

“ : izvještaj : 2012.

... o (| stanju |)

... *ljudskih prava*

... *u Republici Hrvatskoj*

..... ;

..... ;

..... ;

..... ;

...

”

impressum :

izdavač:

Kuća ljudskih prava Zagreb, Selska cesta 112 a/c, 10000 Zagreb

za izdavača:

Romić & Sarnavka

urednice:

Milana Romić i Sanja Sarnavka

autori i autorice:

Vanja Bakalović, Sandra Benčić, Ines Bojić, Gordan Bosanac, Emina Bužinkić, Milena Čalić Jelić, Slavica Jakobović Fribec, Petra Jurlina, Boris Knežević, Julija Kranjec, Sara Lalić, Mirjana Mikić Zeitoun, Milana Romić, Zdravka Sadžakov, Sanja Sarnavka, Cvijeta Senta, Željka Šemper, Slađana Štrkalj Ivezić, Vesna Teršelič, Lana Vego

lektura i korektura:

Nikola Mokrović

dizajn i prijelom:

Mladen Katanić

tisak:

Kerschoffset d.o.o.

naklada:

150

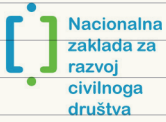
ISSN:

1848 - 8994

Zagreb, ožujak 2013.

Kuća ljudskih prava Zagreb djeluje kao Centar znanja za društveni razvoj u području zaštite i promicanja ljudskih prava.

Izdavanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.

sadržaj :

6 ... **uvod :**

9 ... **stanje ljudskih prava u Republici Hrvatskoj za 2012. godinu :**

10 ... *politički kontekst :*

22 ... *ekonomska i socijalna slika Hrvatske :*

32 ... *zakonodavni okvir :*

40 ... *civilno društvo i građanski aktivizam :*

48 ... **studije SLUČAJA :**

kršenja ljudskih prava u 2012. godini :

50 ... **SLUČAJ broj 1 :**

diskriminacija žrtvi obiteljskog nasilja s posljedicama po djecu :

53 ... **SLUČAJ broj 2 :**

diskriminacija na osnovi etničke pripadnosti :

56 ... **SLUČAJ broj 3 :**

diskriminacija na osnovi spola :

58 ... **SLUČAJ broj 4 :**

diskriminacija Roma u Hrvatskoj :

66 ... **SLUČAJ broj 5 :**

problematika povratka, obnove i politike stambenog zbrinjavanja u 2012. godini :

75 ... **SLUČAJ broj 6 :**

mjera tajnog prikupljanja podataka građana putem telefonskih izlista bez neovisnog nadzora :

81 ... **SLUČAJ broj 7 :**

status i položaj izbjeglica u postupcima izručenja :

- 88 ... **SLUČAJ broj 8** :
obeštećenje civilnih žrtava rata :
- 94 ... **SLUČAJ broj 9** :
seksualno nasilje kao vid izvršenja ratnog zločina u Republici Hrvatskoj :
- 104 ... **SLUČAJ broj 10** :
pravo na javno okupljanje u 2012. godini :
- 112 ... **SLUČAJ broj 11** :
sloboda izražavanja i sloboda medija u 2012. godini :
- 120 ... **SLUČAJ broj 12** :
diskriminatorni učinak odluke Vlade kojom se pogoduje samo jednom broju osoba u odnosu na druge u istoj pravnoj situaciji :
- 125 ... **SLUČAJ broj 13** :
sustavna diskriminacija oboljelih od mentalnih poremećaja kroz onemogućavanje uvjeta za pristup tijelima vještačenja radne sposobnosti, omogućavanja adekvatne radne rehabilitacije i zapošljavanja u skladu s invaliditetom :
- 127 ... **SLUČAJ broj 14** :
skrbništvo umjesto prava na osobnog asistenta u socijalnoj skrbi i/ili case managera u sustavu zdravstva :
- 129 ... **SLUČAJ broj 15** :
kršenje prava na povjerljivost informacija putem doznaka HZZO-a i davanja informacija poslodavcima :
- 131 ... **SLUČAJ broj 16** :
potreba poticanja socijalne uključenosti i borbe protiv diskriminacije osoba s invaliditetom u području pristupačnosti :
- 134 ... **SLUČAJ broj 17** :
potreba poticanja socijalne uključenosti i borbe protiv diskriminacije osoba s invaliditetom u području zapošljavanja :

138 ... **o nama :**

146 ... **bilješke :**

• • • • *uvod* :

U ovom izvještaju koji je velikim dijelom nastao u slobodno vrijeme, nakon provođenja aktivnosti koje su planirane u sklopu odobrenih i financiranih projekata, pokušali smo pregledno zabilježiti događaje koji su značajno utjecali na živote građanki i građana Republike Hrvatske. Kako bi izbjegli ponavljanja i sličnosti s *Izvještajem o radu Vlade na ispunjavanju zahtjeva Platforme 112*, u kojem je Kuća ljudskih prava imala značajnu ulogu i doprinos, ovaj izvještaj je neke događaje namjerno izostavio i/ili se njima nije detaljnije bavio. Stoga kao dopunu pročitanoj, pozivamo sve čitatelje i čitateljice na čitanje i ostalih izvještaja nastalih praćenjem i radom partnerskih organizacija civilnog društva.

Članice Kuće ljudskih prava prikazom konkretnih slučajeva kršenja ljudskih prava kojima su se bavile u 2012. godini žele ukazati na probleme sustava koji priječe kvalitetnu zaštitu žrtava i pravično sankcioniranje povreda ljudskih prava i diskriminacije. Također, objavljivanjem prošlogodišnjih izvjava za javnost članica Kuće ljudskih prava i javnih reakcija inicijativa čija je Kuća ljudskih prava članica, željeli smo dodatno podsjetiti relevantne aktere, ali i sve građane i građanke na probleme u sustavu i konkretna kršenja ljudskih prava. Objedinjene na jednom mjestu, ove izvjave pružaju i vizualno uočljiv primjer koliko smo daleko od Hrvatske koja kvalitetno i sustavno štiti te promiče ljudska prava svojih građana.

Za one građane i građanke koji žele znati više, pripremili smo i kratke informacije o članicama Kuće ljudskih prava, a prostor za bilješke u izvještaju bit će dragocjena nadopuna i prilog građana i građanki u promicanju i praćenju kršenja ljudskih prava u Hrvatskoj. Kako je Kuća ljudskih prava dobila status Centra znanja za društveni razvoj¹ kojem je glavna zadaća promicati i štiti

¹ U 2012. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva odabrala je sedam organizacija civilnog društva (GONG, Kuća ljudskih prava, MoST, Mreža mladih Hrvatske, Savez udruga Klubtura, Zelena akcija, Zelena mreža aktivističkih grupa ZMAG) koje će se razvijati u centre znanja za društveni razvoj u specifičnim područjima ključnim za uspostavu odgovorne demokracije i unapređenje društvenog razvoja. Kako stoji na stranicama Zaklade: „U razvojnu suradnju u području centara znanja za društveni razvoj Nacionalna zaklada uključuje organizacije civilnoga društva s kojima je surađivala i/ili pružala im financijsku podršku tijekom protekloga jednog ili dva četverogodišnja razdoblja djelovanja Nacionalne zaklade, a koje su kroz razne oblike vrednovanja dokazale kvalitetu i profiliranost svog djelovanja kroz institucionalni, organizacijski i programski razvoj, visoku razinu umreženosti u svom području djelovanja i/ili uključivanja volontera i građana/građanki u svoje djelovanje, stručnost kroz provedena istraživanja te kvalitetne modele prijenosa znanja u Republici Hrvatskoj i kroz međunarodnu razvojnu pomoć. Centri znanja za društveni razvoj djeluju kao svojevrsne *think-do-tank* organizacije koje će provoditi sljedeće aktivnosti: istraživanja i analize

Ljudska prava, od 2013. sustavno će prikupljati podatke za čitavu Hrvatsku koji će zatim redovito biti predstavljani u godišnjim izvještajima.

Nadamo se da će političke elite i institucije pažljivo pročitati ovaj i buduće izvještaje a zatim poduzeti mjere kako bi se uspostavio učinkovitiji i pravičniji sustav zaštite ranjivih i marginaliziranih skupina, odnosno svakog građanina i građanke, kao i svih drugih osoba koje su se zatekle na teritoriju Republike Hrvatske.

.....
javnih politika iz područja djelovanja, prijenos specifičnih znanja u Republici Hrvatskoj i u zemljama jugoistočne Europe, razvoj društvenih potencijala te zagovaranja pozitivnih društvenih promjena.“

(| stanje |)
ljudskih prava u
Republici Hrvatskoj

za 2012. godinu :

*Proteklu godinu možemo ocijeniti kao razdoblje
bremenito događajima od kojih će neke službeni
zapisničari ocijeniti kao povijesno važne,
dok će drugi biti zaboravljeni iako su bitno utjecali na
kvalitetu života građana i građanki u 2012. godini.*

*Pokušat ćemo se prisjetiti svega što nam se čini da je
presudno odredilo opću atmosferu u društvu,
ali i utjecalo na kvalitetu zaštite
ljudskih prava i demokracije u Hrvatskoj.*

Godina je započela optimistično – znatan broj građana polagao je nadu u učinkovitost nove Vlade i Hrvatskog sabora. Predizborna obećanja, objedinjena u ambicioznom programu *Plan 21 Kukuriku* koalicije², djelovala su uvjerljivo. Pobjednici su imali mogućnost donositi odluke bez pregovora i sklapanja loših kompromisa s oporbom. Činilo se kako su svi putevi otvoreni pa *Kukuriku* koalicija samo treba krenuti rutom koja je prije izbora precizno zacrtana. Međutim, kako to u Hrvatskoj obično biva, obećanja o provedbi jasnog programa oporavka u kojem će investicije igrati ključnu ulogu vrlo je brzo zamijenila retorika kojom se za neuspjehe okrivljuje prethodnike, kao da prije izbora nije bilo jasno kakva je situacija u državi.

Premijer je izbjegavao govore u javnosti, a najvidljivija figura od začetka postaje prvi potpredsjednik Vlade Radimir Čačić. Iz tima ubrzo odlazi Zlatko Komadina, ministar pomorstva, prometa i infrastrukture, pravdajući ostavku preporukom liječnika, a na njegovo je mjesto postavljen dotadašnji krapinsko - zagorski župan Siniša Hajdaš Dončić. Daleko više buke i negodovanja

dogodilo se kada je Mirela Holy bila prisiljena podnijeti ostavku. Ministrica koja je pokazala izuzetnu kompetentnost u vođenju svog resora – zaštita okoliša i prirode, otpravljen je brzopotezno. E-poruka koja je objavljena tri mjeseca nakon stvarnog odašiljanja, prvo na javnom medijskom servisu, svakako je zaslužila kritiku, ali ne i ostavku. Iako je premijer tada rekao: „Ljestvica kriterija za SDP-ove ministre je podignuta visoko. Ispod toga se neće ići”, pokazalo se da ju je moguće spustiti vrlo nisko kad se to želi.³ Mirela Holy nakon podnošenja ostavke izjavila je za *Večernji list*: „U svakom slučaju

slika 2:

Predstavnici Platforme 112 na sastanku s predsjednikom Vlade RH održanom 12. lipnja 2012.

2 Više o *Planu 21* vidi na: <http://www.kukuriku.org/plan21>

3 Na primjer: „Zdenko Antešić, zamjenik ministra pomorstva, ne mora brinuti što će biti s njim kada napusti politiku. Sam se pobrinuo jer je na jedan dan otišao u mirovinu i tako aktivirao zastupničku mirovinu. Tada je bio i gradonačelnik Raba. Mirovina će mu temeljem zastupničkog staža u mandatu 2003. - 2007. biti veća od 10.000 kuna. Cijela operacija zamrzavanja radnog staža i odmrzavanja mirovinskih prava odrađena je u ljeto 2011. godine. U to vrijeme *Kukuriku* koalicija je naveliko kao prvi potez najavljivala ukidanje povlaštenih mirovina.“ Izvor: http://m.dnevnik.hr/?article_id=252472 (1. ožujka 2013.)

mogu reći da sam u ovih pola godine bila izložena iznimno velikom pritisku koji se često manifestirao i putem medijskih napada. To je zasigurno povezano s time što su interesi nekih moćnih lobija ozbiljno ugroženi mojom željom za sređivanjem stanja posebice u gospodarenju otpadom.”⁴

Dok se Holy lako odrekao kao članice tima, premijer je izuzetno teško podnio oproštaj od Radimira Čačića koji je morao odstupiti nakon što ga je u studenom 2012. Županijski sud u mađarskom gradu Kapošvaru pravomoćno osudio na godinu dana i deset mjeseci zatvora zbog prometne nesreće u kojoj su poginule dvije osobe. Branio ga je, moglo bi se reći, do posljednjeg daha.

Važna smjena dogodila se imenovanjem Borisa Vujčića za novog guvernera Hrvatske narodne banke. Željku Rohatinskom mandat je prestao 7. srpnja 2012.

U rujnu je preminuo deveti predsjednik Sabora Boris Šprem. Opća je ocjena bila da je umro izuzetan političar i čovjek. Ostala je nedovršena njegova reforma koju je započeo u Hrvatskom saboru i koja bi izvjesno donijela bitna poboljšanja u načinu komuniciranja i rada saborskih zastupnika/ca. Unutar vladajuće stranke on je bio jedna od rijetkih osoba koja je uvijek i bez zadrške željela komunicirati s građankama i građanima te organizacijama civilnoga društva. Ljudska prava bila su važan segment njegova rada.

Hrvatska demokratska zajednica djelovala je gotovo čitavu godinu nezainteresirano ili nespremno za preuzimanje uloge glavne oporbene stranke koja mora stalno nadzirati rad vladajućih i nuditi bolja rješenja. Novi predsjednik Tomislav Karamarko izabran je u svibnju s 971 osvojenih glasova na 15. Općem saboru HDZ-a. U drugom je krugu pobijedio protukandidata Milana Kujundžića, dok su Jadranka Kosor, Domagoj Milošević i Darko Milinović odmah ispali iz igre. Zamjenik Drago Prgomet izabran je u prvom krugu. Prema *Večernjem listu*, u pobjedničkom govoru Karamarko je izjavio: „Rekao sam da vjerujem u ovaj dan, da vjerujem u pobjedu, pokazali ste da želite novi, bolji, pošteniji HDZ. Hvala vam svima jer ste glasali za promjene, od Australije do daleke Amerike. Zahvaljujem i svim protukandidatima koji su učinili ove izbore demokratskima, a zahvaljujem i dosadašnjem vodstvu na čelu s Jadrankom Kosor. U ovoj stranci nitko ne smije biti suvišan i pozivam sve da krenemo zajedno dalje u budućnost. Zajedno ćemo osigurati prvo

4 <http://www.vecernji.hr/vijesti/mirela-holy-dala-ostavku-presudio-joj-milanovic-clanak-417610> (1. ožujka 2013.)

pobjedu na lokalnim, a zatim i na parlamentarnim izborima.⁶⁵ Novoizabrani potpredsjednici stranke postali su Božidar Kalmeta, Damir Jelić, Božo Galić, Marijan Coner, Dubravka Šuica i Dražen Bošnjaković, dok isto nije pošlo za rukom dugogodišnjim članovima vodstva HDZ-a – nisu prošli Vladimir Šeks, Andrija Hebrang, Ivan Jarnjak, Ivan Šuker, Đuro Popijač, Tomislav Ivić, Ante Zvonimir Golem, Drago Krpina, Đuro Njavro i Ante Kulušić.

Bivši predsjednik HDZ-a i bivši premijer Ivo Sanader gotovo je svakodnevno dolazio u sudnicu kao osumnjičenik u više sudskih postupaka. U 2012. 'pale' su i prve presude: jedna za ratno profiterstvo, a druga za uzimanje mita pri prodaji *Ine*, kojom je Ivo Sanader nepravomoćno na Županijskom sudu u Zagrebu osuđen na jedinstvenu kaznu od deset godina zatvora. Morao je odmah na odsluženje zatvorske kazne, ali je i nadalje bio dovođen na sud radi drugih postupaka.

U neprekidnom je usponu stranka Hrvatskih laburista uz koju se često dodaje pridjev populistička. Kako god je nazivali, izvjesno je da je glasna i sveprisutna, a njezin predsjednik Dragutin Lesar pri samom je vrhu ljestvice popularnosti.

Sukob nekadašnjih političkih saveznika Ive Josipovića, predsjednika RH, i Milorada Pupovca, saborskog zastupnika SDSS-a, punio je novinske stupce i začudio mnoge. Vidjet će se koji će na koncu biti ishod.

Godina je zaključena gotovo sveopćom euforijom zbog odluke Žalbenog vijeća Međunarodnog suda za ratne zločine na području bivše Jugoslavije da generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču poništi osuđujuće presude iz prvostupanjskog postupka. Predsjednik Vijeća, američki sudac Theodor Meron, 16. studenog 2012. objavio je kako su oslobođeni po svim točkama optužnice. Sud je odbacio zaključke raspravnog vijeća prema kojima su Gotovina i Markač sudjelovali u udruženom zločinačkom pothvatu, kao i optužbe za prekomjerno granatiranje Knina, Gračaca, Obrovca i Benkovca, a oslobodio ih je i zapovjedne odgovornosti te pustio na slobodu. Vlada Republike Hrvatske odmah je poslala svoj avion i oni su istog dana slavili na Trgu bana Jelačića s oduševljenim građankama i građanima uz jednoglasno klicanje političkih elita. Tek se poneko sjetio usput spomenuti kako ne smijemo zaboraviti nevine žrtve za čija ubojstva još nitko u Hrvatskoj nije procesuiran. Pratit ćemo hoće li se nešto promijeniti u 2013.

5 <http://www.vecernji.hr/vijesti/proslo-je-vrijeme-komocije-eksperimentiranja-hrvatskom-clanak-411574> (1. ožujka 2013.)

slika 3:

Povodom Međunarodnog dana ljudskih prava 10. prosinca 2012. Platforma 112 organizirala je akciju *Koridor pravde* ispred zgrade Državnog odvjetništva u Gajevoj ulici do Vrhovnog suda na Zrinjercu kako bi upozorila hrvatske institucije na potrebu procesuiranja svih ratnih zločina i težak položaj civilnih žrtava rata

U prosincu su objavljena dva važna dokumenta: s velikim smo zakašnjenjem doznali prve rezultate popisa stanovništva koji je otkrio da je građana i građanki manje za gotovo 200 000 u odnosu na prethodni popis, kao i to da smo u prosjeku dvije godine stariji; objavljen je i Registar hrvatskih branitelja s više od 500 000 imena, čime su

okončane dugotrajne i burne polemike. Nakon početnog zagušenja stranica zbog brojnih posjeta, do danas nismo svjedočili nikakvim dramatičnim posljedicama ove objave. Nema pokretanja postupaka zbog lažiranja braniteljskog staža, tek nekoliko informacija o javnim osobama koje su na bizaran način stekle ratni staž, poput one o Antunu Vrdoljaku. Kao ravnatelj HRT-a 'zaslužio' je 880 ratnih dana provedenih u borbenom sektoru MUP-a. U razgovoru za *Večernji list*, Vrdoljak je potvrdio točnost podataka, napomenuvši da nije on tražio i određivao u koji će ga sektor upisati. Izjavio je: „Nemojte mene pitati kako sam se našao u borbenom sektoru. Pitajte one koji su to određivali. Za vrijeme rata bio sam ravnatelj Hrvatske televizije i svima je jasno kakvu je ona imala ulogu u obrani i oslobođenju Hrvatske... Samo mi je jednog dana na kućnu adresu došla kuverta iz MUP-a s podacima o mom braniteljskom stažu. Nikada je više nisam uzeo u ruke, niti sam iskoristio ijednu povlasticu koju donosi taj moj braniteljski i dragovoljački staž.“⁶

6 <http://m.vecernji.hr/vijesti/mup-mi-je-samo-poslao-kuvertu-tih-880-dana-borbenog-staza-clanak-489752> (1. ožujka 2013.)

Zagreb, 6. lipnja 2012.

priopćenje Platforme 112 povodom ostavke ministrice zaštite okoliša Mirele Holy :

“
Platforma 112 – Za Hrvatsku vladavine prava kao podloga za zajedničko javno zagovaranje organizacija civilnog društva, u svojih 112 zahtjeva postavlja jasne standarde i mjere za unapređenje kvalitete demokracije, djelovanje institucija vlasti, borbu protiv korupcije i zaštitu javnog interesa, zaštitu ljudskih prava, suočavanje s prošlošću i izgradnju mira u Hrvatskoj.

Na tragu vrijednosnih postavki i zahtjeva Platforme 112, a povodom ostavke ministrice zaštite okoliša Mirele Holy čiju smo posvećenost ciljevima zaštite okoliša i zaštiti javnog interesa istakli kao jedan od ključnih pozitivnih pomaka u našoj ocjeni rada Vlade u prvih 112 dana, 25 udruga koje, zajedno s ostalima, djeluju u sklopu Platforme 112 obraćaju se hrvatskoj Vladi, medijima i javnosti sa sljedećim opažanjima, ocjenama i zahtjevima:

1 ...

“Povod za ostavku je načelno legitiman budući da se radi o neprihvatljivoj političkoj komunikaciji između dva člana iste političke stranke, na istaknutim javnim funkcijama (ministrica zaštite okoliša i predsjednik Uprave HŽ-a), na temu zaštite radnog mjesta treće osobe i to stoga što se radi o supruzi stranačkog kolege. Partitokratsko kadroviranje, pritom mimo institucionalnih kanala te pogodovanje stranačkim kolegama i njihovim članovima obitelji potpuno je nekompatibilno s načelima transparentosti i meritokracije u javnom upravljanju te s načelom izbjegavanja sukoba interesa i zlouporabe ovlasti u obnašanju javnih dužnosti.”

2 ...

“Uzme li se u obzir klijentelizam kao temeljni i široko rasprostranjeni kod hrvatske političke i poslovne kulture, činjenica da je navedeni povod doveo do ostavke ministrice svakako je pre bedan. Podsjetimo da je dosad samo jedna osoba na ministarskoj dužnosti (slučajno ili ne, također žena) sama ponudila ostavku uz izričito priznanje vlastite moralne odgovornosti, u tom slučaju za smrt pacijenata u slučaju Baxter (Stavljenić Rukavina). Podsjetimo i na to da u više slučajeva kad se radilo o ozbiljnim sumnjama za korupciju ministri nisu samoinicijativno dali ostavke izrijekom priznavši svoju odgovornost (npr. samo u prošloj Vladi Sanader, Polančec ili pak Kalmeta koji ostavku nikad nije ponudio).”

3 ...

“Ova ostavka koju je ministrica ponudila, a premijer odmah i prihvatio, u tom smislu predstavlja izrazito, pa čak i nenadano naglo povisivanje ljestvice političke odgovornosti. No upravo stoga ova će ostavka biti vjerodostojna jedino ako to znači da će se i drugi slučajevi kadrovskih intervencija i drugih oblika pogodovanja od strane javnih i stranačkih dužnosnika – iste ali i značajno ozbiljnije naravi – jednako oštro i urgentno sankcionirati. Pritom i retrospektivno jer je to upravo ovdje i slučaj (problematična prepiska dogodila se prije tri mjeseca). Stoga od premijera očekujemo dosljednost u utvrđivanju političke odgovornosti – osim što nužno treba precizno definirati standarde politički neprihvatljivog ponašanja, nakon prihvaćanja ostavke ministrice Holy očekujemo i da pokrene postupak utvrđivanja drugih eventualnih prekršaja i zlouporaba položaja.”

4 ...

“Ono što posebno želimo naglasiti je da organizacije civilnog društva okupljene u Platformi 112 daju punu podršku borbi za temeljitu reviziju politike gospodarenja otpadom, koja je dokazano predmet poslovnih malverzacija i krajnje netransparentnosti, a koju je bivša ministrica Holy ipak uspjela pokrenuti. Ministrica Holy također je bila je odlučna da se standardi zaštite okoliša dosljedno primjenjuju u ocjeni velikih investicijskih projekata, bez štetnih kompromisa s investitorima. Neobična je koincidencija da je, kako je sama već ranije istakla ministrica, primala prijetnje smrću, dok je istodobno njezina tri mjeseca stara stranačka e-mail prepiska dospjela do novinara HTV-a – medijske kuće koja je u dubokoj krizi upravljanja, a čije se vodstvo svim sredstvima upravo sada bori za političko preživljavanje. Ovaj kontekst ne mijenja činjenicu da je povod za ostavku legitiman, no svakako dovodi u pitanje motive koji stoje iza generiranja ovog slučaja upravo u ovom trenutku u prvoklasan politički incident. Stoga zahtijevamo da se temeljem kaznene prijave

koju je podnijela sada bivša ministrica Holy provede temeljita i promptna istragu o navodnim prijetnjama smrću, mogućem praćenju i prismotri.”

S...

“Vlada može odagnati sumnje da se radi o ostavci s povodom, ali i s pozadinom samo tako što će osigurati kontinuitet Vladine politike zaštite okoliša kako ju je definirala sada bivša ministrica čija su stručnost i posvećenost zaštititi okoliša kao javnom dobru neupitne. Očekujemo da će novi ministar Mihael Zmajlović biti jednako hrabar u obračunu sa štetnim partikularnim interesima u odnosu na ciljeve i politiku zaštite okoliša, ponajviše u odnosu na reviziju sustava gospodarenja otpadom ali i ometanja stručnog i temeljitog vrednovanja učinaka razvojnih i investicijskih projekata na okoliš te da će u tome imati čvrstu i trajnu podršku premijera i cijele Vlade.””

;

Zagreb, 29. lipnja 2012.

Platforma 112: Radimir Čačić treba dati ostavku :

“
Danas (29. lipnja 2012.) prvi potpredsjednik Vlade Radimir Čačić proglašen je krivim na sudu u Mađarskoj gdje mu se sudilo zbog izazivanja prometne nesreće u kojoj su smrtno stradale dvije osobe.

Razočarani smo nedavnim izjavama predsjednika Vlade Zorana Milanovića kojima se omalovažava mađarski pravni sustav, uz relativiziranje pojma vladavine prava, čime je, po našem mišljenju, izašao iz okvira djelovanja kojeg se svaki predsjednik Vlade mora držati. Kao što je predsjednik Vlade i izjavio prije tri tjedna, „Vlada je postavila određene standarde ponašanja kojih će se držati“. Upravo to tražimo i u ovom slučaju.

Od najviših političkih dužnosnika očekujemo da se pridržavaju svih pravila ponašanja, pa tako i onih u prometu, a od predsjednika Vlade očekujemo dosljednost, kako bi svi članovi i članice Vlade RH počeli preuzimati političku odgovornost za svoje djelovanje.”

;

Gradanski odbor za ljudska prava

Zagreb, 16. studenog 2012.

priopćenje za medije povodom odluke Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu protiv Gotovine i Markača :

“

Temeljem donošenja oslobađajuće presude Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu protiv Gotovine i Markača, Documenta – Centar za suočavanje s prošlašću i Gradanski odbor za ljudska prava (GOLJP) žele još jednom istaknuti da kada su u pitanju obitelji žrtava, ne smijemo dopustiti da zločini počinjeni tijekom i nakon VRA Oluja ostanu tragedija bez epiloga.

Za vrijeme VRA Oluja stotine civila su ubijene, tisuće kuća i ostalih objekata je spaljeno, dok veliki broj izbjeglica čeka na povratak u područja iz kojih su otišli (prema podacima UNHCR-a 132.922 povratnika vratilo se u RH, s time da od te brojke 48 posto njih za stalno a ostali tek povremeno obilaze svoje nekadašnje domove).

Neovisno o presudi Žalbenog vijeća u predmetu protiv Gotovine i Markača, obitelji žrtava imaju moralno pravo očekivati da za njihove tragedije i tragedije mnogih drugih počinitelji odgovaraju, bez obzira na kojoj su strani ratovali i u čije ime su zločini počinjeni.

Prema podacima prikupljenima od raznih međunarodnih organizacija, nakon hrvatskih vojnih akcija u bivšim sektorima Zapad, Sjever i Jug u ljeto 1995., približno 200 000 hrvatskih Srba je pobjeglo, uglavnom u Bosnu i Hercegovinu i nekadašnju Saveznu Republiku Jugoslaviju.

Još jednom podsjećamo odgovorne i hrvatsku javnost na neke poznate, a neprocesuirane zločine poput ubojstava civila u Golubiću, Gošiću, Varivodama i Mokrom Polju na kninskom području, napada na izbjegličku kolonu između Gline i Dvora i pogibije velikog broja civila, ubojstvima u Komiću na koreničkom području.

Za neke su zločine procesi pokrenuti, ali i vraćani na početak, dok se u Zagrebu sudi za zločine u Gruborima.

Naglašavamo i ovom prilikom da je došao trenutak da hrvatsko pravosuđe preuzme potpunu odgovornost za procesuiranje počinjenih ratnih zločina, a hrvatska Vlada osigura obeštećenje civilnim žrtvama rata.

U nastavku ovog priopćenja još jednom detaljnije podsjećamo na javnosti poznate a neprocesuirane zločine :

“U vrijeme trajanja vojno redarstvene akcije Oluja 6. kolovoza 1995. u mjestu Golubić kraj Knina ubijeno je najmanje 19 civila. Zločini nisu procesuirani.”

“Ubojstva najmanje petoro civila u Mokrom Polju (Knin) započela su 6. kolovoza tijekom akcije Oluja i nastavila se nakon završetka vojnog djelovanja. Zločini nisu procesuirani.”

“Između 7. i 8. kolovoza 1995. u napadima na izbjegličku kolonu između Gline i Dvora poginulo je nekoliko desetaka civila s područja općina Glina, Topusko, Gvozd i Vojnić. Zločini nisu procesuirani.”

“U mjestu Komić (Korenica) 12. kolovoza 1995. ubijeno je devetero civila. Zločini nisu procesuirani.”

“25. kolovoza 1995. u selu Grubori (Knin) ubijeno je šestoro civila. Nakon sustavnog prikrivanja zločina, o čemu je pred MKSJ svjedočilo više osoba, ŽDO iz Zagreba podigao je 15. prosinca 2010. godine optužnicu protiv trojice hrvatskih državljana F. D. (1963.), B. K. (1957.) i I. B. (1973.) zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske. Suđenje je u tijeku.”

“Dana 27. kolovoza 1995. godine, oko 16:00 sati u selu Gošić (Kistanje) ubijeno je sedmero civila. ŽDO iz Zadra podigao je optužnicu br. KT-83/96 od 13. veljače 1996., ali zbog nedostatka čvrstih dokaza postupak je vraćen u stadij istrage protiv nepoznatih počinitelja.”

“Za vrijeme VRA Oluja, pa do konca 1995. godine u selu Kijani (Gračac), prema Izvještaju HHO-a registrirano je 14 ubijenih civila, među kojima devet žena.

Zločini nisu procesuirani”

“Dana 28. rujna 1995. godine, u selu Varivode (Kistanje) oko 17:00 – 17:30 sati, ubijeno je devetoro civila. Za zločin se sumnjivalo šestoricu pripadnika hrvatskih redarstvenih snaga, no nakon postupka pred Županijskim sudom u Zadru te ponovljenog suđenja na Županijskom sudu u Šibeniku, optuženici su oslobođeni krivnje, čime je istraga vraćena na početak, protiv nepoznatih počinitelja. Ni osam godina nakon završenog postupka pred šibenskim sudom nema novih saznanja te progona počinitelja tog zločina.””

”

ekonomska* i socijalna

Hrvatske :

Prva aktivnost nove Vlade bilo je organiziranje referenduma na kojem su se građanke i građani trebali izjasniti žele li ulazak RH u EU. Žurbu se pojašnjavalo željom da se Vlada što prije nesmetano posveti ključnim reformama koje vode ekonomskom oporavku i sveopćem boljitku. Referendum je održan 22. siječnja 2012. godine. Izlaznost je, očekivano, bila prilično niska (43,51% biračkog tijela), ali činjenica da je samo trećina građana izrekla povijesno 'da' ulasku u EU (67% onih koji su glasali) nije uspjela umanjiti euforiju političkih elita koje uglavnom, bez obzira na stranačku pripadnost, bezrezervno žele vidjeti Hrvatsku kao dvadesetosmu državu članicu Europske unije.

U veljači je donesen proračun za 2012. godinu kojim su najavljeni štednja i transparentnost u trošenju sredstava. U ožujku je prihvaćen Pretpristupni ekonomski program 2012. - 2014. u kojem je prognozirani rast BDP-a od 0,8 posto za tekuću godinu, 1,5 posto za 2013., a 2,5 posto za 2014., uz prosječnu inflaciju od 2,5 posto. Kako je godina prolazila, optimizam je polako kopnio. U kolovozu Vlada objavljuje da predviđa stagnaciju BDP-a, dok Državni zavod za statistiku izvješćuje kako je prema prvoj procjeni hrvatski BDP u drugom kvartalu pao 2,1 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Nekoliko mjeseci kasnije stiže vijest iste institucije kako je u trećem tromjesečju BDP realno pao za 1,9 posto u odnosu na prošlogodišnje razdoblje. Inflacija je do konca godine udvostručena.

Potvrdu lošeg ekonomskog stanja, za koje nema naznaka promjena nabolje, donijelo je u rujnu *Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2012. – 2013.* Svjetskog gospodarskog foruma prema kojem je Hrvatska pala pet mjesta na ljestvici globalne konkurentnosti u odnosu na prethodnu godinu. U prosincu agencija Standard & Poor's snizuje kreditni rejting Hrvatske s BBB-/A-3 na BB+/B, što obrazlaže nedostatnom provedbom najavljenih reformi, čime je hrvatski kreditni rejting pao na neinvesticijsku razinu i postao *junk* ili smeće.

* Glavni izvor podataka za ovaj dio izvještaja bio je internetski portal financijsko-poslovnog mjesečnika *Banka* (www.bank.hr).

U veljači 2012. premijer Zoran Milanović sastao se s predsjednicima pet sindikalnih središnjica i izjavio kako Vlada nema namjeru mijenjati Zakon o radu niti otpuštati radnike u javnim službama, ali zato planira donijeti uredbu kojom će osigurati da se plaće više ne mogu isplaćivati bez uplate doprinosa za zdravstveno i mirovinsko osiguranje. Ministar rada i mirovinskog sustava Mirando Mrsić najavio je kako do ušteda želi doći racionalizacijom sustava. Savez samostalnih sindikata Hrvatske, Nezavisni hrvatski sindikati, Hrvatska udruga sindikata i Udruga radničkih sindikata Hrvatske uputili su u lipnju predsjedniku Hrvatskog sabora i saborskim zastupnicima pismo u kojem traže raspisivanje referenduma o produženoj primjeni pravnih pravila iz kolektivnih ugovora. Zahtjevu nije udovoljeno, već je Hrvatski sabor u srpnju donio Zakon o kriterijima za sudjelovanje u tripartitnim tijelima i reprezentativnosti za kolektivno pregovaranje. Određeno je da će ocjenu reprezentativnosti utvrđivati neovisno tijelo, povjerenstvo koje imenuje ministar na prijedlog socijalnih partnera. Reprezentativnim će se smatrati sindikat koji kod poslodavca ili na razini za koju se sklapa kolektivni ugovor ima najmanje 20 posto članova od ukupnog broja sindikalno organiziranih radnika/ca zaposlenih kod poslodavca koji posluje na razini za koju se sklapa kolektivni ugovor.

Prigovori pojedinih sindikata i razmirice s Vladom nisu jenjavale do konca godine. Dodatak temeljnom kolektivnom ugovoru za javne službe potpisali su na koncu predstavnici četiriju sindikata javnih službi, dok su četiri sindikata (osnovne škole, srednje škole, znanost i visoko obrazovanje te medicinske sestre) to odbila učiniti. Vlada, naime, nije prihvatila dati pismeno jamstvo za retroaktivnu isplatu materijalnih prava kojih bi se radnici/e privremeno trebali odreći zbog teške situacije. Odnosno, dio sindikata tražio je povrat oduzetog novca odmah nakon ekonomskog oporavka. Sindikati su zatim odbili pristupiti rješavanju spora putem arbitraže dok se njihovo članstvo ne očituje na referendumu o dostavljenom prijedlogu izmjena i dopuna temeljnog kolektivnog ugovora za službenike i namještenike u javnim službama. Kažnjeni su odlukom Vlade kojom je u kolovozu ukinuta isplata dodatka na plaću učiteljima i nastavnicima u osnovnom i srednjem školstvu, zbog čega su prosvjetarima plaće pale od 120 do 600 kuna mjesečno. Članstvo

slika 4:

Povodom Dana ljudskih prava, 10. prosinca 2011., Kuća ljudskih prava na zagrebačkom Trgu bana Jelačića održala je javnu akciju 'Čovječe, oslobodi se'. Ovom akcijom željelo se upozoriti na to da banke i bankari svojom poslovnom politikom krše prava većine ljudi.

se na referendumu velikom većinom izjasnilo protiv prijedloga izmjena kojima bi se uštede u javnim službama ostvarile smanjivanjem materijalnih prava. U organizaciji sindikata učitelja, nastavnika, sveučilišnih profesora, znanstvenika i medicinskih sestara udruženih u Maticu hrvatskih sindikata te Hrvatskog školskog sindikata Preporod održan je 29. studenog 2012. jednodnevni štrajk upozorenja protiv Vladine politike štednje u javnim službama zbog koje im se smanjuju plaće i materijalna prava. U prosincu ministar Mirando Mrić najavljuje kako će učiteljima/cama i nastavnicima/ama biti vraćen dodatak na plaće od 3, 5, 7 i 9 posto kroz gradske kolektivne ugovore za osnovne i srednje škole, ali više ne kao dodatak već kroz koeficijente.

S druge strane, Vlada je uspjela potpisati novi četverogodišnji Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike te Dodatak Kolektivnom ugovoru i Sporazum o izmjenama i dopunama Dodatka sporazumu o osnovici za plaće u državnim službama sa sindikatima državnih službi. U novom kolektivnom ugovoru zadržana su prava vezana uz osnovicu, koeficijente i postotak dodatka na koeficijente ovisno o godinama staža, a izmjene su dogovorene kod naknade za prijevoz. Dodatkom je utvrđena neisplata regresa za 2013. godinu, božićnice u 2012. i 2013. godini, smanjenje dnevnice za službena putovanja sa 170 na 150 kuna te smanjenje osnovice za jubilarne nagrade u 2013. godini s 1 800 na 900 kuna za radnike koji napune 10, 20, 30 i 40 godina staža.

Turbulentnu godinu koja je svakim danom donosila povećanje broja nezaposlenih (**31.12.2012. Hrvatski zavod za zapošljavanje registrira 358.214 nezaposlenih osoba**, od kojih žene čine 53%) obilježili su brojni prosvjedi nezadovoljnih radnika. Započeli su 9. veljače, na Europski sindikalni dan, kada je dvjestotinjak sindikalaca Saveza samostalnih sindikata Hrvatske i Nezavisnih hrvatskih sindikata održalo polusatni prosvjed protiv mjera štednje zbog kojih se borba protiv krize najčešće prelama preko leđa radnika, a nisu prestajali do konca godine. Prosvjedom na Trgu bana Jelačića i podjelom 'žutih kartona' Vladi RH i Hrvatskom saboru koje su optužili za prevaru birača i daljnje rušenje standarda hrvatskih građana sindikati su obilježili Međunarodni praznik rada.

Kao utješnu nagradu, Hrvatski sabor donio je Zakon o poticanju zapošljavanja kojim Vlada želi povećati zapošljivost mladih bez radnog iskustva kroz stručno osposobljavanje i bez zasnivanja radnoga odnosa na rok od jedne, odnosno dvije godine, te uz mjesečnu naknadu od 1 600 kuna. Regulirano je i jednostavnije sezonsko zapošljavanje u poljoprivredi kroz vaučere na dnevnoj osnovi.

S druge strane, prema *Izvešću o provedbi Akcijskog plana zapošljavanja nacionalnih manjina* koji je priredila Vlada, broj pripadnika nacionalnih manjina zaposlenih u državnoj upravi smanjen je za 10%. Terenskim istraživanjem Srpskog demokratskog foruma uočeno je da „u javnim službama još uvijek radi znatan broj zaposlenih koji dolaze iz drugih dijelova Hrvatske, koji ne žive u jedinici lokalne samouprave u kojoj rade, koji na taj način ne doprinose razvoju zajednice, a istovremeno je financiranje njihova rada daleko skuplje za državni proračun ili proračun lokalne samouprave, jer im se, osim plaća, isplaćuju i putni troškovi. Paradoksalno je da u lokalnim zajednicama često ima znatan broj ljudi, pripadnika manjinske zajednice, s adekvatnim kvalifikacijama, vještinama i kompetencijama potrebnima za obavljanje posla, koji su nezaposleni, pa ne doprinose razvoju svoje lokalne zajednice, a bili bi manji budžetski trošak, ako bi ih se zaposlilo na tim mjestima.“⁷ Izvještaj zaključuje: „Nerazvijena područja svakodnevno sve više osiromašuju i zaostaju u razvoju, a upravo na tim područjima živi značajan broj pripadnika nacionalnih manjina. Dosadašnji model pozitivne diskriminacije pri zapošljavanju manjina u državnoj i javnoj službi, koji u svom članku 22. daje Ustavni zakon o manjinama nije postigao svoj cilj, te su potrebni dodatni mehanizmi za zapošljavanje manjina u državnim i javnim službama.“⁸

Teško je pobrojati sve štrajkove i prosvjedne skupove održane diljem Hrvatske – radnici Diokija, Dalmacijavina, Jadrankamena, Dina Petrokemije, RIZ Odašiljača, Konstruktora, prerađivača mlijeka i seljaka, tek su neki u nizu dizanja glasova obespravljenih i očajnih građana/ki koji ne dobivaju plaće za svoj rad i ne znaju kako će preživjeti.

Povećanje životnih troškova koje izravno pogađa građane/ke započelo je izmjenom Zakona o PDV-u kojima je od 1. ožujka 2012. opća stopa PDV-a povećana s 23 na 25 posto. Od 1. svibnja plin za kućanstva poskupio je prosječno 22, a električna energija 20 posto. U više gradova dramatično je poskupjelo grijanje osigurano putem toplana.⁹ Građane/ke sigurno nije mogla

7 Gjenero, Davor (2012). *Ostvarivanje prava na zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina u javnim službama i osiguravanje rodne ravnopravnosti u 2012.*, Zagreb: Srpski demokratski forum, str. 26.

8 *Ibid.*

9 „Grijanje u šest gradova u kojima posluje HEP - Toplinarstvo poskupjet će sredinom prosinca. Poskupljenja se za kućanstva kreću od prosječnih 19,2 posto u Osijeku do 38,5 posto u Samoboru, dok

utješiti odluka Ministarstva rada i mirovinskoga sustava da minimalna plaća od 2.814,00 kuna ostaje nepromijenjena.

U studenom je GfK objavio rezultate istraživanja prema kojem je Hrvatska zauzela 30. mjesto (od 42 europske zemlje) na osnovi ocjene kupovne moći stanovništva. Iznos od 5.085 eura po stanovniku predstavlja 39,7 % prosjeka Europe (12.802 eura). U prosincu je Eurostat objavio podatke o riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti – u Hrvatskoj je riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u 2011. bilo izloženo 32,7 posto građana/ki (1,4 milijuna), što je daleko više od prosjeka EU – 24,2 % stanovništva. Za 2012. podaci će sigurno biti još porazniji.

U tako teškoj situaciji za većinu građana i građanki, začudna je bila nevidljivost Ministarstva socijalne politike i mladih. Prijedlog Zakona o dadiljama te prijedlog izmjena Zakona o roditeljskim potporama jedini su konkretni 'proizvodi' ovog ministarstva predstavljeni koncem 2012. godine.

će u Zagrebu poskupjeti za 26 posto. Izvijestilo je to HEP-Toplinarstvo kojemu je Hrvatska energetska regulatorna agencija (HERA) odobrila poskupljenje toplinske energije“. Izvor: http://www.hrt.hr/index.php?id=vijesti-clanak&tx_ttnews%5Btt_news%5D=192238&cHash=ebdefa8989 (2. ožujka 2013.)

BaBe!

Budi aktivna. Budi emancipirana.

Zagreb, 15. svibnja 2013.

**Policija trenira strogoću –
bez mogućeg i razumljivog opravdanja :**

“

Nismo reagirale na postupak policije na Braču protiv očajnih radnika i radnica Jadrankamena jer smo bile izvan Hrvatske, ali danas nam je stiglo pismo članice udruge Žene kamene koje objavljujemo u cijelosti. Da, policija i država uspješno treniraju strogoću na slabima i socijalno ugroženima. Ministar unutarnjih poslova rekao je kako djelovanje policije propisuje zakon, ali je policija mogla poslati 5 a ne stotinu policajaca. Za onako grubu upotrebu sile nema nikakvog moralnog opravdanja. Da su se zakoni poštivali u svim slučajevima, Hrvatska ne bi bila tu gdje jest.

Uglavnom, uspostavile smo komunikaciju sa Ženama kamenim i hrabrim i nadamo se kako ćemo im barem malo moći olakšati tešku situaciju u kojoj se nalaze.

ŽENE KAMENE

PUČIŠĆA

U Pučišćima, 15. svibnja 2012.

"Poštovane, vjerojatno ste upoznati s činjenicom da je 03. svibnja ujutro naše mjesto opkolila interventna policija koja je osiguravala ulaz stečajnoga upravitelja u upravnu zgradu Jadrankamena. U jednom se trenutku na dnu Porta našlo barem desetak policijskih kombija oko kojih se rasporedilo više od stotinu policajaca i još nekoliko 'marica' pripremljenih za uhapšenike. Prostor Porta bio je premalen za to mnoštvo uniformiranih i do zuba namuženih policajaca, s jedne strane, a s druge strane još toliko golorukih, zbuđenih, u radna odijela odjevenih radnika Jadrankamena i nas žena koje smo odlučile biti uz svoje muževe do posljednjega daha. Represivno djelovanje policije prema okupljenim stanovnicima Pučišća događalo se nekoliko metara od školske zgrade pred očima prestrašene osnovnoškolske djece i njihovih učitelja. Djeca su kroz školske prozore mogla promatrati zlokobno približavanje policajaca masi ljudi u strahu očekujući što će se dogoditi njihovim očevima i majkama. Taj dan sigurno će ostaviti dubok otisak na njihovu psihu i teško će ga ikada zaboraviti. Je li moguće da nitko od onih koji su isplanirali ili provodili akciju nije pomislio što proživljavaju naša djeca gledajući kako policija provodi represiju nad njihovim nedužnim roditeljima?

Godje su naša prava svih ovih šest mjeseci bez plaće, živjeti na otoku bez alternative. Umorni od života ne znamo kome se obratiti, državi nije stalo do nas. Nemamo ni za osnove života...kako priskrbiti našim obiteljima sve ono na što imaju pravo. Kako našoj djeci osigurati školovanje a nemamo sredstva? Zar ih vratiti kućama a imaju pravo na školovanje, države nigdje nema i ne brine se za našu djecu. Država je samo znala poslati namužane policajce na nasumorne i ponižene radnike i njihove obitelji..

Naša djeca već mjesecima gledaju svoje ponižene, jadne i obespravljene roditelje, očajne što im ne mogu osigurati egzistenciju. Sad su morali nijemo gledati kako im roditelje tuču, razvlače i hapse. Zadesio nas je dvostruki očaj: roditelji ne mogu štiti svoju djecu, a djeca ne mogu pomoći svojim roditeljima.

Poštovani, poduzmite mjere, ne dopustite da se ovo ikada više dogodi nijednom djetetu ni nama odraslima koji nismo mogli ništa učiniti za zaštitu naše djece i gdje su naša ljudska prava kad nas država nije zaštitila."

Zagreb, 7. svibnja 2012.

Ministarstvo socijalne politike i mladih

kroji neke čudne samo njima razumljive politike :

“
Nedopustivi potezi pojedinih članova nove Vlade vezani uz socijalnu politiku kojima se grubo povređuje pravo na zaštitu najranjivijih skupina u hrvatskom društvu te krše temeljni principi odgovornog upravljanja državom u ime svih građanki i građana Republike Hrvatske neugodno su nas iznenadili i uz to nam pokazali koliko malo cijene rad organizacija civilnoga društva neke visoko pozicionirane osobe.

Predsjednik Vlade postavio je na čelo Ministarstva za socijalnu politiku i mlade članicu svoje stranke koja niti jedan dan nije radila u sustavu socijalne skrbi (niti bilo gdje drugdje osim u politici, na dobro plaćenim poslovima), što nam se u začetku nije činilo većim problemom jer smo očekivale da će pri kreiranju politika konzultirati stručne osobe, akademsku zajednicu i civilno društvo – sve one koji promišljaju i direktno rade na terenu sa siromašnima i socijalno isključenim osobama.

Međutim, dogodilo se vrlo neugodno iznenađenje. Prije tjedan dana organizacije su počele dobivati individualne pozive u Ministarstvo i to na adresu gdje je ostao tek neznatan dio djelatnica bivšeg Ministarstva zdravstva i socijalne politike. Četiri službenice zbijene u malom sobičku tom su nam prigodom uručile papir na kojem je bila ispisana svota koju nam Ministarstvo namjenjuje za treću godinu provedbe trogodišnjih programa i odgovori a i b od kojih je samo jedan trebalo zaokružiti: opcija a) prihvaćamo ponuđena sredstva; b) ne prihvaćamo. Odobrene svote nudile su od 60 do 70% manje sredstava u odnosu na početne dogovorene iznose. Naime, u skladu s JIM-om (Joint Inclusion Memorandum) koji su Vlada RH i Europska komisija potpisale 2007., ondašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, u skladu s odlukom o nužnosti decentralizacije i deinstitucionalizacije socijalnih usluga te poboljšanja njihove kvalitete i razine učinkovitosti, odlučilo je poduprijeti tri godine aktivnosti udruga koje su se dokazale u svom radu s ranjivim skupinama: osobama

s autizmom, djecom s posebnim potrebama, osobama s psihičkom bolesti, starima i bolesnima, ženama i djeci žrtvama nasilja itd. Svake godine trebala se podizati razina usluga a na kraju treće godine, nakon provedene evaluacije, trebalo se ocijeniti kako pojedine usluge uklopiti u cjelokupni sustav socijalne podrške ranjivim skupinama. Sredstva za programe davane su iz prihoda Hrvatske lutrije. Mjesec dana uoči početka provedbe treće godine programa, bez evaluacije, razgovora s pružateljima usluga i korisnicima, jednostranom je odlukom novo Ministarstvo za socijalnu politiku (!) i mlade donijelo odluku o drastičnom rezanju sredstava, bez ikakva ponuđena objašnjenja. A Hrvatska lutrija uprihoduje pritom više sredstava no ikada.

U teškoj ekonomskoj situaciji, kada ni radno sposobnim i obrazovanim osobama nije lako preživjeti turbulentna vremena, Ministarstvo je jasno dalo do znanja da se i siromašni i socijalno isključeni moraju snaći kako znaju i umiju. Usto je ovakvim postupkom rad organizacija civilnoga društva posve obezvrijeđen a priča o partnerstvu u cijelosti poništena. Vodstvo Ministarstva nije uopće našlo za shodno pozvati nas na razgovor i pojasniti zašto je i kako donosena odluka o rezanju sredstava.

Ministrica je izjavila u prvoj javnoj reakciji nakon oglašavanja udruga kako mora brinuti o novcu poreznih obveznika (!), što bi trebalo značiti da mi neodgovorno trošimo novac na nepotrebne stvari iako je prije početka programa napravljena financijska analiza koja je pokazala kako će se usluge davati na daleko primjereniji način uz bitno manji trošak u odnosu na onaj kad ih pružaju institucije sustava. U drugoj je izjavi, nakon brojnih kritika izrečenih u javnosti, izjavila kako će se osobno založiti da djeca budu zaštićena. Danas doznajemo da je nekoliko organizacija koja se bave djecom s posebnim potrebama pozvala na razgovor i obećala im namicanje potrebnog novca (!).

Može li se ovakvo postupanje smatrati provedbom promišljeno razrađene politike? Otkuda sada odjednom ipak ima novca za pojedine organizacije i njihove aktivnosti? I na osnovi kojih je to kriterija i indikatora promijenjena prvotna odluka?

Ne preostaje nam ništa doli obavijestiti međunarodne institucije o neodgovornom ponašanju Ministarstva za socijalnu politiku i mlade koje bismo radije nazvale Ministarstvom samovolje i bahatosti. ”

”

zakonodavni {okvir} :

U Hrvatskom je saboru 4. srpnja 2012. predstavljen konačni prijedlog izmjena Zakona o javnom okupljanju kojim je ukinuta zabrana prosvjedovanja na Markovu trgu. Ustavni sud je 2011. ukinuo sporne odredbe Zakona kojima je bilo zabranjeno javno okupljanje na 100 metara od zgrada Sabora, Vlade i Ustavnog suda, čime su zapravo bili onemogućeni. Zakon je izglasan i tako je ponovno dopušteno okupljanje na Markovu trgu, ali uz određena ograničenja, za koja je ministar Ranko Ostojić rekao kako su u granicama razmjernosti i nužnosti te u skladu s UN-ovom *Deklaracijom o ljudskim pravima*. U prosvjedu ne smije biti na trgu više od 1500 osoba, pristup je ograničen na 10 metara od Sabora i Vlade te 20 metara od Ustavnog suda, a okupljanja su dopuštena od 8 ujutro do 22 sata.

slika 5:

Članice Platforme 112 okupljene na Markovom trgu

Ustavni sud u srpnju je objavio mišljenje i donio odluku o Zakonu o kaznenom postupku (ZKP). Odvjetnica Višnja Drenški Lasan, koja je s još nekoliko kolega tražila ocjenu ustavnosti ovog zakona, ocijenila je da će ukidanje 43 odredbe tog pravnog akta bitno utjecati na pravni sustav i znanost, ali i na ukupni proces demokratizacije, čije je

temeljno načelo poštivanje vladavine prava. Ipak, iako su se mnogi pribojavali, Ustavni sud nije srušio novi ZKP. Zaključak je bio da državno-odvjetnička istraga nije sporna te da tijelima kaznenog progona osigurava bolje mehanizme za učinkovitu borbu protiv kriminala. Ustavni je sud utvrdio kako postoje neke odredbe koje nisu u skladu s Ustavom i međunarodnim konvencijama te je naložio njihove izmjene, prvenstveno u pogledu jačanja kontrole suda. Ukratko, uz određene korekcije, koje će, kako tvrdi Ustavni sud, jamčiti veću zaštitu prava i sloboda građana, Zakon o kaznenom postupku ostao je i nadalje na snazi.

U srpnju je izglasan u Saboru Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji. Za njega je glasalo 88 zastupnika/ca vladajuće koalicije, Hrvatski laburisti, SDS i nacionalne manjine, a protiv je bilo 45 zastupnika/ca HDZ-a i HDSSB-a, dok su dva zastupnika bila suzdržana. Darko Milinović je u ime Kluba zastupnika HDZ-a naglasio kako njegova stranka načelno podržava

medicinski potpomognutu oplodnju, ali je protiv toga da je dobiva i žena bez muškog partnera, jer se „time omogućuje da to pravo ostvari i žena koja promijeni spol, čime se krši *Konvencija o pravu djeteta*, odnosno pravo djeteta da živi i odrasta uz oca.“¹⁰

Sloboda informiranja, odnosno pravo na dostupnost informacija, jedno je od temeljnih ustavnih prava, a otvorenost i javnost rada tijela javne vlasti temeljne su pretpostavke demokratizacije i učinkovito oruđe u borbi protiv korupcije. Vlada je u studenom Hrvatskom saboru uputila prijedlog Zakona o pravu na pristup informacijama u kojem se proširuje lista informacija koje su tijela javne vlasti dužna objaviti na svojim internetskim stranicama, a predviđena je i uspostava središnjeg kataloga službenih dokumenata. Prijedlogom je, kao alternativa Agenciji za zaštitu osobnih podataka, a na inicijativu organizacija civilnoga društva, definirana i institucija povjerenika/ce koja bi obuhvaćala i pravo na pristup i zaštitu osobnih podataka, dok bi se Agencija transformirala u Ured povjerenika, odnosno stručnu službu. Zakonom je predloženo i jačanje funkcije drugostupanjskog tijela u rješavanju žalbi pri ostvarivanju prava na pristup informacijama te je predviđena mogućnost pokretanja prekršajnog postupka i neposrednog izricanja sankcije u zakonom propisanim slučajevima.¹¹

Nakon rasprave o Zakonu o boravištu u prvom čitanju, pred saborskim zastupnicima u listopadu se našao i Zakon o registru birača. Ministar Bauk tim je povodom izjavio: „U popis birača ulaze svi građani RH koji imaju prebivalište u RH i važeće osobne iskaznice. Njih ima negdje 3.750.000 što je puno realniji broj od sadašnjeg broja 4.100.000 koliko imamo u aktualnom popisu birača... Hrvatska će dobiti popis birača koji više odgovara stvarnome stanju, a s druge strane oni državljani koji nisu regulirali svoj status, odnosno osobne dokumente dobit će razlog da to naprave i da ne budu u prekršaju. Dakle, osnova poruka je da se građanima koji imaju regularne i važeće osobne dokumente ovim zakonom ništa neće promijeniti, a dobit ćemo realniji popis birača.“¹² Zakon je izglasan 14. prosinca 2012. Zahvaljujući pritisku više organizacija civilnoga društva

10 <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Usvojen-Zakon-o-medicinski-potpomognutoj-oplodnji> (3. ožujka 2013.)

11 <http://www.gong.hr/news.aspx?newsID=4055&pageID=69> (3. ožujka 2013.)

12 <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/221873/Registracijom-biraca-krsite-Ustav-i-smanjujete-broj-biraca.html> (3. ožujka 2013.)

konačno je osobama kojima je u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost ovim zakonom osigurano ostvarivanje aktivnog i pasivnog biračkog prava ukidanjem svih restrikcija. Kristijan Grđan iz Udruge za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama Sjaj istaknuo je kako će na sljedećim lokalnim izborima barem **16.355** osoba konačno ostvariti svoje biračko pravo. Na istoj konferenciji za novinare u organizaciji GONG-a i Udruge za samozastupanje održanoj 21. prosinca 2012. u Centru za ljudska prava, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak izjavila je: „Hrvatska se pridružila Austriji, Italiji, Španjolskoj, Finskoj, Švedskoj, Irskoj, Nizozemskoj i Velikoj Britaniji koje su omogućile puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u izbornom procesu na ravnopravnoj osnovi s drugim građanima.”¹³

Sustav pružanja besplatne pravne pomoći – primarne i sekundarne – ostao je nepromijenjen, znači i jednako neučinkovit u 2012. godini, jer Ministarstvo pravosuđa nije otvorilo proces izmjene lošeg zakona. Nužnost unapređenja sustava nisu zahtijevale samo Pravna klinika i organizacije civilnoga društva okupljene u Platformu 112, već ona proizlazi i iz preporuka *twinning* projekta s litvanskom Državnom Službom za pravnu pomoć u gradu Kaunasu. U preporukama se naglašava važnost osiguravanja učinkovitije i pristupačnije primarne pravne pomoći. Prema statističkim podacima Ministarstva pravosuđa iz *Izvješća o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć (BPP) i utrošku sredstava za 2011. godinu*, primarna pravna pomoć odobrena je u svega 19,51%, dok je sekundarna pomoć odobrena u 80,56% slučajeva. Zaprimitelj je ukupno 5.541 zahtjev, a odobreno 4.634 zahtjeva. U 2011. godini za primarnu pravnu pomoć isplaćeno je 13.450,00 kuna, dok je za sekundarnu isplaćeno 329.138,26 kuna, znači ukupno 342.588,26 kuna. Usporedbe radi, devet organizacija pružateljica besplatne pravne pomoći tijekom 2011. pružile su pravnu pomoć izvan sustava u 15.265 pravnih slučajeva, dok im je Ministarstvo pravosuđa odobrilo sredstva za 178 pružanja primarne pravne pomoći kroz sustav besplatne pravne pomoći! Izvješće za 2012. još nije objavljeno, ali brojke ne mogu biti bitno drugačije.¹⁴

13 <http://www.gong.hr/cpage.aspx?page=printNews.aspx&NewsID=4093> (3. ožujka 2013.)

14 Više u: *Izvještaj o radu Vlade na ispunjavanju zahtjeva Platforme 112*, ožujak 2013. (http://kucaljudskihprava.hr/system/attachment/file/174/20130306_Izvjestaj_Platforme_112_-_godina_dana_nove_vlasti.pdf)

Teško je objasniti zašto Vlada nije donijela odluku kojom se Hrvatska odriče naplate parničnih troškova od svih tužitelja koji nisu uspjeli sa zahtjevima za naknadom štete zbog smrti bliske osobe ili za naknadom materijalne štete zbog terorističkih akata. Tom odlukom, kako navodi Platforma 112, „otklonila bi se sramotna situacija u kojoj država ruši ne samo dostojanstvo, već i egzistenciju obitelji civilnih žrtava rata.“¹⁵ Iako je u srpnju 2012. Vlada donijela Uredbu kojom će socijalno najugroženijim tužiteljima troškovi postupka moći biti otpisani, problem nije riješen u cijelosti i na zadovoljavajući način.

Nisu riješeni ni slučajevi neovlaštenog ulaganja u imovinu, odnosno povrat imovine i naknada štete povratnicima, uključujući medijski eksponirani slučaj Milice Miladinović koja još uvijek, nakon 12 godina, nije uspjela riješiti svoje stambeno pitanje, a spor za naknadu štete se i dalje vodi protiv nje.

15 *Ibid.*

Zagreb, 19. travnja 2012.

**priopćenje za medije povodom saborske rasprave
o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama
Zakona o javnom okupljanju - prvo čitanje u tijeku :**

“

Ovih će se dana u prvom čitanju pred Hrvatskim saborom naći Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju kako bi se taj Zakon uskladio s odlukom Ustavnog suda iz srpnja 2011. godine. O ovom su se Prijedlogu zakona proteklih dana očitovali Odbor za zakonodavstvo, Odbor za Ustav, Poslovník i politički sustav i Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora.

Šezdeset organizacija civilnog društva okupljenih u Platformu 112 – Za Hrvatsku vladavine prava pozdravljaju činjenicu da se prostor Trga sv. Marka vraća građanima koji će tamo moći izražavati svoje političke stavove. Međutim, smatramo da predloženo rješenje sadrži manjkavosti koje je nužno otkloniti s obzirom na odluku Ustavnog suda, kvalitetu zaštite ljudskih prava, ali i provedivost samog Zakona. Stoga u sklopu prvoga čitanja i saborske rasprave predlažemo sljedeća poboljšanja Prijedloga zakona:

... primjenu općih odredbi Zakona o javnom okupljanju na prostor Trga sv. Marka u Zagrebu, uz ograničenje prava na javno okupljanje na tom prostoru u skladu sa specifičnim sigurnosnim potrebama svakog pojedinačnog slučaja;

... ukidanje selektivnih odredbi kojima se ovim Zakonom ograničava jedino mirno okupljanje i javni prosvjed, a ne i druge vrste javnog okupljanja, što je direktno suprotno već spomenutoj odluci Ustavnog suda;

- ... smanjenje udaljenosti mjesta održavanja mirnog okupljanja i javnog prosvjeda s 10 na 4 metra od objekata u kojima su smješteni Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske i Ustavni sud RH;
- ... neograničeno vremensko trajanje okupljanja od 0 do 24h;
- ... neograničeni broj sudionika javnog okupljanja na tom prostoru;
- ... ukidanje odredbi o dozvoljenom smjeru dolaska sudionika koje je diskriminatorno za osobe s invaliditetom;
- ... jednako postupanje prema sudionicima mirnih okupljanja i javnih prosvjeda u odnosu na druge oblike javnog okupljanja;
- ... smanjenje dužnosti organizatora, voditelja i redara na mirnom okupljanju i javnom prosvjedu, isključivu nadležnost policijskih uprava (a ne privatnih tvrtki) za održavanje reda i mira i naglašavanje pozitivne dužnosti države da štiti i facilitira mirno okupljanje i javni prosvjeda.

Nadamo se da će zastupnice i zastupnici Hrvatskoga sabora kao i predlagatelj – Vlada RH, MUP – uzeti u obzir naše primjedbe i prijedloge te u konačnici izmijeniti odredbe ovog Zakona u korist zaštite i ostvarenja prava građana na javno okupljanje u Republici Hrvatskoj.”

;

Zagreb, 24. listopada 2012.

u popisu birača nedostaje skoro 17.000 ljudi :

“

Biračko pravo je temeljno ljudsko pravo, a poslovna sposobnost druga pravna kategorija! Organizacije civilnog društva udružene u **Platformu 112 upozoravaju da bi gotovo 17.000 osoba u Hrvatskoj i nadalje trebalo ostati bez temeljnog ljudskog prava – prava glasa.** Radi se o punoljetnim osobama koje su najčešće na temelju teškog tjelesnog invaliditeta, duševne bolesti ili intelektualnih teškoća u potpunosti lišene poslovne sposobnosti, tj. svojstva da očitovanjem svoje volje stječu prava ili obveze, a kako bi u njihovo ime važne životne odluke donosile druge osobe. Jedan od zahtjeva Platforme 112, naime, odnosi se na omogućavanje biračkog prava osobama koje su lišene poslovne sposobnosti u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Međutim, umjesto ravnopravnog upisa u registar, u **aktualnom Prijedlogu Zakona o registru birača Ministarstvo uprave predlaže da sve osobe koje su dosad lišene poslovne sposobnosti i dalje ostanu bez biračkog prava** (članak 64. Prijedloga Zakona o registru birača), dok bi za buduće slučajeve Ministarstvo uvelo postupak pred sudom pred kojim bi se osobe lišene poslovne sposobnosti lišavalo i biračkog prava.

Iako ovakav prijedlog potvrđuje dosadašnje stanje, on je protivan Ustavu koji u članku 45. definira da „hrvatski državljani imaju opće i jednako biračko pravo s navršenih 18 godina u skladu sa zakonom“ zbog čega se pred Ustavnim sudom već nalaze dva zahtjeva za ocjenom ustavnosti takvih rješenja.

K tome, usvajanjem predloženog rješenja, **Hrvatska bi prekršila Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom** koju je ratificirala još 2007. godine, a koja u članku 29. kaže da će „države potpisnice jamčiti osobama s invaliditetom njihova politička prava i mogućnost njihova uživanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, te će osigurati da osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti sudjelovati u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, izravno ili putem slobodno izabраниh predstavnika, uključujući i pravo i mogućnost da glasuju i budu birani.“

Kao organizacije civilnog društva okupljene oko ideje vladavine prava pozivamo Ministarstvo uprave da izmijeni Prijedlog Zakona o registru birača i odustane od loše tradicije koja je značila jedino diskriminaciju osoba s invaliditetom. Zakon o registru birača treba napokon osobama s invaliditetom koje su lišene poslovne sposobnosti omogućiti pravo koje već godinama imaju svi ostali građani, bez sudskih ili bilo kakvih drugih diskriminatornih postupaka.”

”

civilno društvo i građanski AKTIVIZAM:

Pokret *Occupy Wall Street* koji se prvi put javno oglasio 17. rujna 2011. u parku Zuccotti, newyorške financijske četvrti Wall Street¹⁶, tvrdi teoretičar Marshall Ganz „bio je zarazan - ne samo zbog kreativnosti i odvažnosti svojih prvotno nekoliko stotina, a kasnije tisuća pobornika. Oni su, naime, bili način za iskazivanje raširenog osjećaja da je vladavina novca željezni kavez.“¹⁷ Jedan od najpopularnijih slogana ispisivanih na transparentima i izvikivanih na prosvjednim marševima bio je: „Banke su spašene, mi smo prodani“. Pokret *Occupy* propagira stav da moć novca predstavlja krizu morala. Svojim elanom i bogatstvom ideja pokret je predstavljao pokušaj da se ponovno uspostavi moralni ustroj.¹⁸

Na nekoliko razina podržavatelje je našao i u Hrvatskoj. Najznačajnija je svakako u 2012. bila aktivnost udruge Franak, kao organizirane akcije

slika 6:
Crna knjiga u izdanju udruge Franak predstavlja skup istinitih svjedočanstava iz života ljudi, žrtava kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima

građana/ki, s jasno postavljenim ciljevima: zaštita prava građana koji su korisnici kredita s deviznom klauzulom i promjenjivom kamatnom stopom ugovorenih kod poslovnih banaka u RH; zalaganje za donošenje pravnog okvira kojim bi se zakonski onemogućilo dovođenje korisnika kredita u težak materijalno-financijski položaj; zalaganje za što hitnije zakonsko uvođenje instituta osobnog bankrota; zalaganje za jasno i transparentno obrazlaganje postupaka poslovnih banaka kojima

16 Samoodređenje pokreta: „*Occupy Wall Street* je pokret otpora bez vođa u kojem djeluju ljudi svih boja, rodova i političkih uvjerenja. Zajednička nam je činjenica da činimo 99% onih koji više ne žele tolerirati pohlepu i korupciju preostalih 1%. Koristimo revolucionarnu taktiku Arapskog proljeća kako bismo postigli svoje ciljeve uz poticanje nenasilne akcije kako bismo ostvarili sigurnost svih sudionika/ca“. Više na: <http://occupywallst.org/>

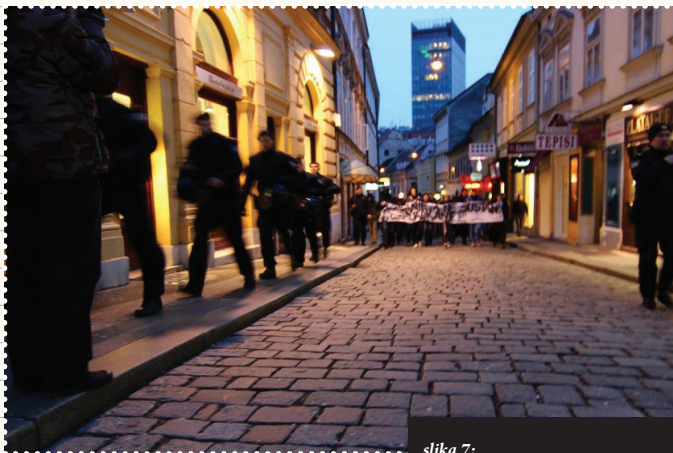
17 <http://www.dw.de/%CS%A1to-je-ostalo-od-pokreta-occupy-ro%C4%91endanska-bilanca/a-16245969> (4. ožujka 2013.)

18 <http://www.seebiz.eu/cetiri-razloga-zasto-je-occupy-wall-street-ipak-uspjesan-pokret/ar-45380/> (4. ožujka 2013.)

se mijenjaju uvjeti i cijene njihovih usluga; borba protiv prakse učestalog i netransparentnog mijenjanja rate/anuiteta korisnicima kredita; ostvarenje pravednog odnosa poslovnih banaka prema korisnicima kredita, koji bi u konačnici rezultirao lakšom otplatom kredita, a poslovnim bankama smanjio udio 'loših kredita'.¹⁹ Udruga je u travnju inicirala podizanje kolektivne tužbe protiv osam banaka zbog valutne klauzule u švicarskim francima i jednostrane promjene kamatne stope. Franak to čini preko Hrvatskog saveza udruga za zaštitu potrošača Potrošač jer na temelju Vladine uredbe Savez ima zakonsku ovlast za podizanje tužbe za zaštitu kolektivnih interesa potrošača. U prosincu je tužba procesno-pravno prihvaćena na Trgovačkom sudu u Zagrebu. Javnost će sigurno pomno pratiti tijek i ishod ovog jedinstvenog sudskog procesa.

Za razliku od vrlo organiziranog i strukturiranog djelovanja udruge Franak koja postupi sukladno postojećim zakonima i slijedeći propisane procedure, građanski aktivizam 'procvjetao' je putem društvene mreže *Facebook*, zatim se preselio na ulice i postao konstantom – sve učestalije se u 2012. događaju brza okupljanja, istupi manjih skupina, performansi, akcije na prepad. *Occupy Croatia*, na svojoj *Facebook* stranici, navodi: „U Hrvatskoj je kritično, sve se uništilo i opljačkalo (legalno i ilegalno).

Kriza je, a teret krize pada na naša leđa običnih ljudi (većine), dok manjina, oni isti koji su nas uništili i opljačkali samo zgrču bogatstvo gazeći preko nas. Prevladava apatija i uvjerenje kako se ne može ništa promijeniti. Ne vjerujemo nikome. Stranke centralistički organizirane samo žele doći na vlast ili ostati na njoj, a za nas se zanimaju samo prije izbora. Sindikati su ostavili radnike na cjedilu i na milost krupnog kapitala. Mediji daju privid da je sve u redu i da je kriza prolaznog karaktera te prešućuju kako se prosvjeduje u cijelom svijetu. U Hrvatskoj politička klasa i političke stranke zastupaju podmukli, parazitski i neproduktivni dio društva. Ostali smo sami, moramo se organizirati i solidarizirati. Vratiti radost, zadovoljstvo i osmijeh na naša lica. Svjesni situacije kako kod nas, tako i u svijetu okupili smo se u pokret *Occupy Croatia*. Trenutno su u njemu

slika 7:

Prosvjedi za obranu javnog dobra i protiv socijalne nepravde održani u više od dvadeset gradova

19 Više na: <http://udrugafnanak.hr/index.php/onama>

zagrebački aktivisti, a nadamo se da će pokret zaživjeti i u ostalim hrvatskim gradovima. Kao i svjetskom *Occupy* pokretu trenutni nam je cilj borba protiv sustava (kapitalizam). Zalažemo se za radikalne društvene promjene i micanje neoliberalnih struktura, a uskoro će se krenuti i sa izradom platforme za neko novo društvo (slobodno, jednako i pravedno za sve).²⁰ U nekoliko gradova uistinu su se organizirali građani i građanke. Komunikacija na njihovoj stranici izravna je, bez ikakve cenzure. Prema načinu na koji komentiraju HDZ, moglo bi se pomisliti da su ljudi koje okuplja ova grupa ljevičari, ali zapravo nije jasno što žele i kamo hoće stići.

Na stranici Građanske akcije piše: „Motriti Sabor i Vladu Republike Hrvatske i upozoravati istu što građani ustvari misle o njihovom radu. Ne-nasilnim metodama dovesti do pada svake Vlade koja ne radi u interesu svojih građana. Izadimo na ulice i poručimo da je dosta. Pošto smo primili na desetke novinarskih upita ‘tko smo, što hoćemo, što je slijedeće...’ evo odgovora: Mi smo grupa entuzijasta koji nisu lobotomizirani i vjerujemo da se stanje stvari može promijeniti, zaposleni i nezaposleni, visoki i niski, lijepi i ružni, ćelavi i

sa kosom. Dakle, sasvim obični. Ali nam je jedno zajedničko - znamo što NEĆEMO i što NE VALJA. Hvala.”²¹ Nemaju glasnogovornike ili lica koja stalno istupaju u javnosti.

“Građanska akcija se tradicionalno pojavljuje pred vratima i u okolici zagrebačkog Županijskog suda uoči i tijekom suđenja bivšim hrvatskim visokopozicioniranim političarima. Danas su upućivali poruke bivšem premijeru Ivi Sanaderu, te bivšem potpredsjedniku Sanaderove Vlade Damiru

Polančecu. Odvjetnik Anto Nobile priznao je za *Danas.hr* da je aktivistima kazao da će ih pojesti mrak, no dodaje kako pri tom nisu napisali i drugi dio te iste izjave koji glasi: ‘... jer da ću ih tužiti i da će završiti u zatvoru.’ A fizičkog

20 Više na: <http://www.facebook.com/OccupyCroatia?ref=ts&fref=ts>

21 Više na: <http://www.gradjanska-akcija.org/>

sukoba ni pokušaja sukoba nije bilo, kazao nam je Nobilo koji je aktiviste Građanske akcije opisao kao ‘vagabunde koji hodaju okolo s transparentima i idu za okrivljenicima kojima se sudi želeći izazvati medijsku pažnju’. Na transparentima im, kaže, piše, ‘nešto kao da treba Sanadera vješati. To je primitivno ponašanje kojem je cilj stvoriti incident.’”²²

Sindikata Akademska solidarnost, nastao iz Inicijative Akademska solidarnost u 2011., bio je aktivan i u 2012.²³

U Zarezu je 15. ožujka 2012. objavljena *Deklaracija o znanosti i visokom obrazovanju*. Kako piše na njihovoj mrežnoj stranici, u *Deklaraciji* je „iznesena kritika i vrijednosna alternativa neodrživom stanju sustava

hrvatske znanosti i visokog obrazovanja usmjerena na dobrobit svih studenata, cjelokupne akademske zajednice, kao i svih građana Republike Hrvatske bez obzira na njihov socijalni status, nacionalnost, spol, vjersku pripadnost, dob ili političku opciju. U njoj iznesene vrijednosti i rješenja prijeko su potreban uvjet za rad na održivoj razvojnoj perspektivi znanosti i visokog obrazovanja kao javnog dobra od primarne društvene važnosti. Te vrijednosti i ta rješenja moraju poslužiti kao temelj svakoj budućoj strategiji znanosti i visokog obrazovanja RH, a ne tek kao puki političko-korektni ukras državnih politika znanosti i obrazovanja.”²⁴ Uz bavljenje problemima akademske zajednice, ostaju društveno angažirani pa 12. studenog 2012. objavljuju *Izjavu u povodu predstojećih radničkih i sindikalnih prosvjeda* koje su u cijelosti podržali.

„Na Dan akcije i solidarnosti, kad radnici u 120 europskih gradova ustaju u obranu osnovnog prava na rad i život dostojan čovjeka i dižu svoj glas protiv mjera štednje i politike partitokratskih elita, izražavamo solidarnost s radnicima širom Europe, kao i punu podršku predstojećim radničkim i sindikalnim akcijama u Hrvatskoj. U potpunosti podupiremo Peti jubilarni Marš solidarnosti ‘Zauzmi, obrani, proizvedi’, koji kreće s Trga žrtava fašizma u Zagrebu u subotu, 17. studenog 2012., u 13 sati, a

22 <http://danas.net.hr/crna-kronika/sukobili-se-gradjanska-akcija-i-odvjetnik-anto-nobilo> (5. ožujka 2013.)

23 Više na: <http://www.akadsolid.com/>

24 <http://www.slobodnifilozofski.com/2012/03/akademska-solidarnost-deklaracija-o.html> (16. ožujka 2013.)

završava tribinom 'Deindustrijalizacija i radnički otpor' u Kulturnom centru Peščenica s početkom u 15 sati. Marš i tribinu organiziraju Mladi antifašisti Zagreba i Muzej kvarta udruge Kontraakcija. Taj je marš i naš marš. Jednako tako podupiremo i najavljeni prosvjed Hrvatske udruge sindikata i Saveza samostalnih sindikata Hrvatske za očuvanje radnih mjesta, zakazan za 22. studenog 2012. na Markovu trgu u Zagrebu, kao i najavljeni prosvjedni skup mladih znanstvenika i njihovih mentora u organizaciji Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja. Razlike u koncepciji i ulozi sindikata ne smiju biti prepreka solidarnoj borbi za najranjivije. Ako je borba za obespravljene iskrena, uvijek ćemo je pretpostaviti partikularnim interesima, liderskim ambicijama i političkim lutanjima..."²⁵

Valja spomenuti i Mrežu solidarnosti, inicijativu „splitskih umjetnika, aktivista, anarhista, studenata i drugih oformljenu s namjerom povezivanja različitih borbi koje se trenutno odvijaju u Splitu i okolici.“²⁶ Kako kažu: „Prije nekoliko mjeseci organiziranjem izložbe, koncerta i tribine posvećene pitanjima mogućnosti i uspjeha radničke borbe u globalu, okupili smo umjetnike, studente, nezaposlene, radnike i dr. u prostoru splitske tvornice Dalmacijavino s ciljem informiranja šire zajednice o problemu koji postoji u gradu, a o kojem se tako malo može saznati putem medija. Htjeli smo pokazati da je potrebna podrška zajednice, kao i solidarnost ne samo između radnika različitih firmi, nego solidarnost svih slojeva društva. Ono što se tamo spontano dogodilo jest da je među radnicima i sindikalcima iz nekoliko firmi stvorena zajednička baza.“²⁷

25 Dio izjave objavljen na web stranici Akademske solidarnosti (<http://www.akadsolid.com/>)

26 <http://praksa.hr/mreza-solidarnosti-split/>

27 *Ibid.*

Platforma 112 – Za Hrvatsku vladavine prava okuplja šezdeset devet organizacija civilnog društva koje se niz godina bave zaštitom ljudskih prava, demokratizacijom, izgradnjom mira, suzbijanjem korupcije i zaštitom javnih resursa, posebno okoliša, koje su u 112 zahtjeva, upućenih svim političkim opcijama uoči parlamentarnih izbora u prosincu 2011., definirale prioritete i konkretne mjere za Hrvatsku u kojoj je vladavina prava uporište djelovanja pojedinaca, institucija i političke elite.

Razlika između organizacija uključenih u Platformu 112 i pokreta koji su nastali na *Facebooku* čini se teško premostivom. S jedne strane su strukturirane grupe koje zapošljavaju ljude i posve su uklopljene u sustav traženja financijskih sredstava pisanjem projekata. One su ovladale i političkim i donatorskim diskursom pa je u njihovu radu malo spontanosti. Nasuprot njih pojavile su se skupine ljudi koji, nezadovoljni društveno-političkom situacijom reagiraju iz utrobe i bez zadržke, katkada vrlo kreativno i duhovito, a ponekad jako grubo i, moglo bi se reći, prostački. No sustavne ili bliže komunikacije nema ni sa sindikatima niti s Akademskom solidarnošću. Svatko djeluje na svoj, specifičan način, koristeći vlastite metode, i zadovoljava se komunikacijom unutar članstva. Možemo samo zamisliti što bi se moglo dogoditi kada bi različite inicijative dogovorile nekoliko zajedničkih točaka i metoda zajedničkog djelovanja. Ili je to posve nemoguće?²⁸

28 Mirovni studiji Centra za mirovne studije organizirali su 12. travnja i 30. svibnja 2012. dvije tribine pod nazivom Civilno društvo - Novi prostori za suradnju. Na ovim tribinama različite organizacije civilnog društva i neformalne građanske inicijative željele su propitati i otvoriti područje suradnje na važnim društvenim pitanjima, kao što su radnička prava, solidarnost, društvene i ekonomske nejednakosti itd. U tekstu objavljenom u dvotjedniku *Zarez*, Jovica Lončar analizira razloge nedovoljnog bavljenja organizacija civilnog društva radničkim i ekonomskim problemima u hrvatskom društvu: „Radničkim pravima se od nezavisnosti civilna scena bavila blago rečeno niskim intezitetom. Tu je naravno bila gomila otežavajućih okolnosti koja je sprečavala intezivnije uključivanje u radnička pitanja 90-ih, no ostaje nejasno zašto je slična praksa nastavljena i nakon 2000. godine. U jednom intervjuu Đurđa Knežević će raspravljajući o feminističkom pokretu u Hrvatskoj ustvrditi da je za razumijevanje koncepta ljudskih prava presudan utjecaj koji je na njega izvršila hladnoratovska politika koja je ljudska prava definirana UN-ovom Općom poveljom reducirala na politička i građanska, uz zanemarivanje socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava. To je naravno utjecalo na agendu donatora/financijera te posljedično na civilni sektor koji se počeo razvijati u Istočnoj Evropi nakon pada Berlinskog zida. U sklopu donatorske agende mjesta za radnička prava

Najstarija i najmoćnija organizacija unutar civilnoga društva u Hrvatskoj jest svakako Katolička crkva. U 2012. vrlo je glasno i jasno dignula glas protiv nekoliko stvari. Nakon relativno mirnih reakcija na Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji, gnjev i bijes izazvala je najava uvođenja građanskog i zdravstvenog odgoja u škole. Pokrenuta je prava kampanja u kojoj su dijeljeni leci, uslijedila je kardinalova božićna poruka, a vrhunac se dogodio za vrijeme jutarnje božićne mise kada je kardinal Bozanić, obraćajući se zapravo predsjedniku Josipoviću i premijeru Milanoviću koji su sa suprugama nazočili službi, govoreći o potrebi dijaloga, vrlo jasno izrekao službeni stav Katoličke crkve u Hrvatskoj: „Krist se rodio radi čovjeka i Crkva postoji da bi bila u službi čovjeka. Stoga nas čudi kad se iznova ponavljaju već poznate parole o tome kako se Crkva miješa u područja u kojima ona nema što reći, a govori se o odgoju mladog čovjeka u našim školama. Čega se sve zadnjih dana nismo naslušali i što sve nije napisano o Katoličkoj crkvi i vjernicima. Nismo uočili da su se mjerodavne institucije za zaštitu raznih prava i ravnopravnosti zabrinule i da su reagirale. Koliko samo uvreda, neistina, prozivanja i ponižavanja. Slušali smo od visokih dužnosnika naše zemlje o tome da se vjernici ne smiju očitovati o nekim pitanjima u odgoju i obrazovanju, pa čak i da roditelji nemaju pravo na to; razni su ljudi predstavljajući se kao stručnjaci nastupali pokazujući veliko nepoznavanje odnosa Crkve i znanosti, Crkve i zdravstvene skrbi, Crkve i njezine uloge u demokraciji i civilnome društvu. Retorika je to koja seže duboko u vrijeme nedavne prošlosti... Zar je zločin nas, članova Crkve, što to tražimo? Ili je posrijedi nešto drugo? Vjernici se s pravom boje da se ne priprema i put rodnoj ideologiji, a ta je proturječna kršćanskomu – i ne samo kršćanskomu – svjetonazoru... Ta je dvojnost sržna za ljudsko biće. Ako te dvojnosti muškoga i ženskoga nema, nego je dana na izbor, tada nema ni obitelji kao naravne datosti. I više od toga: djeca gube svoje mjesto, dostojanstvo i prava, te od subjekta prava postaju objektom prava...“ Oštro sukobljavanje nastavljeno je i u 2013. godini.

.....
jednostavno nije bilo pa se tako njima nije niti bavilo. To bi bio razlog na praktičnoj, tj. financijskoj razini, ne smije se zaboraviti niti ideološka razina odnosno potpuni progon iz polja interesa svakog spominjanja klasnih pitanja i to nauštrb identitetskih politika koje su u civilnom sektoru često nalazile izražaj kroz inzistiranje na 'pravu na jednake mogućnosti', u: Lončar, Jovica „Radnička prava – slijepa pjega sindikalizma i civilnog društva“, *Zarez*, 8. prosinca 2011.

[*zaključno*] :

U tekstu smo 'protrčali' 2012. godinom, pokušavajući ocrtati glavne događaje koji jesu ili će u skoroj budućnosti utjecati na kvalitetu života građanki i građana Hrvatske čak i kad one i oni za njih ne znaju. Ekonomska situacija svima je uglavnom jasna, ali zakonodavni okvir i događanja u civilnom društvu mnogi preskaču ili se o njima tek površno informiraju. Sigurno su neke važne stvari preskočene, ali to se dogodilo nenamjerno, jer sustavnog bilježenja u 2012. nije bilo. Nadamo se da će čitateljice i čitatelji biti blagonakloni i oprostiti nam moguće nenamjerne propuste.

Iz slučajeva koji slijede postat će jasno zašto to tvrdimo i zbog čega nam je žao što većina ljudi propušta sudjelovati u donošenju odluka i kreiranju zakona a onda se neugodno iznenade kada ih oni 'sustignu' i poremete im živote. Nerijetko s vrlo pogubnim i tragičnim posljedicama.

Sanja Sarnavka

diskriminacija žrtvi obiteljskog nasilja s posljedicama po djecu :

diskriminacija na osnovi etničke pripadnosti :

diskriminacija na osnovi spola :

diskriminacija Roma u Hrvatskoj :

problematika povratka, obnove i politike stambenog zbrinjavanja u 2012. godini :

mjera tajnog prikupljanja podataka građana putem telefonskih izliza bez neovisnog nadzora :

studije

status i položaj izbjeglica u postupcima izručenja :

SLUČAJA :
obeštećenje civilnih žrtava rata :
seksualno nasilje kao vid izvršenja ratnog zločina u Republici Hrvatskoj :

pravo na javno okupljanje u 2012. godini :

sloboda izražavanja i sloboda medija u 2012. godini :

diskriminatorni učinak odluke Vlade kojom se pogoduje samo jednom broju osoba u odnosu na druge u istoj pravnoj situaciji :

sustavna diskriminacija oboljelih od mentalnih poremećaja kroz onemogućavanje uvjeta za pristup tijelima vještačenja radne sposobnosti,

omogućavanja adekvatne radne rehabilitacije i zapošljavanja u skladu s invaliditetom :

skrbništvo umjesto prava na osobnog asistenta u socijalnoj skrbi i/ili case managera u sustavu zdravstva :

kršenje prava na povjerljivost informacija putem doznaka HZZO-a i davanja informacija poslodavcima :

potreba poticanja socijalne uključenosti i borbe protiv diskriminacije osoba s invaliditetom u području pristupačnosti :

potreba poticanja socijalne uključenosti i borbe protiv diskriminacije osoba s invaliditetom u području zapošljavanja :

kršenja ...

~~*—lj—u—ds kih*~~
~~*—pr—av a*~~

u 2012. godini :

SLUČAJ broj 1 :

diskriminacija žrtvi obiteljskog nasilja s posljedicama po djecu :

U ovom slučaju BaBe! su putem svoje odvjetnice Ines Bojić podnijele zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kolovozu 2012. godine. Podnositelji zahtjeva su majka R.K. i dvoje djece L.K. i J.K. u dobi od trinaest i jedanaest godina koja se odlukom Općinskog suda u Z. oduzimaju roditeljima te se nalaže majci da ih preda u dom za nezbrinutu djecu. Presuda je potvrđena presudom Županijskog suda u V., te odlukom Ustavnog suda RH. Unatoč odluci R.K. do danas nije predala djecu u dom zbog čega je u tijeku postupak ovrhe radi predaje djece koji je pokrenuo Centar za socijalnu skrb u Z.

Odluci o oduzimanju djece prethodio je dugogodišnji postupak radi razvoda braka R. K. i S.K. u kojem se između ostalog odlučivalo i o skrbi o L.K. i J.K. Tužbu radi razvoda braka podnijela je R.K. zbog kontinuiranog nasilničkog ponašanja u obitelji od strane S.K. za koje je on pravomoćno i osuđen.

Brutalnost kojom je S.K. zlostavljao R.K. za vrijeme trajanja bračne zajednice osobito je vidljiva iz kaznene presude u kojoj sud navodi :

„nedvojbeno je da ponašanje okrivljenika, u kojem on govori svojoj supruzi da je prljava i smrdljiva, viče na nju, pljuje ju, u kojem je i fizički zlostavlja, tako što je napada i pokušava skinuti odjeću protiv njezine volje... te ponašanje kojim ju drži za glavu i gura je prema dolje, te dok se ona opire, čupa joj kosu, u svojoj ukupnosti predstavlja nasilje, zlostavljanje i osobito drsko ponašanje. Nedvojbeno je i da je takvim ponašanjem oštećena bila u degradirajućem položaju...“

Nakon prestanka bračne zajednice, S.K. nastavio je zlostavljati svoju suprugu i maloljetnu djecu kroz manipulaciju u sudskim postupcima i postupcima pred Centrom za socijalnu skrb (primjerice, nadzornici nad vršenjem roditeljske skrbi prijetio da će je srediti, vršio je pritisak na psihijatricu učestalim telefonskim pozivima, inzistirao je da se djeca njemu povjere na skrb pokušavajući uvjeriti predstavnike institucija da je R.K. psihički bolesna osoba i slično).

U dugotrajnom brakorazvodnom postupku (koji je trajao više od sedam godina), ostala su sporna pitanja o tome s kojim će roditeljem živjeti zajednička

djeca, te način odvijanja susreta i druženja, a sve zbog ustrajanja S.K. u naumu da oduzme pravo R.K. da živi sa zajedničkom maloljetnom djecom.

Zbog neprepoznavanja nasilja, s kojim je i nakon prestanka bračne zajednice nastavio S.K., od strane institucija, podnositelji su postali žrtve sustava, koji nije pokazao niti najmanji senzibilitet za problematiku obiteljskog nasilja nad R.K. i djecom. Upravo suprotno, podnositeljima su neprestano nametane razne obveze, kao što su odlasci na brojne terapije, vještačenja i slično i to kroz sedam godina, čime ih se dodatno traumatiziralo.

Isto je utvrdila i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svibnju 2012. godine, a povodom pritužbe i podnositeljice, a koja u svom odgovoru na pritužbu navodi sljedeće:

„Pravobraniteljica je nadalje upozorila Centar za socijalnu skrb Z. da u konkretnom slučaju u svom postupanju, davanju prijedloga i mišljenja, upućivanju supružnika i djece na vještačenja, tretmane i slično nije uzimao u obzir činjenicu da je S.K. pravomoćno kažnjavan radi kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji, čime je doveo pritužiteljicu u nepovoljan položaj u odnosu na istoga, te je svojim nepoduzimanjem ili neodgovarajućim poduzimanjem radnji na koje je ovlašten zakonom radi zaštite pritužiteljice kao žrtve nasilja, jednako tretirao žrtvu i počinitelja nasilja, dovodeći time pritužiteljicu u neravnopravan položaj, koje postupanje je rezultiralo time da se ona stvarno našla u nepovoljnijoj poziciji kao žena-žrtva nasilja, budući je takvo postupanje CZSS dovelo do toga da malodobna djeca pritužiteljice više ne žive s njom.“

U zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava podnositelji se pritužuju na povrede članka 8., 6., i članka 14. Konvencije. Pri tome se pozivaju na opsežnu dokumentaciju iz koje proizlazi da bi u slučaju odvajanja djece od majke nastupila teška i nenadoknativa šteta za djecu. Dokumentacija koja se prilaže također potvrđuje da su djeca zdrava, da imaju razvijene kulturne, higijenske i radne navike, da izvršavaju svoje školske obaveze, da su uključena u izvanškolske aktivnosti koje pohađaju redovito i savjesno, te da je L.K. odlična učenica izuzetnih sposobnosti, dok je J. K. vrlo dobar učenik, dobrog vladanja. Podnositeljica se između ostalog pozvala i na potvrdu od 25. travnja 2012. godine u kojoj pedijatrica djece navodi: „Apeliram na sustav da ne učini veliku grešku. Iščupati djecu i kazniti ih smještanjem u potpuno novu sredinu... smatram potpuno neprihvatljivim rješenjem. Posljedice toga čina bit

će nesagledive.” U zahtjevu Europskom sudu u bitnom se navodi da odluka o smještanju djece u dom nije bila razmjerna svrsi koja se njome željela postići.

Najveći propust u konkretnom slučaju pripisujemo nadležnom Centru za socijalnu skrb koji od samog početka postupka nije želio uzeti u obzir da su podnositeljica i djeca žrtve dugogodišnjeg zlostavljanja u obitelji. Centar nije uzimao u obzir argumente podnositeljice koja je navodila da je i nakon prestanka bračne zajednice bivši suprug zlostavlja uvredama i prijetnjama. Također isprva prepoznata manipulacija institucijama koju je vršio S.K. vremenom je postala irelevantna i podnositeljici je nepravедno pripisana etiketa majke koja emocionalno zlostavlja djecu zbog navodnog onemogućavanja susreta i druženja s ocem, te zbog propusta da djecu uključi u tretman Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba u kojoj je prethodno ocijenjena kao emocionalna zlostavljačica djeteta. Također smatramo da je Općinski sud u Z. donošenjem odluke o odvajanju djece od majke (koja je mlada, fizički i psihički zdrava, školovana, razumna i vodi svu brigu o djeci), postupio protivno najboljem interesu djece, štoviše niti na jednom mjestu u svojoj odluci nije razmatrao učinke koje bi povjeravanje djece u dom imalo za djecu, što smatramo neodgovornim i površnim postupanjem suda kojemu je jedini cilj bio riješiti slučaj.

preporuke :

... **Edukacija i specijalizacija djelatnika centara za socijalnu skrb i sudaca koji postupaju u slučajevima nasilja u obitelji. Napominjemo da kao udruga koja se bavi primarno zaštitom prava žena, često primjećujemo da se u postupcima, nakon zlostavljanja u obitelji koje je vršio otac, majke nepravедno etiketiraju kao emocionalne zlostavljačice u obitelji koje navodno postupaju s ciljem odvajanja djece od oca, što smatramo neprimjerenim. Smatramo da bi se umjesto etiketiranja, dijeljenja 'lekcija' o uspostavljanju komunikacije sa zlostavljačem i izjednačavanja žrtve i nasilnika, trebalo od strane institucija prepoznati tko je u pojedinačnom slučaju zlostavljač, a tko žrtva i pružiti učinkovitiju pomoć žrtvama obiteljskog nasilja i djeci u postupcima koji slijede nakon prestanka bračne zajednice.**

...

... **Daljnja preporuka je i dalje o ovoj temi informirati javnost.**

SLUČAJ broj 2 :***diskriminacija na osnovi etničke******pripadnosti :***

U jesen 2012. u savjetovalište udruge BaBe! obratile su se sestre D.V. i J.T., hrvatske državljanke srpske nacionalnosti koje su zajedno sa njihovom majkom B.V. i kćerkom D.V., E.M., izvrgnute dugogodišnjem nasilju od strane susjeda, bračnog para M. i B. P. Odvjetnica BaBa! Ines Bojić pripremila je zahtjev Europskom sudu za ljudska prava. Slučaj je karakterističan po velikom broju činjenica, odnosno događaja u kojima je bio ugrožen fizički i psihički integritet podnositeljica. Napadi na integritet podnositeljica očituju se kroz verbalno vrijeđanje, prijetnje, fizičke napade i uznemiravanje, koje traje već deset godina. Kao primjer verbalne agresije može se izdvojiti izjava B.P. upućena D.V. u vrijeme kada je ova bila trudna: „Pobacit ćeš srpsko kopile“, zatim situacija kada je B.P. rekla B.V.: „Kurva četnička, šta se bojiš kurve četničke, jednom nogom je u grobu, j... je Ante Pavelić...“ ili: „Stara kurva pljesniva, imaš rak koji te je pojeo, da bar crkneš“, „Cure su ti kurve, unuka ti je tursko kopile, a imaš i muslimansko kopile...“

U odnosu na prijetnje, kao primjer se izdvaja događaj iz 2009. godine kada je B.P. prijetila podnositeljicama smrću, o čemu postoji i snimka, a za što je pravomoćno osuđena i kažnjena pred nadležnim općinskim sudom. Podnositeljicama međutim nije poznato koja kazna je izrečena B.P., niti je li kazna uopće izvršena. Dana 18. kolovoza 2010. godine M.P. prijetio je smrću D.V., za što je ona podnijela kaznenu prijavu te je M.P. proglašen krivim presudom Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 13. siječnja 2012. godine (broj KO-3060/11) i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dva mjeseca uvjetno.

U odnosu na fizičke napade može se izdvojiti događaj od 24. siječnja 2007. godine kada je B. P. napala D.V. i njezinu maloljetnu kćer E.M. na stubištu zgrade, pri čemu je D.V. izgrela po lijevoj ruci, a E.M. udarila u leđa. Zatim, dana 14. ožujka 2011. godine B.P. fizički je napala J.T., što je vidio i susjed podnositeljica. Povodom navedenog događaja J.T. je podnijela privatnu tužbu pred Općinskim sudom, ali do danas u postupku nije saslušana. Naime, od 24. studenog 2011. godine, od kada je prvi puta zakazano ročište za glavnu raspravu, pa sve do danas, zakazano je ukupno 8 ročišta za glavnu raspravu, međutim svaki puta je rasprava odgođena zbog nedolaska okrivljene B.P.

Dana 15. lipnja 2011. godine B.P. ponovno je bez povoda nasrnula na D.V., zatim joj se pridružio i suprug M. P. nakon čega su supružnici krenuli prema maloljetnoj E.M. kako bi je napali. Nastojeći zaštititi E.M., B.V. i J.T. su zadobile tjelesne ozljede, a osobito J.T. koja je ležala u krvi te povremeno gubila svijest sve do dolaska hitne medicinske pomoći. U odnosu na ovaj događaj u tijeku je kazneni postupak protiv M.P. U postupku je donijeto rješenje prema kojem se optuženom M.P. nalaže mjera opreza zabrane približavanja podnositeljicama. Premda je policiji poznato da se M.P. ne pridržava izrečene mu mjere opreza, ništa konkretno nije poduzeto kako bi ga se u tome spriječilo, štoviše, kad je dana 15. prosinca 2012. godine podnositeljica nazvala policiju zbog kršenja mjere opreza policijski joj je službenik rekao da: „Što biste vi htjeli, da policija stoji u zgradi?”

U zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava podnositeljice se pritužuju na povrede članka 3., 8. i 14. Konvencije. U konkretnom slučaju radi se o postupanju koje traje kontinuirano u razdoblju od 10 godina, tijekom kojega su podnositeljice u više navrata zadobile tjelesne ozljede. Podnositeljice žive u konstantnom strahu i neizvjesnosti zbog postupanja zlostavljača, osobito zbog konstantnih prijetnji smrću te napada na tjelesni integritet. Budući da u konkretnom slučaju nadležna tijela nisu našla načina za učinkovito sankcioniranje počinitelja i sprečavanje daljnjeg zlostavljanja, podnositeljice smatraju da su žrtve povreda članka 3. i 8. Konvencije. Ističe se da je postupanje zlostavljača motivirano nacionalnošću podnositeljica, zbog čega je opravdano reći da se radi o slučaju diskriminacije zbog čega su se podnositeljice pozvale i na čl. 14. Konvencije.

U ovom slučaju je teško imenovati osobu ili tijelo koje je svojim postupanjem ugrozilo prava podnositeljica. Više se radi o sistemske neučinkovitosti, gdje pored brojnih intervencija policije i brojnih sudskih postupaka (kaznenih i prekršajnih) ništa nije učinjeno kako bi se zaštitile podnositeljice. Primjećujemo da ovo nije i jedini slučaj međususjedskog nasilja s kojim smo se susrele u praksi. Zapravo, uz nasilje u obitelji i imovinskopravnu problematiku, ovo je jedan od češćih razloga obraćanja našoj udruzi.

preporuke :

... **Stvaranje učinkovitog sustava suzbijanja nasilja između susjeda u kojem bi se izbjeglo dugotrajno vođenje neučinkovitih postupaka.**

...

... **Otvoriti ovu temu u javnosti i pozvati oštećene osobe da iznesu svoja iskustva, pozvati relevantne institucije kako bi se rasvijetlio problem, educirati nadležne službenike kako bi shvatili raširenost i ozbiljnost ovog problema, jer iz viđenog proizlazi da se ovakve situacije relativiziraju.**

SLUČAJ broj 3 :

diskriminacija na osnovi spola :

U udruhu BaBe! dana 30. kolovoza 2012. obratila se gospođa X.Y., dipl. ing. prehrambene tehnologije, predavačica na Veleučilištu M. u K., Odjel prehrambene tehnologije. U bitnom se pritužila na diskriminaciju i povredu dostojanstva od strane dekana Veleučilišta te prodekana, do čega je došlo na način da ju je 17. svibnja 2012. dekan Veleučilišta u uredu dirao po grudima te na njezin zahtjev da se makne, izašao iz ureda, zatim dana 24. svibnja 2012. X.Y. rekao da je to učinio iz dragosti i da to neće ponavljati ukoliko ona to ne želi, te nadalje u periodu od 3. srpnja pa do 13. srpnja 2012. s kojim datumom X.Y. otišla na bolovanje, u više navrata ponavljao da mu je seksualno privlačna i poželjna, te da iako svjestan da ju ne smije dirati, nitko mu ne može zabraniti da joj takve stvari govori.

U odnosu na prodekana, X.Y. se pritužila da joj je kroz duži vremenski period upućivao neprimjerene izjave poput one da manje vrijedi zato što nema djece, da mora raditi više od kolegica koje imaju obitelji i obaveze kod kuće, da je svaka uspješna žena uspjela preko kreveta i slično. Konačno, 23. svibnja 2012. godine, zbog neslaganja u mišljenju oko metodologije izrade završnog rada jedne studentice, prodekan se nadvio nad X.Y., stjerao je u kut ureda i agresivno se obratio riječima da je on šef, da ga ona mora poslušati, da izvoli odraditi to što joj je naređeno i da ga ne ljuti. Pojašnjenja radi, X.Y. je tom prilikom pokušavala uvjeriti prodekana da bi upotreba određene metode bila opasna po studenticu i daleko iznad njezinih kompetencija. Vezano na navedeni događaj, prodekan je pred Stegovnim povjerenstvom Veleučilišta protiv X.Y. podnio zahtjev za pokretanje stegovnog postupka, nakon čega je X.Y. izrečena opomena pred otkaz ugovora o radu.

X.Y. se zbog opisanog postupanja obratila Veleučilištu, Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, te Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta putem udruge BaBe! U odnosu na ovo potonje, zaprimljen je odgovor da se X.Y. treba obratiti nadležnom sudu ukoliko smatra da su joj „povrijeđena neka prava“. Prema našim saznanjima do danas od strane nadležnog Ministarstva nije proveden nikakav nadzor nad Veleučilištem, u vezi opisanog postupanja.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova reagirala je na pritužbu X.Y. te je provela opsežan postupak tijekom kojeg su utvrđene činjenice. Nakon provedenog postupka upućen je dopis Veleučilištu uz opsežne preporuke u

pogledu provođenja postupka radi zaštite dostojanstva X.Y., međutim prema najnovijim informacija za sada postupak zaštite dostojanstva nije dovršen, a X.Y. namjerava pokrenuti postupak pred nadležnim sudom.

U konkretnom slučaju radi se o kršenju Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o radu i to ponajprije kroz postupanje na koje se X.Y. pritužuje, a nakon toga i kroz pasivnost Veleučilišta da provede odgovarajući postupak zaštite dostojanstva radnice.

preporuke :

... **Stvaranje učinkovitog sustava zaštite od diskriminacije pred nadležnim sudovima kroz brzo i učinkovito vođenje sudskih postupaka.**

...

... **Stranci smo savetovali pokretanje sudskog postupka radi suzbijanja diskriminacije i naknade štete.**

SLUČAJ broj 4 :

diskriminacija Roma u Hrvatskoj :

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Roma u Hrvatskoj ima 16.975,¹ ali neke procjene govore o tome da u Hrvatskoj živi od 30.000 do 40.000 Roma.² Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, najviše ih živi na području Međimurske županije (2.887), Grada Zagreba (1.946) i Osječko-baranjske županije (977).³

Romi u Hrvatskoj prema Ustavu Republike Hrvatske imaju status nacionalne manjine. Nacionalna manjina u smislu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina skupina je hrvatskih državljana čiji su pripadnici tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja.⁴ Republika Hrvatska, sukladno pozitivnim propisima, osigurava ostvarivanje posebnih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina koja oni uživaju pojedinačno ili zajedno s drugim osobama koje pripadaju istoj nacionalnoj manjini, a uključuju, među ostalima: upotrebu svojih znamenja i simbola, kulturnu autonomiju, pravo na očitovanje svoje vjere i osnivanje vjerskih zajednica, pristup sredstvima javnog priopćavanja na jeziku i pismu nacionalne manjine itd.⁵

Uz postojeći okvir manjinskih prava koja se odnose na Rome kao nacionalnu manjinu, postoji cijeli niz općih antidiskriminacijskih zakona i odredaba u zakonima koji štite Rome od diskriminacije. U prvom redu, tu je

1 Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, dostupno na: <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (19. veljače 2013.)

2 Nacionalni program za Rome, dostupno na: http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_za_nacionalne_manjine/nacionalni_program_za_rome (19. veljače 2013.)

3 Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, dostupno na: <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census.htm> (19. veljače 2013.)

4 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10, 91/11, 91/11)

5 *Ibid.*

Zakon o suzbijanju diskriminacije koji je na snazi od 2009. godine. Isto tako, Republika Hrvatska je donijela niz politika za zaštitu ljudskih prava od kojih su neke posebno usmjerene na Rome kao ugroženu društvenu skupinu. Tako je od 2003. na snazi Nacionalni program za Rome, dok je nedavno donesena i *Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine*. Isto tako, budući da je Hrvatska članica Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015., donesen je akcijski plan za provedbu Desetljeća. Dodatno, Republika Hrvatska u razdoblju od 1. srpnja 2012. godine do 1. srpnja 2013. godine predsjedava Desetljećem za uključivanje Roma.⁶

Zakonski i institucionalni okvir za zaštitu romskih prava je dakle uspostavljen i prilično je kvalitetan, ali problem predstavlja njegova provedba u praksi, kao i nepostojanje inicijative među građanima/kama lokalnih sredina u kojima žive Romi za razbijanje predrasuda i stvaranje kvalitetnog životnog okruženja koje bi bilo poticajno za ovu ranjivu društvenu skupinu. Također, sami Romi često ne poznaju svoja prava i mogućnosti koja iz njih proizlaze, a zbog slabijeg poznavanja jezika i/ili nepostojanja infrastrukture za traženje i dobivanje informacija o mogućnostima za pomoć i podršku, često i sami postaju žrtva vlastite nemoći.

Isto tako, veliki problem predstavljaju predrasude i stereotipi o romskoj nacionalnoj manjini među pripadnicima/cama većinskog stanovništva kojima vrlo često doprinose javne osobe i dužnosnici RH, ali i neki mediji. U tom smislu, 2012. godina je bila posebno problematična jer se dogodio cijeli niz situacija u kojima su Romi u medijima bili prikazivani na izrazito problematičan način. Gotovo kroz cijelu 2012. godinu svjedočili smo slučajevima medijskih napisa o Romima koji odišu predrasudnim stavovima kao i medijskom praćenju događaja u kojima su se konfrontirale lokalne zajednice većinskog hrvatskog stanovništva s romskom manjinom.

Prvi slučaj 'prozivanja' Roma radi njihovog učestvovanja u kriminalitetu lokalnih zajednica bila je izjava ministra unutarnjih poslova, gospodina Ranka Ostojića objavljena na portalu *e-varazdin.hr*,⁷ a istu informaciju prenio je i

6 Dekada za uključivanje Roma, dostupno na: http://www.romadecade.org/decade_presidency (19. veljače 2013.)

7 *E-Varazdin*, „Ostojić: Da nema djela koje čine Romi, Medimurje bi bilo najsigurnija županija“, dostupno na: <http://www.evarazdin.hr/ostojic-da-nema-djela-koje-cine-romi-medimurje-bi-bilo-najsigurnija-zupanija/> (19. veljače 2013.)

dnevnik *Slobodna Dalmacija*.⁸

U izjavi Ministar konstatira:

„Razgovarali smo kako popraviti situaciju vezano uz kriminalitet kojeg čine pripadnici Romske nacionalne manjine. Uvažavajući ljudska prava svih nacionalnih manjina u Hrvatskoj moram naglasiti da više od 50 posto imovinskih delikata na području Međimurja počine pripadnici Romske nacionalne manjine. Da nema tih djela, Međimurska bi županija bila među najsigurnijim županijama u Hrvatskoj.“⁹

Izjava ministra Ostojića u samoj svojoj srži nije toliko skandalozna, odnosno ona je oslikala kontekst u kojemu Romi uglavnom žive, rekavši da su Romi u lošijem društvenom položaju i stoga u lošoj imovnoj situaciji, što je onda i uzrok određenih vrsta kriminaliteta. Njegov stav o tome vidljiv je i kasnije u izjavi:

„Utvdili smo da puno problema nastaje onog trenutka kada djeca navrš 15 godina i izgube socijalna prava. Ta djeca koja su na neki način bila potrebna svojim obiteljima jer su na temelju njih dobivali socijalnu pomoć, tada izlaze na cestu i tu nastaju na problemi. Drugo je pitanje općenito način trošenja socijalne pomoći, troši li se ta pomoć za alkohol ili za stvarne potrebe života. Treći dio je edukacija i priprema za zaposlenje. Pritom moram spomenuti da smo mi sada u situaciji da se te ljude u principu stimulira da se ne zaposle jer su im socijalna davanja veća od onog što mogu zaraditi radom - naglasio je Ostojić.“¹⁰

8 *Slobodna Dalmacija*, „Ranko Ostojić: Više od 50 posto imovinskih delikata u Međimurju počine Romi“, dostupno na: <http://slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/169199/Default.aspx> (19. veljače 2013.)

9 *E-Varaždin*, „Ostojić: Da nema djela koje čine Romi, Međimurje bi bilo najsigurnija županija“, dostupno na: <http://www.evarazdin.hr/ostojic-da-nema-djela-koje-cine-romi-medimurje-bi-bilo-najsigurnija-zupanija/> (19. veljače 2013.)

10 *Ibid.*

Iz citata se može zaključiti da u Ministrovj izjavi nije bilo loše namjere, nego da se ishitreno i neoprezno izrazio, a što su mediji tendenciozno prenijeli te da osoba na toj političkoj funkciji treba pažljivije birati način na koji se izražava, a pogotovo imajući u vidu predrasude o Romima koje vladaju u hrvatskom društvu.

Sljedeći slučaj kojega smo zabilježili je izjava u *Jutarnjem listu* gdje je tadašnji načelnik Policijske uprave osječko-baranjske, gospodin Željko Prša, također govoreći o stanju sigurnosti grada Osijeka pred vijećnicima Gradskog vijeća, izjavio:

„Na našem području pojavilo se dosta Roma, koji su došli kamperima. Provaljuju djeca, trudnice, starije žene, a teško im je ući u trag ako ih ne zateknete na mjestu događaja, premda je i tada problem. Zaštićena manjina, znate kako to ide. Ne zna hrvatski jezik i onda sto problema. Protiv toga se borimo pojačanim brojem naših ophodnji na terenu, pojačanom nazočnošću i to ćemo još više pojačati jer naprosto nema druge. Teško da ćemo moći porješavati taj povećan broj provala u domove. Jedino da ih nekako potjeramo s našeg terena. Druge neće biti.“¹¹

Gospodin Prša se u članku u *Večernjem listu* idućeg dana, 20. travnja 2012. godine ogradio od svoje izjave u *Jutarnjem listu*, okarakteriziravši je „...u humorističnom duhu u vidu šale“ te dodao da „nije imao namjeru povrijediti nikoga, a osobito na nacionalnoj, vjerskoj ili rasnoj osnovi.“¹²

Treći slučaj uslijedio je nedugo nakon izjave gospodina Prše, a po svome je intenzitetu bio najžešći sukob doseljenih Roma na područje Škabrnje u zadarskom zaleđu i lokalnog neromskog stanovništva u 2012. godini, a u kojemu je intervenirala i policija, podupirući neromsko stanovništvo prilikom iseljavanja obitelji Đanija. O tom događaju pisale su gotove sve dnevne novine u Hrvatskoj u svibnju 2012. godine. Paralelno sa slučajem obitelji Đanija koja je kupila zemljište od jedne zadarske obitelji s ciljem da se tamo doseli, a koju su mještani Škabrnje ogradili bodljikavom žicom i tako onemogućili i fizički kontakt sa svojim romskim susjedima da bi ih na kraju pod policijskom pratnjom i iselili, inače poprilično korektna dnevna novina *Novi list* objavila

11 *Jutarnji list*, „Šef osječke policije: Romi nas pljačkaju, trebamo ih otjerati“, 19. travnja 2012.

12 *Večernji list*, „Ne bih protjerivao Rome, izvučeno je iz konteksta“, 20. travnja 2012.

je članak u kojem se na naslovnici čitateljstvo obavještava o osnivanju kriznog stožera za zaštitu Ličana i njihove imovine od romskog nasilništva na području Ličko-senjske županije.¹³ U ovom članku izneseno je niz problematičnih stavova i interpretacija, iako autor članka ističe da istraživanje *Novog lista* o sukobima Roma i Hrvata na području Ličko-senjske županije nije motivirano daljnjim produblivanjem loših odnosa između Hrvata i Roma. U članku dominiraju diskriminatorne izjave prema romskom stanovništvu u Lici, a samim je Romima ostavljen vrlo suženi novinski prostor za reakcije i izjave.

Sljedeći slučaj ticao se članka objavljenog u dnevnim županijskim novinama *Međimurje*. U članku se govori o teškim uvjetima za suživot s romskom nacionalnom manjinom te su navedeni i konkretni slučajevi maltretiranja mještana općine Pribislavec od strane Roma.¹⁴ Iz članka je vidljivo da Romi žive u svojevrsnom getu, 'romskom naselju' na rubu gradića te da zapravo i nisu integrirani u većinsko stanovništvo u smislu postojanja funkcionalne infrastrukture, odlučivanja u razvoju lokalne zajednice te u druge oblike sudjelovanja u društvenom životu općine.

Posljednji slučaj kojega se želimo dotaknuti u ovom pregledu je slučaj iz općine Gornji Hraščan iz rujna 2012. godine kada su na prvi dan škole roditelji većinskog hrvatskog stanovništva došli protestirati pred školu u koju su bila upisana i djeca romske nacionalnosti. Nakon toga, roditelji su također odbili pustiti svoju djecu u školu iz istog razloga.¹⁵

Dakle, kada govorimo o pravima Roma, ona su svakako zajamčena Ustavom RH a onda i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina te drugim zakonima koji zabranjuju diskriminaciju na osnovu etničke ili nacionalne pripadnosti (primjerice, Zakon o suzbijanju diskriminacije) te nacionalnim politikama i strategijama poput *Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava*, *Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije*, *Nacionalne strategije za uključivanje Roma* itd. Međutim, situacija s Romima u Hrvatskoj je daleko kompleksniji problem od same diskriminacije jer se radi o sustavnom

13 *Novi list*, Matijević: „Ljudi se spremaju za obranu od Roma”, 9. svibnja 2012.

14 *Međimurje*, Višnja Ivačić: „Romi već godinama sustavno maltretiraju većinsko stanovništvo, na rubu smo strpljenja”, 5. lipnja 2012.

15 *Novi list*, „MUP i DORH trebaju goniti govor mržnje iz Gornjeg Hraščana”, 20. rujna 2012.

kršenju ljudskih prava kroz nemogućnost pristupa pojedinim aspektima društvenog života, odnosno posvemašnjoj isključenosti u sudjelovanju i sukreiranju života u lokalnoj zajednici ali i na razini države.

Događaji u 2012. godini zapravo govore u prilog tome da zakonodavno-institucionalni okvir za zaštitu ljudskih prava nije uvelike poboljšao položaj Roma u društvu. Čini se da mnogo više treba raditi na osvještavanju javnosti o pravima nacionalnih manjina i gradnji tolerancije u društvu. U tome mediji i javne osobe, uključujući političare i istaknute državne službenike imaju veliku ulogu.

preporuke:

... **Visoki dužnosnici RH u svojim javnim istupima trebaju se suzdržati od izjava koje doprinose učvršćivanju i stvaranju predrasuda prema pripadnicima/ama nacionalnih manjina, a pogotovo romske nacionalne manjine.**

...

... **Raditi na osvještavanju građana/ki RH o pravima pripadnika/ca nacionalnih manjina, a pogotovo romske nacionalne manjine kroz medije i obrazovni sustav.**

...

... **Državne institucije trebaju dosljednije provoditi anti-diskriminacijsko zakonodavstvo i politike suzbijanja diskriminacije te politike vezane za uključivanje Roma.**

...

... **Osmisliti mehanizam za provođenje medijacije u konfliktnim situacijama u lokalnim zajednicama te odrediti tijelo koje bi za to bilo nadležno.**

|Centar za|mirovne|studije

Zagreb, 19. travnja 2012.

priopćenje za medije Centra za mirovne studije

povodom rasističkog istupa načelnika

PU Osiječko-baranjske Željka Prše

u Jutarnjem listu, od 19. travnja. 2012. :

“

Povodom teksta u Jutarnjem listu od 19. travnja 2012. godine naslova Šef osiječke policije: Romi nas pljačkaju, trebamo ih potjerati, Centar za mirovne studije izražava zabrinutost i osuđuje način na koji službena osoba govori i nudi rješenja o pripadnicima romske nacionalne manjine. Takav govor predstavlja govor mržnje ispunjen predrasudama i stereotipima.

Govoreći o sigurnosti u svojoj županiji, načelnik Prša upozorava na problem provala u kuće i bez ikakvih statističkih podataka i dokaza pripisuje takvo ponašanje Romima. Osim ovakve generalizacije, načelnik Prša ismijava nepoznavanje hrvatskog jezika od strane Romske zajednice čime u potpunosti ignorira i perpetuira nedostatak sustavne integracije ove ionako ranjive skupine. Jedino rješenje koje Načelnik predlaže je protjerivanje Roma što ovom istupu daje dodatnu težinu.

Manji dio populacije Roma se doista nalazi u posebno osjetljivoj poziciji što se tiče reguliranja statusa do koje je došlo zbog neupisivanja u matične knjige, dakle, nespostojanja dokumentacije, a raspadom SFR Jugoslavije i problemima oko različitog republičkog državljanstava i dugotrajnog prebivališta taj se problem pogoršao. Također je Republika Hrvatska devedesetih godine izdavala domovnice, bez da se provjeravalo republičko državljanstvo, koje sada obavljanjem revizije matičnih knjiga, nakon dvadeset godina ukida i time osobe lišava državljanstva. Shodno tome, naponi institucija trebaju ići u smjeru rješavanja pitanja statusa od slučaja do slučaja, a poziv na generalno protjerivanje jedne zajednice je u sukobu

sa svim civilizacijskim tekovinama koje RH njeguje kroz Ustav i zakonodavstvo.

Centar za mirovne studije zajedno s drugim organizacijama ulaže napore u osvještavanje i suzbijanje pojave diskriminacije te prevladavanje socijalne distance prema sugrađanima/kama pripadnicima/cama različitih manjina.

Na jučerašnjoj konferenciji za medije povodom nepravomoćne presude kojom se utvrđuje diskriminacija dviju Romkinja u obrazovanju ukazali smo na postojanje problema koji su direktna posljedica ovakvih stavova. Ponovno pozdravljamo odluku Općinskog suda u Varaždinu koja pokazuje spremnost pravosuđa da osudi diskriminatorno ponašanje i time pošalje poruku društvu o netoleriranju istog.

Ovakav istup načelnika PU osječko-baranjske, koji ispred institucije govori na diskriminatoran način ojačava neprihvatljive stavove i doprinosi generiranju većeg društvenog jaza između pripadnika većinske i manjinske zajednice. Podsjećamo da Republika Hrvatska 1. srpnja 2012. godine započinje s predsjedanjem Dekade Roma, internacionalne europske inicijative, koja za cilj ima poboljšanje socijalno-ekonomskog statusa i uključenosti Roma u društvo. Nadamo se da će Republika Hrvatska svojim primjerom opravdati predsjedanje ovom europskom inicijativom. ”

”

SLUČAJ broj 5 :

problematika povratka, obnove i politike stambenog zbrinjavanja u 2012. godini :

Stambeno zbrinjavanje povratnika, pravo na obnovu i prava bivših nositelja stanarskog prava nisu uređena na jedinstven način već partikularnim propisima, koji određenim odredbama diskriminiraju građane srpske nacionalnosti u odnosu na ista ta prava Hrvata, izbjeglica iz Bosne i Hercegovine.

Kada govorimo o poteškoćama koje često nastaju pri ostvarivanju prava na stambeno zbrinjavanje i obnovu u Hrvatskoj razlikujemo:

... *stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskog prava;*¹⁶

... *neovlaštena ulaganja u imovinu;*¹⁷

... *obnovu kuća;*

... *otkup stanova unutar područja od posebne državne skrbi (PPDS);*

... *otkup stanova van PPDS-a.*

16 Razvijena su dva modela: za bivše nositelje stanarskog prava na području od PPDS-a i izvan njega koji počivaju na različitim pravnim osnovama. Stambeno zbrinjavanje na PPDS-u uređeno je Zakonom o PPDS-u (NN 86/08, 57/11). Ovisno o stambenoj situaciji podnositelji su mogli zahtjevati jedan od 5 modela stambenog zbrinjavanja: A) najam kuće u državnom vlasništvu; B) najam oštećene kuće u državnom vlasništvu; C) najam stana u državnom vlasništvu; D) darovanje državnog zemljišta i građevinskog materijala; E) darovanje osnovnog građevinskog materijala za obnovu vlastite oštećene kuće ili za gradnju kuće na vlastitom zemljištu.

17 Radi se o sredstvima koja su privremeni korisnici tuđe imovine uložili u tu imovinu za vrijeme kad su je koristili.

Jedan od značajnih primjera diskriminacije u 2012. godine je akcija Državnog odvjetništva Republike Hrvatske¹⁸ i Ministarstva unutarnjih poslova koji su podizali tužbe protiv povratnika srpske nacionalnosti koji ne prebivaju duže od šest mjeseci u obnovljenim stambenim jedinicama, dok u isto vrijeme osobe hrvatske nacionalnosti (građani sa statusom branitelja, pripadnici Hrvatskog vijeća obrane iz Bosne i Hercegovine te Hrvati koji su dobili na korištenje stan u društvenom vlasništvu na teritoriju vraćenom pod hrvatsku upravu vojno-redarstvenim akcijama ili mirnom reintegracijom temeljem posljednjih zakonskih izmjena) imaju pravo putem darovnih ugovora dobiti u trajno vlasništvo, potpuno besplatno, kuće ili stanove u kojima žive, uz jedan uvjet, da iste ne mogu prodati ili otuđiti u narednih deset godina. Također je dana i mogućnost povećanja stambenog prostora koji je do sada vrijedio kod stambenog zbrinjavanja i obnove i to za stan povećanje od 10 m², a za obiteljsku kuću 20 m² po članu domaćinstva. Promjena zakonskog okvira kojim bi se zaustavilo ovakvo diskriminatorno postupanje trebao bi biti jedan od prioriteta Vlade RH.

Osim toga, otkup dodijeljenih stanova za povratnike srpske nacionalnosti otežan je visokim cijenama otkupa¹⁹ (cijene bi trebale biti vraćene na razinu s početka devedesetih kada su izbjeglice/povratnici bez imovine u razno-raznim okolnostima i ostali) te nejednakim statusom stambenih jedinica unutar i izvan područja od posebne državne skrbi.

Oko neovlaštenog ulaganja u imovinu, u 2012. i dalje govorimo o 14 neriješenih slučajeva; radi se o slučajevima vlasnika nekretnina (većinski srpske nacionalnosti) kojima su iste bile privremeno oduzete Zakonom o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom i date na privremeno korištenje prognanicima ili izbjeglicama većinski hrvatske nacionalnosti. Usprkos činjenici da je privremenim korisnicima bilo dozvoljeno poduzimati samo nužne popravke, mnogi od njih su poduzimali izvanredne i nepotrebne infrastrukturne zahvate, a sudovi su im priznavali pravo na povrat uloženi

18 Okrugli stol Srpskog demokratskog foruma (SDF) o stambenom zbrinjavanju održan je 22. prosinca 2012. godine.

19 Terensko istraživanje CMS-a u 2012. pokazalo je da građani ne znaju kolika će točno biti cijena stana, da izračun ovisi o više faktora, ali da se radi o cijeni od oko 700 € po kvadratu što je znatno više od cijene po kojoj su se početkom devedesetih otkupljivali stanovi u Hrvatskoj, a izbjegli građani nisu bili u mogućnosti tu pogodnost ostvariti.

sredstava od strane vlasnika nakon što kuće/stanovi budu vraćeni vlasnicima. Zbog navedenog, povratnici nisu u mogućnosti useliti u svoje kuće (koje su vrlo često infrastrukturno neunaprijeđene, već potpuno devastirane kao što je to i u slučaju Milice Miladinović) jer je nad njima zabilježena ovrha (ili je ovrha već u postupku) kako bi se nadoknadili troškovi ulaganja privremenih korisnika. Usprkos tome što su vlasnici takvih kuća već godinama u vrlo teškom egzistencijalnom položaju i što nemaju smještaj osiguran od strane države, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o područjima od posebne državne skrbi, strukturna diskriminacija tih osoba je još više produbljena – sada je država propisala, da će ona obešteti privremene korisnike, a vlasnik će dobiti 'povoljan' tržišni kredit kod banke da nadoknadi državi što je u potpunosti zaštitila prava korisnika na štetu prava vlasnika. Na ovaj način se zapravo pogoduje privremenim korisnicima (koji u slučajevima neovlaštenog ulaganja ne bi trebali imati pravo nikakve naknade) i koji će isplatu dobiti odmah, a vlasnici će godinama morati otplaćivati kredit kojim vraćaju dug koji nikada nisu stvorili niti su odobrili zahvate/ulaganja koja se ne odnose na tzv. nužne popravke.

S obzirom na to da u Zakonu o privremenom oduzimanju i upravljanju određenom imovinom stoji da danom stupanja na snagu ovog zakona navedena imovina prelazi pod privremenu upravu Republike Hrvatske, smatramo da je RH ta koja treba dovesti nekretnine u prvobitno stanje, vratiti ih takve vlasnicima, te preuzeti njihova dugovanja prema privremenim korisnicima jer je istima omogućila da nesmetano ulažu (ili u nekim slučajevima devastiraju) imovinu danu im na korištenje mada je bilo poznato da se radi o neovlaštenim ulaganjima. S obzirom da su te nekretnine bile pod privremenom upravom RH, smatramo da je RH odgovorna za saniranje sve štete ili ulaganja nastala u vrijeme ili kao posljedica privremene uprave.

Iako je nova vlast priznala postojanje ovih slučajeva i najavila njihovo skoro rješavanje, još nije došlo do opipljivog pomaka. Resorno ministarstvo još uvijek nije pripremlilo ugovore kojima bi se vlasnicima nadoknadila vrijednost njihove imovine, započela obnova nekretnina ili dala u vlasništvo zamjenska nekretnina u slučajevima u kojima obnova nije isplativa. Otpor nadležnih osoba u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije da se počne raditi na pripremi ugovora s vlasnicima je isti kao i u prethodnoj vlasti, te nije došlo do kadrovskih promjena usprkos neefikasnosti pokazanoj tijekom prethodnog mandata. Posljedice takvog nečinjenja najvidljivije su u slučaju **Milice Miladinović**:

Milica Miladinović obratila se Pučkom pravobranitelju još 2000. godine tražeći pomoć u postupku povrata i obnove kuće u njenom vlasništvu u mjestu Stubičke toplice (izvan područja posebne državne skrbi). Temeljem Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom, navedena općina preuzela je njenu imovinu i predala na privremeno korištenje branitelju M. N., koji je iselio iz njezine kuće 2007. godine (nakon provedenog ovršnog postupka radi iseljenja koji je trajao punih 7 godina, odnosno od 2000. godine). **Kod primopredaje objekta, komisijski je utvrđeno da je objekt devastiran i neuseljiv.** Bivši je privremeni korisnik (na mjestu vikendice od 35 m²) sagradio, bez građevinske dozvole, objekt cca. 120 m², a nakon iseljenja, preselio u kuću koju je kupio u blizini kuće vlasnice Milice Miladinović. Također privremeni korisnik podnio je **tužbu protiv vlasnice, te je presudom nadležnog općinskog suda (od 9. lipnja 2009.) presuđeno da mu je dužna isplatiti iznos od cca. 300.000,00 HRK,** s naslova njegovih ulaganja u objekt, a tu presudu je drugostupanjski sud potvrdio te je time postala pravomoćna. Konkretno ulaganje za kojem je privremenom korisniku sud dosudio pravo na povrat 300 000 kuna rezultiralo je ovime:

Revizija Vrhovnom sudu RH izjavljena je 2009. godine, ali još uvijek nema odgovora. Na njezin zahtjev za obnovu kuće, Uprava za obnovu je odgovorila da **nije moguće provesti postupak obnove**

jer je u zemljišnim knjigama upisana mjera zabrane raspolaganja; osim toga, Ministarstvo je izradilo troškovnik radova prema kojemu je potrebno uložiti znatna sredstva samo radi uklanjanja sadašnje građevine, pa se obnova pokazala neisplativom. U posljednje tri godine Milica bezuspješno pregovara sa Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Upravom za obnovu koje je dužno pripremiti ugovor kojim bi se Milici u vlasništvo dala zamjenska nekretnina, dok bi nekretnina oko koje postoji spor sa privremenim korisnikom prešla u vlasništvo RH.

Nakon brojnih sastanaka, odobrenja Državnog odvjetništva za sklapanje takvog ugovora, nakon učestalih upozorenja međunarodne zajednice (UNHCR-a, EC), te činjenice da je odvjetnica Milice Miladinović pripremila tekst ugovora i popratnu dokumentaciju, Ministarstvo još uvijek nije uputilo ugovor prema Vladi, a Milica živi u iznajmljenoj sobi za koju plaća cjelokupni iznos svoje socijalne pomoći.

Borba za povrat vlasništva traje već 14 godina.

Prema podacima UNHCR-a²⁰ 57 000 izbjeglih hrvatskih Srba još uvijek ima izbjeglički status u susjednim zemljama. Podneseno je 26 000 obiteljskih zahtjeva za stambeno zbrinjavanje, od toga 16000 bivših nositelja stanarskog prava, a od tog broja 10400 na području od PPDS-a.

Riješena su 8130 zahtjeva na način da je primijenjen princip – ‘ključ u ruke’, odnosno da pojedinci ili obitelji ulaze odmah u već gotov i za život osposobljen stambeni prostor. Princip ‘ključ u ruke’ razlikuje se od slučajeva kada pojedinci/obitelji potpisuju ugovor s gradom, općinom, županijom (odnosno državom) prije nego su zgrade/stanovi uopće gotovi niti se zna kada će biti gotovi, ali država želi reći da je riješila te ljude (stambeno zbrinula) te se samo čeka gradnja/dovršetak stanova, što je opasno jer često dolazi do odugovlačenja radova, prestanka gradnje zbog problema s investitorima itd. Od tih 8130 slučajeva je 6700 na ratom pogođenim područjima, a 1448 u urbanim dijelovima Hrvatske: Osijek, Zagreb, Rijeka, Pula, Karlovac, Sisak itd.

U sklopu završetka pregovora o članstvu u Europskoj uniji 2011. godine trebalo je riješiti stambeno zbrinjavanje za 2070 obitelji. To je sa manjim zaostatom uspješno učinjeno. Međutim, 2012. godine ima samo oko 330 pozitivnih rješenja, od kojih je negdje 180 - 190 realizirano principom – ‘ključ u ruke’.²¹ **Dakle, nakon zaključenja pregovora s Europskom unijom u godinu dana riješeno je deset puta manje slučajeva nego godinu ranije, kada je Bruxelles inzistirao na dinamici.**

Prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije²², od 2006. do 2011. srpskim povratnicima dodijeljeno je ukupno 1409 stanova. Najviše ih je dodijeljeno u Osijeku (352), u Karlovcu (209), Zagrebu (165), Sisku (123), Zadru (101), Rijeci (82), Splitu (74) i u Puli (44) stana. U Šibeniku je podijeljeno 30 ključeva za stanove, u Slavanskom Brodu 29, Varaždinu 14, Bjelovaru 12, Koprivnici 3 i Dubrovniku 1, a zanimljivo je da u Gospiću ni jedan stan nije otišao u ruke povratnika, kojima je svih ovih godina

20 Mesić, Milan, Bagić Dragan, (2011) *Manjinski povratak u Hrvatsku - studija otvorenog procesa*, UNHCR Hrvatska.

21 Razgovor predstavnica CMS-a sa Stankom Janićem, ministrom u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU vezano za probleme povratnika, veljača 2012.

22 *Ibid.*

u novoj-staroj sredini mnogo problema stajalo na putu, prije svega statusnih, jer većina njih nije ostvarila hrvatsko državljanstvo.

U Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Evropske unije stiglo je **1293** zahtjeva za otkup stanova izvan područja posebne državne skrbi. Do trenutka pisanja ovog izvješća Ministarstvo je sklopilo **dva ugovora** o kupoprodaji stana.²³ Pružena im je opcija da prihvate program stambenog zbrinjavanja sa statusom zaštićenog najmoprimca, a njima još uvijek nije omogućen otkup stana. Po strogim i rigoroznim pravilima povratka, krov nad glavom mogu dobiti samo rijetki, bivši nosioci stanarskog prava koji nigdje na području Jugoslavije ili trećih zemalja nemaju nekretnine. Čak je i zapaljena kuća u zavičaju prepreka za dobivanje stambenog zbrinjavanja. Za mogućnost otkupa dobivenog stana potrebno je da zaštićeni najmoprimac ima status stranca sa stalnim boravkom.²⁴

Centar za mirovne studije kontinuirano dobiva dojave od OCD-a ili samih povratnika da bez ikakve dodatne kontrole, samo na osnovu jedne terenske provjere, policija povratnicima ukida ostvareni status privremenog i stalnog boravka, pa ljude praktički izbacuje iz Hrvatske, čak ako im još traje dobiveni status.²⁵ (Naime ukoliko u stanu nema nikoga kad policija dolazi u provjeru pokreće se postupak za oduzimanjem stanarskog prava. U nekoliko takvih slučajeva utvrdili smo da su ljudi u to vrijeme bili u polju, u vikend posjeti i slično.)

.....
23 CMS je na upit oko otkupa stanova dobio 27. veljače 2013. pisani odgovor od RH Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Evropske unije da je do ovako malog broja otkupa (2) došlo zbog nepotpune priložene dokumentacije. Također su kod određenog broja primjera utvrđene nelogičnosti oko cijene kvadratnog metra stana tako da Državni ured za upravljanje državnom imovinom u suradnji s ostalim državnim tijelima priprema Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o prodaji stanova u vlasništvu RH.

24 *Ibid.*

25 Promocija publikacije *Manjinski povratak u Hrvatsku - studija otvorenog procesa* 25. ožujka 2012. pod pokroviteljstvom UNHCR-a a uz sudjelovanje visokih predstavnika Ministarstva uprave i pravosuđa.

Oko zbrinjavanja bivših nositelja stambenog prava, možemo spomenuti samo slučaj gospodina **Dobrivoja Lazića**:²⁶

Dobrivoj Lazić za dobivanje stana u Zadru ima dozvolu od 2008. godine, ali konačno rješenje, ustupanje stana od strane grada Zadra u ovom trenutku, na početku 2013. godine još nije ostvareno niti postoje naznake da će biti u ovoj godini. Dobrivoje Lazić, službenik u državnoj upravi Srbije, izbjegao je iz Zadra s roditeljima 1991. godine. Od tada živi u Beogradu gdje je završio školu i zaposlio se. Roditelji su mu u međuvremenu umrli. Podnio je zahtjev za otkup stana u Zadru, no taj je stan u međuvremenu prošao više ruku, prodan je, te ne postoji način da se vrati vlasniku. Zbog toga je Lazić prikupio svu potrebnu dokumentaciju i predao zahtjev za stambeno zbrinjavanje. Proces prikupljanja potrebne dokumentacije bio je težak i skup. Lazić smatra da mnogi građani ne mogu bez stručne pomoći prikupiti potrebne dokumente, te da moraju tražiti stručnu pomoć za što nemaju sredstava. Nakon što je sve predao, ured u Zadru²⁷ mu se javljao svakih šest mjeseci za još po jedan papir te se 2009. godine obratio za pomoć CMS-u da pokušamo provjeriti transparentnost procesa. Nakon razgovora u uredu u Zadru s voditeljicom ureda rečeno je da momentalno nema raspoloživih stanova za samce. Nakon toga je Lazić obavijestio ured da se on u međuvremenu oženio, te je sad i za svoju suprugu morao prikupiti poveću dokumentaciju. U tom trenutku je nestalo stanova za bračne parove bez djece. Nekoliko puta smo se obraćali Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU sa zahtjevom da nam daju listu prioriteta: nikad je nismo dobili. Gospodin Lazić nam je u zadnjem pismu napisao da se zadnji put čuo s Uredom u Zadru krajem 2011. te da su rekli da nemaju prikladan stan za njega, nakon čega je njemu neugodno ponovo zvati. Zahvalio nam se na brizi i očigledno odustao od povratka u Hrvatsku.

26 D. Lazić obratio se CMS-u s molbom za pomoć u ostvarivanju svojih prava u siječnju 2009. godine, te smo u stalnom kontaktu do danas.

27 Regionalni ured u Zadru jedan je od šest Regionalnih ureda u RH koji se bave ovom problematikom.

Ispunjavanje kvote stambenog zbrinjavanja s bianco rješenjima u cilju zatvaranja pregovora:

Slučaj stambene zgrade u Korenici²⁸ za bivše nositelje stanarskog prava koji su izbjegli za vrijeme vojno redarstvene akcije Oluje i poslije se vratili i za koju su rješenja podijeljena prije potpisivanja Poglavlja 23:

*Problem sa ovim potonjim primjerom bio je što su osobe/obitelji rješenja potpisali prije nego što se zgrada i počela graditi – izdavana su rješenja bez adrese u rješenju jer se npr. nije znalo na kojoj adresi će se uopće nalaziti zgrada za bivše nositelje stanarskih prava!, za razliku od principa 'ključ u ruke' kada se rješenja potpišu po useljavanju u stan. Upravo ovakvim načinom 'dodjeljivanja stanova' bez stvarne naznake kada će isti moći biti useljivi, Vlada RH (i bivša i sadašnja) osigurala se od kritike da nije stambeno zbrinula ovu kategoriju ljudi (jer potpisana rješenja postoje, makar i bianco, i ti ljudi su ušli u statistiku stambeno zbrinutih) a de facto i dalje spadaju u kategoriju socijalno ugroženih i stambeno nezbrinutih obitelji i to po nekoliko godina nakon potpisivanja rješenja o stambenom zbrinjavanju. **Iako su rješenja podijeljena 2011. zgrada do danas (ožujak 2013.) nije useljena.***

preporuke :²⁹

... CMS smatra da treba omogućiti slobodno kretanje između zemlje izbjeglištva i zemlje porijekla povezano sa slobodnim raspolaganjem vlastitim kućama i zamjenskim stanovima te na taj način omogućiti izbjeglicama/povratnicima slobodan izbor opcija trajnog rješenja izbjegličkog problema.

...

... Svi izbjegli trebali bi dobiti isti oblik pomoći bez obzira na vrstu trajnog izbora.

28 Razgovor predstavnica CMS-a sa Slobodanom Dražićem, zamjenikom načelnika općine Korenica, od 29. siječnja 2012.

29 Neke od preporuka preuzete iz: Mesić, Milan, Bagić, Dragan (2011) *Manjinski povratak u Hrvatsku - studija otvorenog procesa*, UNHCR Hrvatska.

... **Vlasti ne bi trebale postavljati pred izbjeglice/povratnike vremenska ograničenja u pogledu raspolaganja imovinom i pravima kako bi se spriječilo da rezultat budu tzv. 'formalni povratnici'.**

...

... **Vlada RH trebala bi uspostaviti tim koji bi išao od slučaja do slučaja po županijama i gledao što se još treba riješiti, te pomoći povratnicima s administrativnim preprekama.**

Vlada RH treba u najkraćem mogućem roku, izdvojiti sredstva i riješiti svih 14 slučajeva neovlaštenih ulaganja u imovinu i to na način da:

... **preuzme obvezu isplate svih dugovanja vlasnika imovine koji su nastali na temelju postojećih ili budućih sudskih presuda u korist privremenih korisnika po pitanju naknade troškova ulaganja u imovinu koja im je data na privremeno korištenje temeljem Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom;**

...

... **preuzme na sebe obvezu naknade svih sudskih i ostalih troškova koje su vlasnici imovine imali/imaju u vezi vođenja postupaka za naknadu troškova/ulaganja privremenih korisnika, kao i sudskih troškova nastalih u vezi postupaka za naknadu štete na objektima počinjene od strane privremenih korisnika;**

...

... **obvezati se da će do sredine 2013. godine (prije ulaska u EU) zaključiti pojedinačne nagodbe sa svim vlasnicima privremeno oduzete imovine kojima je imovina devastirana i neuseljiva (a prema postojećim ili novim nalazima vještaka) o financijskoj kompenzaciji nastale štete ili obnovi ovisno o željama vlasnika, a uzimajući u obzir stanje imovine u kojoj je bila u trenutku oduzimanja i vrijednost koju bi u tom stanju imala danas na tržištu nekretnina.**

SLUČAJ broj 6 :***mjera tajnog prikupljanja podataka
građana putem telefonskih izlista bez
neovisnog nadzora :***

Krajem 2012. godine domaći mediji u dva navrata objavili su informacije o mogućoj neovlaštenoj upotrebi mjera tajnog prikupljanja podataka od strane policije kojima su navodno bile obuhvaćene osobe kao što su ravnatelj SOA-e, državni odvjetnik, privatni poduzetnici i novinari. Ove 'afere' nastale su iz činjenice da za tajnu mjeru izlista telefonskih brojeva od strane policije nije potreban sudski nalog, već je ta odluka prepuštena čelniku kriminalističke policije Ministarstva unutarnjih poslova ili osobi koju on ovlasti.³⁰ Identičan je slučaj i za izliste od strane sigurnosno-obavještajnih agencija gdje nalog za ovu mjeru odobravaju ravnatelji sigurnosno-obavještajnih agencija pisanim i obrazloženim nalogom u okviru propisanog djelokruga. Manjak neovisnog nadzora nad ovom mjerom tajnog prikupljanja podataka doveo je do međustranačkih obračuna putem iniciranja mjera izlista telefonskih brojeva, te u konačnici i proizveo iznimnu reakciju javnosti.

Ovako postavljen model tajnog izlista telefonskih brojeva od strane policije i sigurnosno-obavještajnih agencija može dovesti do direktne povrede prava na privatnost osobe nad kojom se mjere provode te do ugrožavanja medijskih sloboda (ukoliko se mjere provode nad novinarima). Naime, za sada je odobrenje mjere prepušteno arbitrarno samim provoditeljima mjere (koje se u slučaju policije može prenijeti na bilo kojeg djelatnika MUP-a) te se otvara širok prostor zlouporabe navedene mjere. Dodatno, manjak neovisne kontrole nad ovom mjerom otvara prostor za korupciju od strane zainteresiranih građana za pojedine izliste telefonskih brojeva čime će se dodatno narušavati pravo na privatnost građana. Iako do sada u javnosti nije zabilježen slučaj privatnog plaćanja za pojedine izliste, ovako postavljena mjera otvara mogućnosti počinjenja i tih kaznenih djela.

Dva su zakona koja primarno reguliraju ovo područje: Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (članak 68.) i Zakon o sigurnosno-obavještajnom

30 Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09), članak 68.

sustavu (članak 38.). Iz oba zakona vidljivo je da ne postoji neovisan (sudski ili građanski) nadzor nad odobrenjem primjene mjere tajnog izlista telefonskih brojeva. Istovremeno, u javnosti se u nekoliko navrata pojavila brojka da MUP godišnje provede oko 40 000 tajnih izlista koji su svi van sudskog nadzora. Dodatni problem koji se pojavio oko ovog slučaja je pitanje kvalitetne istrage. Naime, koliko je za sada poznato, istrage nad ovim slučajevima je provela unutarnja kontrola MUP-a, Ured vijeća za nacionalnu sigurnost i saborski Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost. U sva tri slučaja nalazi istrage su klasificirani kao tajne te u konačnici javnost nije bila primjereno upoznata sa rezultatima istrage. Budući da je sam slučaj imao elemente međustranačkog obračuna, ostaje otvoreno pitanje do koje mjere su 'stranačka' tijela mogla provesti adekvatnu i neovisnu istragu.

preporuke :

Odmah pristupiti izradi i donošenju posebnog Zakona o građanskom nadzoru nad mjerama tajnog prikupljanja podataka od strane sigurnosno-obavještajnih agencija i policije na način da se:

a :

... **definira novo, jedinstveno i potpuno samostalno tijelo za nadzor sigurnosno-obavještajnih agencija i policije u dijelu primjene mjera tajnog prikupljanja podataka koje uz to ima i funkcionirajući ured;**

b :

... **tijelo za nadzor sastoji od predstavnika organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava, predstavnicima akademske zajednice koji se bave sigurnosnim pitanjima i pitanjima prava građana te stručnjaka za mjere tajnog prikupljanja podataka. Tražimo da članove tijela bira Savjet za razvoj civilnoga društva kako bi se u potpunosti izbjegli politički utjecaji i dogovori oko članova, a članovi ne smiju biti pripadnici stranaka, moraju imati visoke kompetencije iz zaštite ljudskih prava te druge potrebne specijalnosti;**

c :

... **tijelo mora imati jasnu ovlast nenajavljenog i u potpunosti otvorenog pristupa svim institucijama i pojedincima koji rade na mjerama tajnog prikupljanja podataka te ovlasti slobodnog informiranja javnosti**

o utvrđenim povredama ljudskih prava građana kroz mjere tajnog prikupljanja podataka, te narušavanju profesionalnosti i depolitiziranosti sustava kada je to opravdano zaštitom javnog interesa uz potrebnu zaštitu nacionalne sigurnosti i osobnih podataka.

...

... Mjere tajnog prikupljanja izlista telefonskih brojeva (bilo od strane sigurnosno-obavještajnih agencija ili od strane policije) moraju se staviti i pod pravosudni nadzor, tj. za njihovo provođenje je potrebno odobrenje nadležnog suda kako bi se procijenila opravdanost i neophodnost takvih zahtjeva.

...

... Saborski Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost mora se otvoriti prema vanjskim stručnim članovima koji bi unaprijedili rad tog Odbora i doprinjeli većem povjerenju građana u saborske institucije zadužene za nadzor nacionalne sigurnosti.

...

... Hitno prekinuti sa višegodišnjom praksom da Ministar unutarnjih poslova ujedno ima funkciju člana Vlade zaduženog za nacionalnu sigurnost, a time i funkciju predsjednika Savjeta za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija jer to dovodi do koncentracije sigurnosno-obavještajnih informacija u jednoj osobi.

|Centar za|mirovne|studije

26. listopada 2012.

**prestanak politizacije i instrumentalizacije
sigurnosno-obavještajnog sustava i policije
moguć je samo kroz uspostavu
neovisnog i efikasnog građanskog nadzora :**

“

Ne ulazeći u političke i medijske obračune vezane uz posljednju aferu navodno neovlaštene upotrebe mjera tajnog prikupljanja podataka od strane policije, Centar za mirovne studije ovim putem podnosi zahtjev za cjelovitom i profesionalnom reformom sustava nadzora nad uporabom mjera kojima se zadire u ljudska prava.

Već dugi niz godina građani upozoravaju na slabe karike u sustavima nadzora policije i sigurnosno-obavještajnih službi što u konačnici rezultira političkim prepucavanjima među političkim elitama ali i povredama ljudskih prava građana. Time se uvelike gubi povjerenje građana u sustav koji oni financiraju i koji postoji da bi štitio njihova ljudska prava.

Ujedno, kontinuirano curenje informacija povjerljivog sadržaja koje uistinu nisu uvijek od javnog interesa doprinosi opstruiranjima sudskih procesa i istraga što u konačnici ima reperkusije kako na povjerenje građana u pravosudni sustav tako i u nacionalnu sigurnost države. Još je poraznije kada činjenice sve više upućuju na to da je curenje informacija povezano sa politizacijom čitavog sustava koji mora primarno služiti građanima RH, a ne uskim stranačkim interesima. Iznimnom politizacijom tzv „špijunskih afera“ gubi se povjerenje i u politiku i sigurnosni sustav RH, te je u ovom trenutku jedini izlaz iz te situacije uspostava potpuno neovisnog i efikasnog građanskog nadzora nad sustavom koji ima zakonske ovlasti zadiranja u ljudska prava.

Da bi se to ostvarilo potrebno je reformirati sustav nadzora na sljedeći način:

1 ...

Odmah pristupiti izradi i donošenju posebnog Zakona o građanskom nadzoru nad mjerama tajnog prikupljanja podataka od strane sigurnosno-obavještajnih agencija i policije na način da:

a :

... definira se novo, jedinstveno i potpuno samostalno tijelo za nadzor sigurnosno-obavještajnih agencija i policije u dijelu primjene mjera tajnog prikupljanja podataka koje uz to ima i funkcionirajući ured;

b :

... da se tijelo za nadzor sastoji od predstavnika organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava, predstavnicima akademske zajednice koji se bave sigurnosnim pitanjima i pitanjima prava građana, te stručnjaka za mjere tajnog prikupljanja podataka. Tražimo da članove tijela bira Savjet za razvoj civilnog društva kako bi se u potpunosti izbjegli politički utjecaji i dogovori oko članova, a članovi ne smiju biti pripadnici stranaka, moraju imati visoke kompetencije iz zaštite ljudskih prava te druge potrebne specijalnosti;

c :

... tijelo mora imati jasnu ovlast nenajavljenog i u potpunosti otvorenog pristupa svim institucijama i pojedincima koji rade na mjerama tajnog prikupljanja podataka, te ovlasti slobodnog informiranja javnosti o utvrđenim povredama ljudskih prava građana kroz mjere tajnog prikupljanja podataka, te narušavanju profesionalnosti i depolitiziranosti sustava kada je to opravdano zaštitom javnog interesa uz potrebnu zaštitu nacionalne sigurnosti i osobnih podataka.

2 ...

Mjere tajnog prikupljanja iz lista telefonskih brojeva (bilo od strane sigurnosno-obavještajnih agencija ili od strane policije) moraju se staviti i pod pravosudni nadzor, tj. za njihovo provođenje je potrebno odobrenje nadležnog suda kako bi se procijenila opravdanost i neophodnost takvih zahtjeva.

3...

Saborski Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost mora se otvoriti prema vanjskim stručnim članovima koji bi unaprijedili rad tog Odbora i doprinjeli većem povjerenju građana u saborske institucije zadužene za nadzor nacionalne sigurnosti.

4...

Hitno prekinuti sa višegodišnjom praksom da Ministar unutarnjih poslova ujedno ima funkciju člana Vlade zaduženog za nacionalnu sigurnost, a time i funkciju predsjednika Savjeta za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija jer to dovodi do koncentracije sigurnosno-obavještajnih informacija u jednoj osobi.

5...

Jedino na ovaj način političari mogu vratiti povjerenje građana u sustav. U suprotnome doći će do daljnje erozije povjerenja, što u konačnici znači i do erozije demokracije u RH.”

SLUČAJ broj 7 :***status i položaj izbjeglica u postupcima izručenja :***

U 2012. godini veliki interes organizacija civilnog društva, međunarodne i domaće javnosti izazvali su slučajevi kršenja prava izbjeglica u postupcima ekstradicije. Naime, tri ključna slučaja, koja detaljnije opisujemo u narednim poglavljima: Aslan Adamovich Kagermanov, Bařhak řahin Duman i Vicdan Özerdem, ukazali su na manjkavosti zakonodavnog okvira (Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima³¹), te nedostatke sudskog sustava u primjeni međunarodnog pravnog načela zabrane vraćanja stranaca, a posebno izbjeglica na teritorij na kojem im prijete mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje, te neprimjerena ili okrutna kazna. Načelo zabrane vraćanja (*non-refoulement*) u hrvatskom zakonodavstvu dodatno je regulirano Zakonom o azilu i Zakonom o strancima. Sve tri osobe uhićene su na teritoriju RH na temelju Interpolovih tjeratica (tzv. *red flag*), te im je određen ekstradicijski pritvor do završetka ekstradicijskog postupka.³² U sva tri slučaja postojala je osnovana sumnja da bi izručenjem došlo do povrede osnovnih ljudskih prava izručenika, posebice prava na slobodu od mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja te prava na pravično suđenje, i to zbog naravi i obilježja djela za koje su osuđeni/osumnjićeni u državama moliteljicama³³, a koja su političke naravi, dok su u sva tri slučaja ta djela okarakterizirana kao oblik državnog terorizma, odnsono rušenja ustavnog poretka.

31 NN 178/04

32 Nadležnost u ekstradicijskom postupku imaju Źupanijski sudovi koji su prvostupanjsko tijelo koje odlučuje u sudskom vijeću sastavljenom od troje sudaca, te Vrhovni sud kao žalbeni sud koji također odlučuje u tročlanom sudačkom Vijeću.

33 Država moliteljica je ona država koja traži izručenje.

Cilj opisa
ova tri slučaja
je pokazati
kako MUP i
sudovi nadležni
u postupcima
ekstradicije
propuštaju
primijeniti
međunarodne
ugovore o
ljudskim
pravima koji
reguliraju
princip zabrane
vraćanja, a koji
su na snazi
u RH, te na
temelju članka
140. Ustava RH
po snazi iznad
zakona, te kako
takva postupanja
mogu dovesti
do teških i
ireverzibilnih
kršenja
ljudskih prava;
uključujući
kršenje jedinog
apsolutnog
ljudskog prava
na slobodu od
mučenja, te
izvanpravna
lišenja života
ljudi koji
su izručeni
državama
moliteljicama.

SLUČAJ Aslana Ademovicha Kagermanova :

Aslan Ademovich Kagermanov (čečenskog etniciteta, ruskog državljanstva sa statusom azila u Austriji) proveo je više od šest mjeseci u pritvoru u RH tijekom čega je Županijski sud u Zagrebu te naknadno Vrhovni sud RH provodio postupak za izručenje, odnosno preciznije donosio odluku u odnosu na udovoljenje zakonskim pretpostavkama za izručenje sukladno Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima. Sudovi oba stupnja utvrdili su da je udovoljeno svim zakonskim pretpostavkama za izručenje i da Aslan Ademovich Kagermanov može biti izručen u Rusiju. Sud nije uzeo u obzir činjenicu da je Aslanu Ademovichu Kagermanovom 2008. odobren azil u Austriji upravo na temelju političkog progona, rizika nepravilnog suđenja i radi sumnje na mučenje u Ruskoj federaciji te da bi njegovo izručenje predstavljalo povredu članka 3. Europske Konvencije o ljudskim pravima i UN-ove Konvencije o statusu izbjeglica. Međutim, konačna odluka o izručenju treba biti odobrena od strane Ministra pravosuđa (koji može odlučiti da se ne dopušta izručenje, bez obzira na odluku suda o udovoljenju zakonskim pretpostavkama za izručenje). Nakon niza reakcija UNHCR-a, Centra za mirovne studije i austrijskih vlasti, Ministar nije odobrio izručenje te je Aslan Adamovich Kegermanov vraćen u Austriju. Tijekom postupka za izručenje, svi zahtjevi za ukidanje pritvora Aslanovog odvjetnika bili su odbijeni, isto kao i navodi kako su Europska Konvencija o ljudskim pravima, ustavne odredbe o zabrani vraćanja (non-refoulement) i Konvencija o statusu izbjeglica iznad zakona (pravna prevlast međunarodnih ugovora i ustava u odnosu na zakone) i kako bi se trebali tumačiti sukladno međunarodnom pravu i Ustavu RH.

Nakon takve odluke suda, Centar za mirovne studije je pripremio i poslao Vrhovnom sudu RH analizu te odluke i posljedica u odnosu na međunarodne ugovore koji čine dio pravnog sistema RH. Profesor Rodin s Pravnog fakulteta je objavio članak na temu ovog slučaja te su ga, prema našem saznanju, suci Vrhovnog suda zatražili da im pruži edukaciju na ovu temu (provedeno tijekom travnja/svibnja 2012.).

SLUČAJ Başak Şahin Duman :

Başak Şahin Duman je turska državljanka koju su turske vlasti proganjale zbog sudjelovanja u demonstracijama protiv Zakona o terorizmu u Turskoj (zbog čega je osuđena na šest godina i tri mjeseca zatvora). Ovaj zakon znatno ograničava slobodu govora i slobodu udruživanja, odnosno omogućava osudu za terorizam za svaki tip aktivizma koji uključuje kritiku vlasti, a oduzimanje slobode je ponovno temeljeno na turskoj tjeratici. U Zagrebačkoj zračnoj luci odmah po slijetanju uhićena je na temelju Interpolove tjeralice koja je bila nedavno raspisana i za koju nije znala. Iako je odmah zatražila azil granična policija na aerodromu joj je protuzakonito rekla da u Hrvatskoj ne postoji pravo azila. Do tada je preko četiri godine Başak Şahin Duman živjela u Njemačkoj gdje ima dozvolu boravka te je u braku s njemačkim državljaninom zbog čega niti nije imala potrebe zatražiti azil u Njemačkoj, čime je ova slučaj bio još riskantniji u smislu velike vjerojatnosti izručenja. Stoga je Başak za vrijeme trajanja postupka za izručenje podnijela zahtjev za azil i zbog velikog javnog pritiska, monitoriranja slučaja od strane UNHCR-a i Centra za mirovne studije, azil je dobila iznimno brzo (2,5 mjeseca). Upravo zbog njezinog azilantskog statusa odobrenog u RH, izručenje je odbijeno te se nakon postupka i dobivanja potrebnih dokumenata Başak Şahin Duman vratila u Njemačku.

Na osnovu ovog slučaja, uvidjeli smo da naši sudovi uzimaju u obzir azilantski status kada je on odobren u Hrvatskoj.

SLUČAJ Vicdan Özerdem :

Vicdan Özerdem je turska novinarka koja je tijekom devedesetih uhićena u Turskoj zbog sudjelovanja u demonstracijama protiv represije koju turska vlast vrši na slobodu govora te je u Turskoj provela gotovo deset godina u zatvorima, tijekom čega je u više navrata bila brutalno premlaćivana i mučena te podvrgavana vrlo teškim metodama mučenja poput elektrošokova i dugotrajne izolacije. 2005. godine Vicdan uspijeva dobiti azil u Njemačkoj gdje od tada živi zajedno sa suprugom i sedmogodišnjim sinom. Uhićena je 25. srpnja 2012. tijekom posjeta Hrvatskoj, zbog raspisane tjeralice turskog Interpola, na državnom prijelazu Metković, unatoč postojanju valjane putničke isprave za izbjeglice. 14. rujna 2012. Županijski sud u Dubrovniku, ne ulazeći u meritum, zaključio je kako nema zapreka za izručenje gospođe Özerdem Turskoj nakon čega je podnesena žalba Vrhovnom sudu. U međuvremenu, Vicdanino zdravstveno stanje (boluje od teškog posttraumatskog stresnog sindroma te Vernike Korsakov sindroma) se znatno pogoršalo u pritvoru, izgubila je oko 15 kilograma i na zahtjev CMS-a i odvjetnika odobren joj je premještaj u zatvorsku bolnicu u Zagrebu. Usporedno je uložen i zahtjev za ukidanje pritvora i umjesto pritvora određivanje mjera opreza, što je istražna sutkinja Županijskog suda u Dubrovniku uvažila i ukinula pritvor i odredila mjere opreza; zadržavanje dokumenata i zabranu napuštanja područja Grada Zagreba, obvezno javljanje Policiji dva puta tjedno, te je uz to bilo potrebno odrediti adresu i osobu koja će se za vrijeme postupka za nju skrbiti. Svu skrb uključujući i smještaj preuzeo je CMS, te je Vicdan posljednja tri mjeseca ekstradicijskog postupka čekala izvan pritvora. Utvrđivanju lošeg zdravstvenog stanja kao osnovu za puštanje iz pritvora značajno je doprinijelo izvješće o posjeti u zatvorskoj bolnici od strane Nacionalnog preventivnog mehanizma koji djeluje u sklopu Pučkog pravobranitelja, koje je dostavljeno istražnoj sutkinji Županijskog suda u Dubrovniku zajedno sa zahtjevom za ukidanje pritvora.

Nakon tri mjeseca od ulaganja žalbe Vrhovni sud je preinačio prvostupanjsku presudu na način da je utvrdio da je prvostupanjski sud pogriješio u primjeni Kaznenog zakona kada je ocijenio da ono što se Vicdan Özerdem stavlja na teret u optužnici poslanoj od strane Turske kvalificira kao čl.187. st.1 i st.2. Kaznenog zakona što su opisi kaznenih djela udruživanja radi činjenja kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom gdje stavak 1. predstavlja kazneno djelo organiziranja grupe ljudi za počinjenje tog djela, a st. 2. pripadnost grupi. Vrhovni sud je našao da iz optužnice ne proizlazi da je Vicdan organizirala grupu, već eventualno sudjelovala u njoj, pa se može podvesti samo pod čl.187. st.2. S obzirom da je to blaži oblik djela za koji je propisana manja kazna zatvora, time i zastara kaznenog progona nastupa brže. **Tako je**

sud našao da je nastupila apsolutna zastara za to djelo i da u skladu sa čl. 35. st. 4 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima mora odbiti izvršenje zbog toga što je ... "po domaćem zakonu nastupila zastara kaznenog gonjenja ili zastara izvršenja kazne prije nego što je strani državljanin pritvoren ili kao okrivljenik ispitan".

Usprkos činjenici da se branitelj u žalbi pozivao na činjenicu statusa izbjeglice i utvrđenosti da je Vicdan bila žrtva mučenja, što bi u skladu sa Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima trebalo predstavljati prepreku za izručenje zbog suprotnosti takvog čina s pravnim poretkom RH, Sud se na taj dio žalbe nije osvrnuo u svojoj odluci.

preporuke :

... **Osim ispitivanja formalno-pravnih uvjeta za izručenje, sud bi trebao ispitivati i materijalno-pravne pretpostavke u skladu sa svojom ulogom u pravnom sustavu. Sud bi posebice trebao ispitivati povrede/opasnosti od povreda ljudskih prava sukladno s obvezama iz međurodnog prava koje je Hrvatska preuzela te zakonima i podzakonskim aktima. Iako ZOMPO daje pravnu osnovu za takvo postupanje, trebalo bi razmotriti mogućnost da se to zakonom jasnije regulira. Sud bi trebao ispitivati bi li izručenjem došlo do povrede načela non-refoulement.**

...

... **Sud bi trebao uzimati u obzir činjenicu statusa azilanta osobe protiv koje se vodi postupak za izručenje. To se odnosi kako na status azila koji je osoba dobila u Hrvatskoj, tako i na status azila koji je osoba dobila u zemljama članicama Europske Unije te u drugim zemljama. Ukoliko se zahtjev za traženje azila pokrene za vrijeme trajanja postupka za izručenje, sud bi trebao zastati s postupkom do donošenja odluke o azilu. U slučaju da je zahtjev za azil odbijen, sud i u tom slučaju u postupku izručenja treba provesti ispitivanje može li se ta osoba vratiti, odnosno treba li primjeniti non-refoulement princip.**

...

... **Sud bi trebao provjeriti ima li izručnik zakoniti boravak u nekoj državi koja nije država moliteljica izručenja te razmotriti vraćanje izručnika u tu državu.**

...

... **Trebalo bi se jasno odrediti i razgraničiti nadležnost suda od nadležnosti Ministra pravosuđa u postupcima za izručenje.**

...

... **Potrebno je ustanoviti sudsku kontrolu odluka izvršne vlasti u postupcima za izručenje koji ne može ostati zadnja instanca u domaćem pravnom ustroju, odnosno mogućnost pokretanja upravnog spora protiv odluke Ministra pravosuđa jer je trenutno rješenje u nesuglasju sa Ustavnom odredbom čl. 18 i čl. 19, te člankom 13. Europske konvencije o ljudskim pravima.**

...

... **Interpol u suradnji sa UNHCR-om treba osmisliti i primjeniti efikasni mehanizam skidanja tjevalica koje su očigledno politički motivirane i usmjerene prema osobama koje su dobile azil zbog izloženosti političkom progonu.**

SLUČAJ broj 8 :

obeštećenje civilnih žrtava rata :

Prema Rezoluciji UN-a **Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava** žrtvama se smatraju osobe koje su pojedinačno ili unutar skupine pretrpjele štetu koja uključuje fizičku ili mentalnu povredu, emotivnu patnju, materijalni gubitak ili ozbiljnu povredu njihovih temeljnih prava putem akata ili propusta koji predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima ili ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava. Gdje je to primjereno, i u skladu s unutarnjim pravom, pojam 'žrtva' uključuje i članove uže obitelji ili štitičnike neposredne žrtve i osobe koje su pretrpjele štetu u nastojanju da pomognu žrtvama u nevolji ili da spriječe njihovu viktimizaciju. Osoba će se smatrati žrtvom bez obzira na to je li počinitelj povrede identificiran, uhićen, kazneno gonjen ili osuđen i bez obzira na obiteljske veze između počinitelja i žrtve.

Procjenjuje se da je broj civilnih žrtava rata u Hrvatskoj između 4.000 i 8.000, no ne postoji dovoljno kvalitetan i jasan podatak koji bi potvrdio točan broj. Postoji nekoliko podataka u upotrebi, primjerice broj od 6.605 poginulih kojemu se pridodaje udio u ukupnom broju nestalih kao i stradalih srpskih civila (Živić, 2005:12). Prema podacima odjela za informiranje Ministarstva hrvatskog zdravstva iz 2000. godine, u Hrvatskoj je tijekom Domovinskog rata poginulo, ubijeno ili umrlo od posljedica ranjavanja ukupno 4.137 civilnih osoba. Te kategorije stradalnika procjenjuje se na još ukupno 2.468 civilnih žrtava pa bi ukupan broj smrtno stradalih civila iznosio 6.605 osoba. Dodatne procjene govore o 3.115 poginulih civila i 9.500 ranjenih. Radna skupina za izradu registra djece poginule uslijed ratnih razaranja u Republici Hrvatskoj iznijela je podatke o broju stradale djece, pri čemu Registar broji 400 poginule i 1.044 ranjene djece s napomenom da se ne radi o konačnoj brojci.

Tek manji dio njih imaju status civilne žrtve rata i time ostvaruju pripadajuća socijalna prava (27% žrtava ostvaruje neki vid socijalnih prava, a 73% nikada nije ostvarilo status žrtve i time pripadajuća socijalna prava), a ne postoje čak ni ozbiljniji pokušaji statističke analize i evidencije civilnih žrtava rata. Većina stradalnika nema informaciju o pravima i mogućnostima ostvarivanja socijalnih prava (63% osoba nikada nisu dobili nikakav vid psihosocijalne ili medicinske pomoći). Članovi obitelji ubijenih još uvijek

čekaju na procesuiranje zločina počinjenih u ratu. Slučajevi seksualnog zlostavljanja civila i logoraša uglavnom nisu procesuirani, a žrtve nemaju osiguranu psihosocijalnu i drugu potporu.

Brojne žrtve koje su pokrenule sudski postupak za naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe, istu nisu ostvarile, a danas plaćaju visoke parnične troškove. 36% osoba pokrenulo je sudski postupak za naknadu štete, a u 89% slučajeva zahtjev je odbijen s naplatom visokih parničnih troškova. Obitelji usmrćenih koje su podnijele takav zahtjev danas plaćaju troškove parnica između 5.000 i 107.000 kuna. Danas je vjerojatno najpoznatiji slučaj Vjere Solar čija je kćer Ljubica Solar ubijena snajperskim hicem u devetnaestoj godini prije svoje maturalne zabave. Radi gubitka parnice za naknadu štete, Vjera Solar danas putem ovrhe plaća ovaj sudski proces. Poznati su i slučajevi Krešimira Ivančića, Marice Šeatović i drugih.

Rijetki su pozitivno riješeni slučajevi, poput onoga za naknadu štete Jovanu Beriću i dvjema sestrama za zločin u Varivodama, počinjen 28. rujna 1995. godina, 50 dana nakon vojno-redarstvene akcije Oluja, nad civilima Marijom i Radivojem Berićem. Sin Jovan pokrenuo je parnicu protiv Republike Hrvatske za pretrpljenu duševnu bol, odnosno naknadu nematerijalne štete. Gubitkom parnice na naplatu je dobio 54.000 kuna parničnih troškova. Međutim, odlukom Vrhovnog suda po žalbi dano je mišljenje kojim je potvrđena odgovornost države za likvidacije u Varivodama te da je bez obzira što su počinitelji nepoznati i nisu kažnjeni, izvršen teroristički akt. Predmet je vraćen na ponovno suđenje nakon čega su Jovan i dvije sestre ostvarili naknadu štete u pojedinačnom iznosu od 120.000 kuna.

Na područjima na kojima se nisu odvijale ratne operacije, uništen je velik broj stambenih i gospodarskih objekata, a postupci za naknadu materijalne štete uglavnom su rezultirali naplatom parničnih troškova za žrtve koje iznose i do 200.000 kuna. Jedan je od najpoznatijih slučajeva teroristički napad na kuću i imanje obitelji Jovice Brkića kao i miniranja više stotina kuća, gospodarskih objekata i imanja srpskih obitelji s tog područja.

Pravo na zaštitu civilnih žrtava rata definirano je trima temeljnim zakonima: **Zakonom o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata** koji omogućava ostvarenje određenih socijalnih prava civilnim invalidima rata te bliskim srodnicima poginulih ili nestalih civila, **Zakonom o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija** koji omogućava naknade

štete oštećenicima te **Zakonom o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata**, ali i **Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela**. Pitanja ostvarenja prava svih civilnih žrtava rata, osobito prava na naknadu štete adresirana su u **Programu Vlade Republike Hrvatske za mandat 2011.-2015.** s obvezom definiranja pravnog okvira kojim će omogućiti otpis potraživanja od strane države u postupcima naknade štete zbog gubitka člana obitelji i uništenja imovine, kao i povrat sredstava onima koji su do sada platili parnične troškove. Iako takav okvir još uvijek nije definiran, on je djelomično započet usvajanjem **Vladine uredbe o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomični otpis potraživanja**. Iako je Uredba omogućila socijalno najugroženijem dijelu oštećenika/ tužitelja otpis parničnih troškova, ona ne pokriva na zadovoljavajući način sve tužitelje/oštećenike koji nisu uspjeli ostvariti naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja bliske osobe. Do sada, unatoč poslanim zahtjevima za otpisom, nije poznat niti jedan slučaj koji bi bio riješen pozitivno u korist žrtve.

Problematika civilnih žrtava rata u Hrvatskoj je vrlo složena i osjetljiva, a njihova iskustva govore o nedostatku društvene i podrške nadležnih institucija u ostvarenju njihovih prava te upućuju na dvostruko nepovoljan položaj u kojima se nalaze, primarno zbog pretrpljene štete, a potom i zbog nemogućnosti ostvarenja vlastitih prava. Žrtve traže priznanje patnje. Mnogi od njih imaju duboku i dugotrajnu potrebu za psihosocijalnom podrškom. Većina preživjelih treba društvenu solidarnost. Trebaju moralno i materijalno obeštećenje. Odavanje počasti žrtvama rata te osiguranje satisfakcije, minimum su prava i standarda koji zemlja stradalnika treba osigurati svojim građanima. Hrvatska treba osigurati odgovarajuće kompenzacije i hitno izgraditi reparacijski mehanizam za civilne žrtve rata.

preporuke:

... Prije svega je važno otpisati parnične troškove članovima obitelji
usmrćenih i onima kojima je nanesena materijalna šteta. Radi
poznavanja činjenica i osiguranja odgovarajućih vidova socijalne
potpore i obeštećenja prema načelima društvene solidarnosti i
pravičnog obeštećenja, potrebno je utvrditi broj i izraditi registar
civila stradalih u ratu kao i vršiti sustavnu analizu potreba žrtava
uz dodjelu socijalnih prava. Civilne žrtve rata traže i izjednačenje s
pravima vojnih invalida rata kako bi se njihova patnja priznala.

...

... Kako bi se unaprijedio institucionalni i zakonodavni okvir, potrebno
je donijeti zakon o obeštećenju svih civilnih žrtava rata kao i
nacionalni program obeštećenja kao podloga osnivanju i djelovanju
fonda za rehabilitaciju, reintegraciju i reparacije. Osobito je važno
nastaviti intenzivno procesuiranje počinitelja ratnih zločina kao i
pronaći posmrtno ostatke nestalih.

...

... Naglašavamo važnost sjećanja na civilna stradanja, iznalaženje
kvalitetnih mehanizama simboličkih reparacija kao i ulog u
kvalitetno obrazovanje mladih generacija.

Zagreb, 10. prosinca 2012.

“Koridor pravde” za civilne žrtve rata :

“

Platforma 112 – Za Hrvatsku vladavine prava povodom 10. prosinca – Međunarodnog dana ljudskih prava želi još jednom potaknuti javnost i odgovorne u institucijama Republike Hrvatske na potrebu davanja zajedničkog doprinosa u prihvaćanju činjenica o ratnim zločinima i teškim kršenjima ljudskih prava prema svim civilnim žrtvama rata kao i obnovi povjerenja između pojedinaca i pojedinki, naroda i zemalja u regiji.

I ovom prilikom, želimo skrenuti pozornost javnosti na porazne činjenice koje ukazuju na to da su **brojni zločini još uvijek neprocesuirani, solidarnost s obiteljima žrtava je deklarativna i prigodna uz porazno pomanjkanje suosjećanja prema stradalnicima iz drugih etničkih zajednica.**

Državno odvjetništvo RH-a (**DORH**) i Ravnateljstvo policije **MUP-a** 21 godinu nakon rata još uvijek u brojnim slučajevima ratnih zločina **neučinkovito provode predistražne radnje** koje ne rezultiraju kaznenim postupcima kojima bi se utvrdila odgovornost počinitelja.

Veliki dio postupaka pred sudovima u Hrvatskoj provedeni su u odsutnosti počinitelja koji su i danas nedostupni pravosuđu RH-a, a u niz predmeta suđenja su u tijeku ili još nisu ni otpočela. Posljedica toga su neprocesuirani ratni zločini i nepostojanje pravomoćno osuđujućih presuda. **Time obitelji žrtava na temelju sudske prakse u RH ostaju bez obeštećenja i priznanja patnje.**

Još uvijek nema niti jedne pravomoćne presude za ratne zločine počinjene u tijeku i neposredno nakon vojno-redarstvene akcije Oluja. Državno odvjetništvo još uvijek ne podiže optužnice temeljem zapovjedne odgovornosti osoba koje su kao vojni zapovjednici ili nadređene civilne osobe bile dužne garantirati sigurnost i zaštitu civila ili ratnih zarobljenika, na području za koje su bile odgovorne, a na kojem su njihovi podređeni počinili ratne zločine.

Odgovorne želimo upozoriti na činjenicu da još uvijek **nije na zadovoljavajuć način riješen problem priznavanja patnje i gubitaka rodbini ubijenih kroz naknadu štete i druge vidove reparacija**, te još uvijek prijeteeće naplate parničnih troškova članovima obitelji usmrćenih koji su izgubili parnice u kojima su od RH tražili naknade nematerijalne štete zbog usmrćenja svojih bližnjih.

I ovom prilikom **pozivamo aktualnu Vladu RH na proaktivno djelovanje** kako bi se ispravila nepravda koja se čini neobeštećivanjem civilnih žrtava rata. Nužno je otpisati visoke parnične troškove žrtvama uslijed gubitaka parnica za naknade štete te donijeti **Nacionalni program i Zakon o osnivanju fonda za obeštećenje svih civilnih žrtava rata.** ”

”

SLUČAJ broj 9 :

seksualno nasilje kao vid izvršenja ratnog zločina u Republici Hrvatskoj :

Tijekom 2011. i 2012. godine, potaknuti javnim svjedočenjima žena iz Vukovara silovanih tijekom okupacije, analizirali smo dostupnu nam sudsku dokumentaciju te izdvojili **19** sudskih predmeta koji kao vid izvršenja ratnog zločina između ostalog sadržavaju i seksualno zlostavljanje nad civilima i ratnim zarobljenicima.

Analizirane predmete, koji su u različitim stadijima kaznenog postupka (od optuženja do pravomoćne presude), podijelili smo u dvije skupine prema mjestu izvršenja silovanja/seksualnog nasilja: silovanje i seksualno zlostavljanje u logorima, zatvorima, pritvorima, mjestima zatočenja te silovanje i seksualno zlostavljanje u kućama kao vid izvršenja ratnog zločina tijekom napada na sela, naselja ili za vrijeme okupacije.

U navedenim predmetima za seksualno zlostavljanje kao vid izvršenja ratnog zločina tereti/lo se 30 osoba, većinu kao izravne počinitelje. Prema optužnicama seksualno je zlostavljano 64 osobe. U nekoliko predmeta optužnice sadržavaju seksualna zlostavljanja ili silovanja kao isključivu, jedinu radnju izvršenja kaznenog djela ratnog zločina, dok se u većini predmeta, pored silovanja, optuženike tereti i za druge načine počinjenja ratnog zločina. Od navedenih 19 kaznenih postupaka, 12 je završenih (3 oslobađajuće presude, 8 osuđujućih, od kojih je 6 doneseno u odsutnosti optuženika, koji su do danas i dalje nedostupni hrvatskom pravosuđu). U osuđujućim presudama raspon zatvorske kazne je od 3 godine i 6 mjeseci do 15 godina zatvora, a u nekim presudama i maksimalna zatvorska kazna od 20 godina zatvora.

Kroz praćenje suđenja za kazneno djelo seksualnog nasilja sudska vijeća, radi zaštite svjedoka/žrtve, nisu primjenjivala mjere zaštite identiteta žrtve poput svjedočenja iz susjedne prostorije putem video-linka, zatamnjenja slike lica, tonske manipulacija glasa, upotrebe pseudonima žrtve. Jedino je u nekim predmetima tijekom svjedočenja žrtve isključena javnost.

Broj žrtava u analiziranim predmetima je 64³⁴, u većini predmeta žrtve su žene, potom muškarci/ratni zarobljenici, te u jednom predmetu dijete. Žrtve/svjedoci nisu prilikom svjedočenja dobili psihološku potporu jer se većina suđenja odvijala devedesetih kad još nisu bili osnovani odjeli za podršku svjedocima.

Osim navedenih predmeta, zabilježili smo i jedan predmet silovanja iz 1991. pred nekadašnjim Vojnim sudom u Bjelovaru, s pravnom kvalifikacijom ubojstva i silovanja³⁵, gdje je počinitelj, pripadnik HV-a, pravomoćno osuđen na 15 godina zatvora (1992.), ali ubrzo (1993.) pušten s odsluženja kazne aktom pomilovanja predsjednika države. Zatim smo zamijetili u nekim predmetima da, iako su okolnosti izvršenja zločina jasno ukazivale da je žrtva zločina prije ubojstva bila podvrgnuta seksualnom zlostavljanju, isto nije bilo uključeno u činjenični opis kaznenog djela (npr. Zločin u Novskoj iz 1991. godine).

Kroz analizu sudskih predmeta zaključujemo da žrtve seksualnog nasilja u ratu, kako devedesetih, tako ni danas, nisu dobile zasluženu pozornost, zaštitu tijekom kaznenog postupka, niti psihološku potporu, što je jedan od razloga da ni danas nemamo podatke o razmjerima silovanja i seksualnog zlostavljanja tijekom rata. Drugi je razlog što se u vrijeme rata teško dolazilo do informacija iz konfliktnih područja. No najveća je prepreka što žrtve zbog traume ili straha da će u društvu ili obitelji biti osuđivane i obilježene i danas uglavnom šute.

Kroz analizu sudskih postupaka i dokumentacije zamjećujemo da same žrtve često negiraju da su bile silovane/seksualno zlostavljane, iako drugi svjedoci to potvrđuju svojim iskazima (npr. Zločin u Kerestincu, u logorima Sremska Mitrovica, Begejci i Stajicevo) što ukazuje na problem društvene stigmatizacije žrtava silovanja/seksualnog zlostavljanja. Ujedno je vidljivo da je zločin silovanja/seksualnog zlostavljanja tijekom ratnih sukoba dokazano uspješno oruđe rata i modus destabilizacije i porobljavanja civilnog stanovništva, što potvrđuje i ova analiza. Svi pobrojani logori/mjesta zatvaranja, bez obzira koja su

34 U DORH-ovoj Bazi podataka evidentirano je 67 silovanih žrtava. Počinitelji silovanja 57 žrtava su poznati, dok počinitelji silovanja 10 žrtava nisu poznati. Državno odvjetništvo je priopćenjem početkom siječnja 2012. godine pozvalo žrtve da se jave radi davanja iskaza, jer je bez njihovog svjedočenja dokazivanje ovog posebno odioznog oblika ratnog zločina protiv civilnog stanovništva gotovo nemoguće.

35 Kazneni postupak za djela ubojstva, čl. 35 st. 1. KZRH i silovanja čl. 83. st. 1. KZRH.

ih postrojbe vodile, primjenjivali su vidove seksualnog zlostavljanja zarobljenika/zarobljenica. Za pretpostaviti je da je veći broj neistraženih i neprocesuiranih silovanja počinjen za vrijeme okupacije pojedinih teritorija.

Prvostupanjski postupci vođeni tijekom 2012. godine, svaki na specifičan način, ukazuju na institucionalne nedostatke koji utječu na slabo prijavljivanje i efikasno procesuiranje zločina: izostanak psihološke potpore žrtvama, nesposobnost tijela progona da počinitelje privede pravdi i/ili neadekvatno kažnjavanje počinitelja.

Tijekom glavne rasprave, svjedočeći o zločinima počinjenima u svome selu oštećenica (naziv sela ni ime oštećenice ne navodimo) je po prvi puta, nakon višestrukih upita predsjednika vijeća o vlastitim saznanjima o počinjenim zločinima i optuženicima, izjavila da je za vrijeme okupacije sela silovana. Vidno potresena tek nakon 20 godina po prvi je puta govorila o zločinu koji je nad njom počinjen. Počinitelju zločina suđeno je u odsutnosti.³⁶

Primjeri zločina procesuiranih u Hrvatskoj koji u svojim činjeničnim opisima počinjenja ratnog zločina sadržavaju seksualno zlostavljanje su:

Silovanje i seksualno nasilje u logorima/mjestima pritvaranja:

Begejci, Stajicevo, Sremska Mitrovica – Optužnica ŽDO Osijek (K-DO-51/08), nepravomoćna, protiv Aleksandra Vasiljevića i Miroslava Živanovića, od 11. travnja 2011.;

Logor Stara Gradiška, Zatvor u Kninu, Zatvor u Kulinama, Pritvor – kontejner u selu Sekulinci kraj Slatine, Zatvor u Kerestincu.

36 Iz Izvještaja Osiguranje prava na „djelotvoran pravni lijek“ žrtvama ratnih zločina. Izvještaj o praćenju suđenja za 2012. godinu. Zagreb: Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Građanski odbor za ljudska prava, 2013., str. 58.

Seksualno nasilje kao vid izvršenja ratnog zločina tijekom napada na sela, naselja ili za vrijeme okupacije (u kućama):

Zločin u Hrvatskom Čuntiću, Zločin u Vukovaru, Zločin u Lovasu, Zločin u Čakovcima, Zločin u Bilju, Zločin u Kopačevu, Zločin u Suknovcima, Zločin za vrijeme okupacije Baranje, Zločin u Hrvatskoj Kostajnici (od toga 6 je presuda donesenih u odsutnosti optuženika; do danas su nedostupni hrvatskom pravosuđu).

Ponovo ističemo značaj **UN Rezolucije 1325 koja poziva na davanje podrške ženama u postkonfliktnim društvima**, kao i **Temeljnih načela i smjernica o pravu na djelotvoran pravni lijek i reparacije žrtava**.

Ova međunarodna načela ističu da žene žrtve seksualnog nasilja i torture tijekom rata trebaju biti u potpunosti prepoznate na nediskriminirajući način a njihovo dostojanstvo treba biti poštivano. Smatramo da žrtve seksualnog nasilja imaju pravo na istinu, pravni lijek i obeštećenje kao i na garanciju neponavljanja zločina.

preporuke i zahtjevi:

... Zalažemo se za uvođenje psihološke potpore za žrtve seksualnog nasilja/svjedoka tijekom svjedočenja kako pred policijom, tako i u stadiju istrage, pred državnim odvjetništvom, i suđenja te ističemo da žrtve imaju pravo na psihološko savjetovanje i rehabilitaciju.

...

... Danas se u svijetu postupno afirmira priznavanje prava žrtava na istinu, pravni lijek i obeštećenje kao i na garanciju neponavljanja zločina. Potreba za kompenzacijom od strane države posebno je izražena kod povreda humanitarnog prava, odnosno teških povreda ljudskih prava, kad žrtve ne mogu ostvariti kompenzaciju od počinitelja, budući da kod ovih zločina žrtva najčešće ne zna tko je počinio zločin. Ukoliko i znaju počinitelja, žrtve se redovito boje otkriti njegov ili njezin identitet, nerijetko se radi o kolektivnim djelima, gdje su počinitelji hijerarhijski povezani i svaki od njih bi trebao snositi svoj dio odgovornosti, a teško je razlučiti tko je odgovoran za što.

... Zalažemo se za izmjene Zakona o pravima vojnih i civilnih invalida rata u kojem bi na tragu definicije civilne žrtve rata u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine³⁷ izrijekom bile navedene i osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje ili silovanje.

...

... Zalažemo se za procesuiranje ratnih zločina, priznavanje te odgovornosti i uspostavljanje sustava zaštite i odštete za žene žrtve ratnog silovanja i izmjene i dopune relevantnih zakona kako bi se osiguralo obeštećenja za civilne žrtve rata bez obzira na nacionalnost, etničko porijeklo i dr. i to ukidanjem diskriminatornih definicija u Zakonu o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (naknada materijalne štete), Zakonu o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (teret dokazivanja tužitelja, računanje rokova zastare) i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. Tražimo i donošenje Nacionalnog programa i Zakona o osnivanju fonda za obeštećenje svih žrtava rata kojim bi se naknada štete uredila u skladu s Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava UN-a.

37 Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, i zaštite porodice sa djecom - BiH: svaka osoba koja se u toku rata ili neposredne ratne opasnosti, uslijed ranjavanja ili nekog drugog oblika ratne torture nastupilo oštećenje organizma, što uključuje mentalno oštećenje ili značajno narušavanje zdravlja, nestanak ili pogibelju te osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje ili silovanje.

Gradanski odbor za ljudska prava

Zagreb - Osijek, 03. prosinac 2012.

***priopćenje za javnost povodom Međunarodnih dana
aktivizma protiv nasilja nad ženama :***

“

Povodom **Međunarodnih dana aktivizma protiv nasilja nad ženama** (od 25. studenog do 10. prosinca) želimo podsjetiti javnost na proživljene traume žrtava seksualnog nasilja u ratu, ukazati na nedostatak podrške od strane državnih institucija te na neprepoznavanje i nepriznavanje njihove patnje u društvu. Društvena stigmatizacija žrtava seksualnog zlostavljanja često dovodi do toga da same žrtve negiraju da su bile seksualno zlostavljane. Istovremeno, žrtve seksualnog nasilja u ratu još uvijek nisu dobile zaštitu tijekom kaznenog postupka, psihološku potporu niti adekvatnu zdravstvenu pomoć, što je još jedan od razloga da ni danas nemamo potpune podatke o razmjerima silovanja i seksualnog zlostavljanja tijekom rata. Iako je Vlada RH tijekom lipnja 2012. najavila novi zakon ili izmjene postojećeg Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata kako bi žrtve silovanja mogle ostvariti svoja prava kao civilne žrtve rata, te na 64. sjednici Vlade usvojila Protokol o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja³⁸, još uvijek nisu usvojeni nacionalni pravni okviri koji bi doveli do boljeg položaja žrtava seksualnog nasilja tijekom rata i njihovog prava na reparaciju.

38 http://www.vlada.hr/hr/naslovnica/sjednice_i_odluke_vlade_rh/2012/64_sjednica_vlade_republike_hrvatske/64_18_pdf/%28view_online%29/1#document-preview

Seksualno nasilje u ratu zabranjeno je još Haškom konvencijom iz 1907. godine, no sudovi u Nürnbergu i Tokiju nisu procesuirali ove zločine. Tek su ratovi na području bivše Jugoslavije ukazali na nužnost praktičnog kažnjavanja počinitelja ovih zločina.³⁹ Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) odigrao je ključnu ulogu u kaznenom procesuiranju počinitelja seksualnog nasilja u ratu. Gotovo polovica osoba osuđenih pred MKSJ proglašena je krivima za zločine koje sadržavaju i elemente seksualnog nasilja.

Silovanje kao izvršenje ratnog zločina definirano je i u hrvatskom zakonodavstvu, odredbom čl. 120. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske. Prema bazi podataka Državnog odvjetništva Republike Hrvatske⁴⁰ evidentirano je 67 žrtava seksualnog zlostavljanja, kao vida izvršenja ratnog zločina. Počinitelji 57 žrtava seksualnog zlostavljanja su poznati, dok počinitelji silovanja u 10 slučajeva nisu poznati.

No stvarni broj silovanih i seksualno zlostavljanih osoba tijekom rata teško je utvrditi. Za pretpostaviti je da je tek manji broj silovanja/seksualnih zlostavljanja prijavljen. Zbog traume ili straha da će u društvu ili obitelji biti osuđivane i obilježene, žrtve vrlo često šute pa zločini ostaju neprijavljeni, a počinitelji nekažnjeni.

Prvostupanjski postupci vođeni tijekom 2012. godine, svaki na specifičan način, ukazuju na institucionalne nedostatke koji utječu na slabo prijavljivanje i efikasno procesuiranje zločina: izostanak psihološke potpore žrtvama, neupućenost istih sa mogućnostima svjedočenja pod pseudonimom, iz druge prostorije sa izmjenom slike i glasa u prijenosu, ili na zatvorenoj sjednici, nesposobnost tijela progona da počinitelje privede pravdi i/ili neadekvatno kažnjavanje počinitelja.

39 U Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine navedeno je: „Žene će biti posebno zaštićene ... naročito protiv silovanja, prinuđivanja na prostituciju i protiv svakog napada na njihovo dostojanstvo”.

40 Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2011. godini, tablica br. 27, str. 146, <http://www.dorh.hr/IzvjesceORaduDrzavnih>

Izdvajamo tri primjera:**1 ...**

Tijekom glavne rasprave, svjedočeci o zločinima počinjenima u svome selu oštećenica (naziv sela ni ime oštećenice ne navodimo) je po prvi puta, nakon višestrukih upita predsjednika vijeća o vlastitim saznanjima o počinjenim zločinima i optuženicima, izjavila da je za vrijeme okupacije sela silovana. Vidno potresena tek nakon 20 godina po prvi je puta govorila o zločinu koji je nad njom počinjen. Počinitelju zločina suđeno je u odsutnosti.

2 ...

Dana 4. rujna, nakon provedenog ponovljenog prvostupanjskog postupka, na Županijskom sudu u Osijeku Rade Ivković i Dušan Ivković proglašeni su krivima da su kao pripadnici srpskih postrojbi nakon okupacije dijela Vukovara zvanog Sajmište silovali jednu žensku osobu (ime ne navodimo) te time počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Radi Ivkoviću izrečena je kazna zatvora u trajanju od 8 godina, a Dušanu Ivkoviću od 5 godina i 6 mjeseci. Radi Ivkoviću suđeno je u odsutnosti. Dušan Ivković prisustvovao je suđenju, branio se sa slobode, no nije se pojavio na objavi presude. U nekoliko sati, koliko je proteklo između zaključenja glavne rasprave i objave presude, okrivljenik je napustio područje Republike Hrvatske, a sud nije predvidio mogućnost da će se to dogoditi ili nije pronašao mehanizam da bijeg spriječi.

3 ...

Petorici optuženih za fizičko zlostavljanje zatvorenika u zatvorima u Gajevoj ulici u Zagrebu i Kerestincu, za puštanje električne struje kroz njihova tijela te razne oblike seksualnog izživljavanja (stavljanja elektroda u spolovilo, prisiljavanje na plesanje u muško-ženskim parovima - žene obnaženih grudi, muškarci obnaženih genitalija i obrnuto, prisiljavanje zatvorenika na masturbiranje pored nagih zarobljenica...) te višestruka silovanja, prvostupanjskom presudom odmjerena je kazna ispod predviđenog zakonskog minimuma za kazneno djelo ratnog zločina (5 godina). Trojica su osuđena na kazne zatvora u trajanju od godinu dana, jedan na zatvorsku kaznu u trajanju od dvije godine, a prvooptuženik kao de facto i de iure zapovjednik te neposredni počinitelj na 3 i pol godine. Čitav niz olakotnih okolnosti (ranija neosuđivanost, sudjelovanje u Domovinskom ratu te izniman doprinos optuženika u obrani Republike Hrvatske...), po riječima predsjednika prvostupanjskog vijeća opravdava visinu kaznene sankcije. Zloupotreba položaja nadređenog, veliki broj žrtava (30), izvršenje zločina kroz dulje razdoblje, kontinuirana patnja preživjelih žrtava zbog traume, sadizam, izopačenost pri izvršenju djela nisu

ocijenjeni otegotnim okolnostima pri odmjeravanju kazne. Kazna, koja bi trebala ostvariti ciljeve generalne i specijalne prevencije, istovremeno bi trebala izraziti gnušanje društva nad ovakvom vrstom zločina. Presuda suda prvog stupnja ovo očigledno dovodi u pitanje.

Radeći na istraživanju činjenica o svim žrtvama rata, snimanjem osobnih sjećanja na rat i analizom dostupne sudske dokumentacije izdvojili smo 19 sudskih predmeta, u različitim stadijima kaznenog postupka (od optuženja do pravomoćne presude), koji kao vid izvršenja ratnog zločina između ostalog sadržavaju i seksualno zlostavljanje civila i ratnih zarobljenika u razdoblju od srpnja 1991. godine do rujna 1993. godine. Analizirajući izdvojene predmete silovanja/seksualnog zlostavljanja kao radnje izvršenja kaznenog djela ratnog zločina, osobito s obzirom na mjesto i vrijeme izvršenja djela, iste smo podijelili u dvije skupine:

... silovanje i seksualno zlostavljanje u logorima (zatvorima, pritvorima, mjestima zatočenja)⁴¹ te silovanje i

... seksualno zlostavljanje kao vid izvršenja ratnog zločina tijekom napada na sela, naselja ili za vrijeme okupacije.⁴²

Važno je istaknuti da su u šest predmeta završena pravomoćnim osuđujućim presudama postupci vođeni u odsutnosti optuženika, koji su i danas nedostupni hrvatskom pravosuđu. Žrtve navedenih kaznenih postupaka silovanja/seksualnog zlostavljanja su u većini žene, ali po logorima/zatvorima/pritvorima su seksualno zlostavljani i muškarci, dok se u jednom postupku kao žrtva spominje i dijete.

41 Logori Stajicevo, Begejci, Sremska Mitrovica – optužnica ŽDO Osijek K-DO-51/08; Logor Stara Gradiška – presude ŽS Slavonski Brod K 11/01-53, K 27/05-30; Zatvor u Kninu – presuda ŽS Šibenik K-52/07, Kontejner u Sekulincima – presuda Okružnog suda u Osijeku K-24/93-26; Kerestinec – presuda ŽS Zagreb 9 K-RZ-6/11

42 Zločin u Dalju – optužnica ŽDO Osijek; Zločin u Tovarniku – nepravomoćna presuda ŽS Vukovar K-6/01, Zločin u Hrvatskom Čuntiću – optužnica ŽDO Sisak, Zločin u Vukovaru – nepravomoćna presuda ŽS Osijek, optužnica ŽDO iz Osijeka br. KT-77/95; Zločin u Čakovcima – optužnica ŽDO Vukovar K-DO-29/02; Zločin u Lovasu – optužnica ŽDO Vukovar K-DO-44/04; Zločin u Bilju – presuda ŽS Osijek K -38/93; Zločin u Kopačevu – ŽS Osijek K - 47/94; Zločin u Suknovcima – nepravomoćna presuda ŽS Šibenik; Zločin u Baranji – presuda ŽS Osijek K-45/93-20; Zločin u Donjoj Velešnji – presuda ŽS Sisak K-31/93-19

Iako pravosuđe u Republici Hrvatskoj kvalificira silovanja počinjena u ratu kao ratne zločine, navedeni primjeri ukazuju da je nužna sustavna potpora žrtvama silovanja koja će doprinijeti da svjedoci svoje svjedočenje dožive kao pozitivno i osnažujuće iskustvo, efikasan progon i adekvatno kažnjavanje počinitelja.

*Pored privođenja pravdi počinitelja, obveza društva prema žrtvama je i omogućiti im razne vidove reparacija i rehabilitaciju. Zbog toga se zalažemo za izmjene **Zakona o pravima vojnih i civilnih invalida rata** u kojem bi izrijeком bile navedene i osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje, a sve sa ciljem da se potrebe žrtava seksualnog nasilja i torture tijekom rata u potpunosti prepoznaju na nediskriminirajući način te će tako i njihovo dostojanstvo biti ponovo uspostavljeno.*

*Stoga i ovom prilikom pozivamo aktualnu Vladu RH na aktivnije djelovanje kako bi se ispravila nepravda koja se čini neobeštećivanjem civilnih žrtava rata. Nužno je donijeti **Nacionalni program i Zakon o osnivanju fonda za obeštećenje svih civilnih žrtava rata**, što zagovaramo i putem aktualne medijske kampanje "Žrtve su predugo čekale", www.civilnezrtve.hr."*

SLUČAJ broj 10 :

pravo na javno okupljanje u 2012. godini :

Pravo na javno okupljanje jedno je od temeljnih ljudskih prava. Budući da pravo na javno okupljanje predstavlja nužan preduvjet za funkcioniranje demokratskog društva ono je u Hrvatskoj zaštićeno Ustavom Republike Hrvatske, ali i brojnim konvencijama o ljudskim pravima čija je Hrvatska potpisnica⁴³. Tako članak 42. Ustava RH navodi: „Svatom se priznaje pravo na javno okupljanje i mirni prosvjed u skladu sa zakonom“. Kao članica međunarodne Mreže kuća ljudskih prava sa sjedištem u Oslu, Kuća ljudskih prava Zagreb između ostalog, poseban naglasak stavlja na promociju i zaštitu prava na okupljanje, slobodu udruživanja i slobodu izražavanja. Slijedom toga, prva polovica 2012. godine u Hrvatskoj bila je posebno dinamična za sve one koji su pratili izmjene Zakona o javnom okupljanju. U ovom je razdoblju otvoren proces izmjene ustavno neprihvatljivih odredbi Zakona o javnom okupljanju te provedena javna rasprava Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju te se napokon ukinula potpuna zabrana javnog okupljanja na Markovom trgu i provela odluka Ustavnog suda RH iz 2011. godine kojom se neke odredbe tog zakona proglašavaju neustavnima⁴³.

Još u studenom 2011. godine, zagovaračka koalicija organizacija civilnog društva Platforma 112 – Za Hrvatsku vladavine prava u svojih 112 zahtjeva upućenih novoj vlasti zahtijeva od nove vlasti slobodu okupljanja i izražavanja sukladno međunarodnim standardima ljudskih prava, odn. traži **izmjene Zakona o javnom okupljanju** na način da se **omogući mirno okupljanje pred institucijama odgovornim za kreiranje i provođenje politika** na svima razinama uključujući Vladu RH, Hrvatski sabor, Ured Predsjednika RH i Ustavni sud RH; **ukinu obaveze** koje se stavljaju u dužnost **organizatorima** prosvjeda, a spadaju **u domenu poslova MUP-a; jasno definiraju postupanja koja ograničavaju pravo na javno okupljanje**: postupanja i ovlasti prema mirnim prosvjednicima, postupak zabrane javnog okupljanja, učinkovitu i efikasnu sudsku kontrolu takve zabrane, uvjeti koji se mogu postaviti pred organizatora javnog okupljanja. Također, Platforma 112 zahtijeva **uvođenje sankcija za upotrebu prekomjerne sile u policijskom postupanju** prilikom

43 Primjerice, *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima* iz 1966. godine te *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* iz 1950. godine.

nenasilnih prosvjeda i akcija građanskog neposlušna, uz zabranu privođenja, uhićivanja i prekršajnog gonjenja nenasilnih prosvjednika.⁴⁴

U veljači 2012. godine Ministarstvo unutarnjih poslova predstavilo je prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju u kojem je najavljeno kako će se Markov trg ponovno vratiti građanima, no pod sljedećim uvjetima - umjesto dosadašnjih 100 metara od Hrvatskog sabora, Vlade RH i Ustavnog suda RH, pravo na mirno okupljanje i javni prosvjed prostorno bi se ograničilo na 20 metara od ovih tijela vlasti, a broj sudionika trebao bi se umjesto dosadašnjih 20 povećati na 250. Osim ograničenja broja prosvjednika, predlagalo se da se prosvjedi smiju održavati od 8 do 22 sata! Nakon održane javne rasprave u Kući ljudskih prava⁴⁵, te pritiska nekoliko organizacija civilnog društva i medija, ministar Ranko Ostojić popušta.

Organizacije civilnog društva okupljene u Platformu 112 u svom *Izvješčaju o prvih 112 dana nove vlasti s preporukama za učinkovito djelovanje do kraja 2012. godine* pozdravljaju „otvoren i pravodoban proces izmjene ustavno neprihvatljivih odredbi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju kojima će se napokon ukinuti potpuna zabrana okupljanja na Markovom trgu i provesti odluka Ustavnog suda. Međutim, predloženo rješenje, koje upravo ulazi u prvo čitanje, sadrži manjkavosti koje je nužno otkloniti s obzirom na odluku Ustavnog suda, kvalitetu zaštite ljudskih prava i samu provedivost zakona.“⁴⁶

44 Za više informacija vidjeti: http://kucaljudskihprava.hr/system/attachment/file/5/Platforma_112_za_Hrvatsku__vladavine_prava.pdf

45 Centar za mirovne studije, GONG, Kuća ljudskih prava, Pravo na grad i Zelena akcija organizirali su javnu raspravu povodom prijedloga novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju, 28. veljače 2012., u Kući ljudskih prava. Uvodničari u javnu raspravu bili su: Ranko Ostojić, ministar unutarnjih poslova, Lina Budak, odvjetnica, Tomislav Tomašević, Zelena akcija i Sara Lalić, Centar za mirovne studije. Na javnoj raspravi predstavljen je prijedlog novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju te su iznijeta stajališta Centra za mirovne studije, GONG-a, Kuće ljudskih prava, Prava na grad i Zelene akcije o tom prijedlogu.

46 Cjelokupni tekst vidjeti na: <http://kucaljudskihprava.hr/tekstovi/112-zahtjeva-za-drugaciju-hrvatsku>

Uoči prvog čitanja Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju Platforma 112 smatra kako predloženo rješenje treba revidirati te izdaje zasebnu analizu zakonskog prijedloga kojeg upućuje zastupnicima Hrvatskog sabora. U kratkim crtama, organizacije okupljene u Platformu 112, predlažu:

- ... primjenu općih odredbi Zakona o javnom okupljanju na prostor Trga sv. Marka u Zagrebu, uz ograničenje prava na javno okupljanje na tom prostoru u skladu sa specifičnim sigurnosnim potrebama svakog pojedinačnog slučaja;
- ... ukidanje selektivnih odredbi kojima se ovim Zakonom ograničava jedino mirno okupljanje i javni prosvjed, a ne i druge vrste javnog okupljanja, što je direktno suprotno već spomenutoj odluci Ustavnog suda;
- ... smanjenje udaljenosti mjesta održavanja mirnog okupljanja i javnog prosvjeda od objekata u kojima su smješteni Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske i Ustavni sud RH s 10 na 4 metra;
- ... neograničeno vremensko trajanje okupljanja od 0 do 24h;
- ... neograničeni broj sudionika javnog okupljanja na tom prostoru;
- ... ukidanje odredbi o dozvoljenom smjeru dolaska sudionika koje je diskriminatorno za osobe s invaliditetom;
- ... jednako postupanje prema sudionicima mirnih okupljanja i javnih prosvjeda u odnosu na druge oblike javnog okupljanja;
- ... smanjenje dužnosti organizatora, voditelja i redara na mirnom okupljanju i javnom prosvjedu, isključivu nadležnost policijskih uprava (a ne privatnih tvrtki) za održavanje reda i mira i naglašavanje pozitivne dužnosti države da štiti i facilitira mirno okupljanje i javni prosvjed.

Nakon spomenutih reakcija organizacija civilnog društva i medija, Ministarstvo unutarnjih poslova je promijenilo neke od restriktivnih odredbi Zakona na način da se sada prostor za okupljanje ograničava na 10 metara od Vlade RH i Hrvatskog sabora i 20 metara od Ustavnog suda RH, a broj osoba koje mogu prosvjedovati povećava se na 1500. I ovako povećan broj osoba svejedno predstavlja ograničenje broja prosvjednika te oblik diskriminacije u odnosu na one građane koji zbog ograničenog broja neće moći sudjelovati u prosvjedu. Organiziranje mirnog okupljanja i javnog prosvjeda je ograničeno na vrijeme od 8 do 22 sata. Zakonom se propisuju i pravci kojima se stiže na Markov trg u slučaju javnog okupljanja, a osobama s invaliditetom i otežanim kretanjem omogućuje se dolazak alternativnim pravcima.

Uz spomenute restrikcije, Vlada RH ipak nakon 7 godina zabrane ukida zabranu javnog okupljanja na Trgu Sv. Marka donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju (NN 78/12). Bez obzira na pozitivan pomak, nije učinjen napredak s obzirom na drugi zahtjev Platforme 112 za uvođenjem sankcija za upotrebu prekomjerne sile u policijskom postupanju prilikom nenasilnih prosvjeda i akcija građanskog neposluha, uz zabranu privođenja, uhićivanja i prekršajnog gonjenja nenasilnih prosvjednika. Tome je dokaz slučaj deložacije obitelji u Zadru kada je policija ponovno privodila prosvjednike koji su pružali pasivan otpor.

|Centar za|mirovne|studije

Zagreb, 9. studeni 2012.

izjava za javnost povodom deložacije

obitelji Vukić u Zadru :

“

Centar za mirovne studije osuđuje postupke i propuste tijela javne vlasti koji su, zbog dugovanja obitelji Vukić prema Poreznoj upravi, upotrijebili najtežu mjeru naplate oduzevši im i prodavši na javnoj dražbi njihovu obiteljsku kuću.

Ovaj postupak smatramo nehumanim i suprotnim načelima zaštite ljudskih prava te principima socijalne države. Dodatno, ovaj postupak je i ekonomski gledano krajnje neisplativ, te zbog toga tražimo od nadležne porezne uprave, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova odgovore na slijedeća pitanja:

1 ...

S obzirom na imovinsko, obiteljsko i socijalno stanje obitelji Vukić pitamo se zašto država u postupku naplate dugovanja ovoj obitelji nije otpisala kamate i pokušala naplatiti samo glavnica, posebice imajući na umu da su takvi postupci zakoniti i temelje se na odredbi Općeg poreznog zakona koja čak omogućuje otpis čitavog duga:

„Ako bi izvršenje naplate poreznog duga dovelo u pitanje osnovne životne potrebe ovršenika i članova njegova kućanstva, porez se može iznimno, na zahtjev poreznog obveznika, otpisati u cijelosti ili djelomice.”
(Opći porezni zakon, čl. 137. st. 3.)

2 ...

Ako je država odlučila naplatiti dug kroz ovršni postupak, iz kojeg razloga obitelji Vukić nije omogućena obročna otplata dugovanja?

3 ...

Koja ekonomska logika stoji iza postupka ovrhe na nekretnini za stanovanje čime je devetoročlana obitelj postala socijalni slučaj te će stoga troškove njihovog smještaja ubuduće morati snositi država, a da od same prodaje nekretnine država nije naplatila niti lipe za dugovanje obitelji Vukuć koje i dalje raste? Ovakvim postupkom profitirala je samo osoba koja je vrijednu nekretninu u Zadru dobila za svega 40 tisuća eura, pri čemu je jedna obitelj ostala bez doma, a država bez mogućnosti naplate dugovanja.

4 ...

Da li će itko u sustavu državne uprave odgovarati za propuste učinjene u ovom slučaju i štetu koja je državi nastala besmislenom dražbom nekretnine?

Naposlijetku, želimo naglasiti da je ponovno policija privodila prosvjednike koji su pružali nenasilan otpor i time neproporcionalno koristila svoje ovlasti. Već smo u nekoliko navrata upozoravali policiju da u takvim slučajevima policija jedino ima legitimno pravo prosvjednike izmještati (dokle god oni pružaju nenasilan otpor), a nikako ne privoditi. Također postavljamo pitanje Ministarstvu unutarnjih poslova iz kojeg razloga su pokrenute prekršajne prijave protiv nenasilnih prosvjednika koji su pružali pasivan otpor?

Ovakve postupke policije i svih drugih involviranih institucija RH držimo iznimno štetnim za stvaranje društva solidarnosti, a pokretanje prekršajnih prijava protiv nenasilnih prosvjednika nedemokratskim činom. Još jednom ponavljamo da građani imaju pravo na miran prosvjed, te da bilo kakvo uplitanje države u to njihovo pravo treba biti nužno i proporcionalno legitimnom cilju. Kažnjavanje prosvjednika to svakako nije. ”

Zagreb, 9. studenog 2012.

Deložacija na hrvatski način.

Živjela socijalna država!

“

Jesu li prizori deložacije obitelji Vukić ikome slomili srce? Sigurno je većina ljudi bila zgrožena, a mnogi su i plakali.

Članovi i članice Vlade RH sigurno su iznimka. Oni rade tako važan posao i toliko su nezamjenjivi da se ne mogu baviti pojedinačnim ljudskim sudbinama. Fiskalna politika, porezna politika, međunarodni odnosi – boli glava od važnih tema i njihove osobne važnosti.

Vrisak djece, padanje u nesvijest, izbacivanje devet članova obitelji na ulicu ne mogu zaokupiti njihovu pažnju. Tko je kriv Vukićima što su ne-pametno dizali kredite i nisu bili umreženi u političko-menadžersku mafiju koja je kupovala tvornice za 1 kunu, znala kako se porez zapravo ne mora platiti, ako poznaješ ljude koji će ti reći što trebaš činiti..misle elitni i odabrani.

Gdje je u to vrijeme bila ministrica socijalne politike i mladih? Gdje su njezini zaposlenici? Gdje je bio ministar unutarnjih poslova, koji će sada reći da je sve bilo prema zakonu i policija je postupala sukladno zakonskim ovlastima.

Na važnim sastancima, zasigurno.

Hoće li sada smjestiti obitelj Vukić u kuću nekoga od prijašnjih moćnika koji su u Remetincu? Ili možda u svoj topli dom?

Neće, jer to nije predviđeno zakonom, a oni sve strogo i zavezanih očiju čine sukladno zakonima Republike Hrvatske.

Gorčina je jedino što nam preostaje. Nijemi krik – jer na glasni se ionako odgovorni oglašuju.

Sramimo se jer živimo u državi bezdušnosti i nedostatka temeljnog osjećaja solidarnosti i milosrđa prema ljudima koji nisu znali krasti, a da ih ne uhvate.

Njih ne pozivaju na prijeme i oni ne poznaju one koji će ih provesti javno neokaljane i neokrznute kroz zavrzlamu zakonskih propisa.

Glavno da nam štićene osobe nabavljaju nove automobile. S blindiranim i zatamljenim staklima. Da još manje vide i čuju kako žive nepovlašteni građani i građanke u Hrvatskoj.”

”

SLUČAJ broj 11 :

sloboda izražavanja i sloboda medija u

2012. godini :

Početak 2012. godine obilježio je dolazak ministrice Andree Zlatar Violačić s velikom podrškom stručne javnosti⁴⁷ na čelo Ministarstva kulture te održavanje trosatne javne rasprave u Hrvatskom novinarskom domu povodom *Apela za uspostavu vjerodostojnosti javne funkcije HRT-a* kojeg su pokrenuli Hrvatsko novinarsko društvo, Kuća ljudskih prava Zagreb, koordinacija za medije Hrvatske udruge producenata i Društva hrvatskih filmskih redatelja uz potporu tridesetak organizacija civilnog društva.⁴⁸ Ministrica kulture tada je istaknula potrebu za nizom hitnih mjera na izradi medijske strategije te je istaknula kako je medijska politika nacionalni politički prioritet koji se treba razvijati uz paralelne zakonske i druge mjere, a sve kako bi se zaustavilo katastrofalno stanje u javnim medijima (primjer *Hine*, *Vjesnika*, HRT-a). Posebno je bila obeshrabrujuća izjava kako „od petsto zaposlenih u Ministarstvu kulture nitko nije specijaliziran za medije.“⁴⁹ (!) Iako je kritika bilo dosta, cilj *Apela* i ove javne rasprave na početku godine bilo je potaknuti konstruktivan i zajednički dijalog između svih zainteresiranih aktera kako bi javan medijski servis konačno postao

47 <http://www.novolist.hr/Kultura/Andrea-Zlatar-ministrica-koja-ima-strast-za-kulturu> (9. ožujka 2013.)

48 Rasprava je organizirana 16. siječnja 2012. godine te je za istim stolom okupila preko 60 novinara, stručnjaka, aktivista, saborskih zastupnika, ministricu kulture Andreu Zlatar Violačić, članove Uprave HRT-a, glavne urednike HTV-a i HR-a. Ubrzo nakon toga, Predsjednik Republike Ivo Josipović primio je predstavnike Hrvatskog novinarskog društva i organizacija civilnog društva, potpisnika *Apela za uspostavu vjerodostojnosti javne funkcije HRT-a*, koji su ga informirali o zahtjevima sadržanim u *Apelu*, a čiji cilj je uspostavljanje kvalitetnog upravljanja i programskog vođenja javnom televizijom. Predsjednik Josipović istaknuo je kako podržava raspravu o funkcioniranju HRT-a i ostvarivanje javnog interesa u programu HRT-a. „Transparentnije i odgovornije financijsko poslovanje javnog televizijskog servisa kao i programska i uređivačka neovisnost ključni su za ispunjavanje javne funkcije Hrvatske televizije“, naglasio je predsjednik Josipović. Više na: <http://kucaljudskihprava.hr/novosti/sastanak-potpisnika-apela-za-hrt-s-predsjednikom-josipovicem> (9. ožujka 2013.)

49 <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/170666/Beus-pozvao-Upravu-HRT-a-da-podnese-ostavku.html> (9. ožujka 2013.)

javno dobro nužno za uspostavu i funkcioniranje kvalitetnog demokratskog društva. U prva tri mjeseca novoga mandata Ministarstvo kulture ubrzano se angažiralo oko rješavanja krize na HRT-u, pripremom izmjena zakona o HRT-u, što je dovelo do smjene uredničkog vodstva HRT-a početkom druge polovice 2012. te otvorenošću na pozive organizacija civilnog društva na javne rasprave i događanja. No prve mjesece 2012. godine obilježila je i najava ukidanja *Vjesnika*, kao posljedica dugotrajno loše upravljačke politike i političke kontrole, a sve se više javljala bojazan da bi i ostale javne medije mogla zadesiti slična sudbina. Platforma 112 i tu je bila jasna: „Smatramo da su hrvatskoj javnosti potrebni kvalitetni i utjecajni javni mediji, koji bi obavljali funkciju relevantnog informiranja i educiranja građanki i građana. Zahtijevamo i spas *Vjesnikove* arhive, koja bi trebala biti prebačena u Hrvatski državni arhiv, gdje bi bila dostupna svim zainteresiranim korisnicima i korisnicama.“⁵⁰

U travnju 2012. godine *ad hoc* koalicija organizacija civilnog društva objavljuje *Izveštaj o prvih 112 dana nove vlasti s preporukama za učinkovito djelovanje do kraja 2012. godine*, u kojem između ostalog ističe: „U tržišno orijentiranim medijskim sustavima poput našega, javni mediji morali bi što više ublažiti svoju tržišnu utrku i tako pridonijeti kvaliteti programa i zaštititi novinarske struke od destruktivnog utjecaja oglašavanja i prikriivenoga PR-a. Time će ujedno štiti pravo na informaciju građana koji ih financiraju. Također, tako se štite i osnovne stečevine javnih medija kao što su zaštita kvalitete i raznolikosti programa i poštivanje gledatelja i slušatelja kao mislećih građana, a ne kao broja kroz koji se ostvaruje dobit.“⁵¹

Kuća ljudskih prava i ostale organizacije civilnog društva posebno su poticale da se neprofitni mediji konačno zakonski definiraju te na taj način odredi status i društvena važnost koju ovakvi mediji moraju imati u razvijenom demokratskom društvu. Posebno se naglašavala nužnost kontinuirane financijske podrške nužne za opstanak neprofitnih medija: „Portalima i neprofitnim video, TV i radio produkcijama potrebno je osigurati sustavnu i kontinuiranu financijsku podršku putem osnivanja fonda za unaprjeđenje statusa neprofitnih medija i produkcija u koji će se odvajati sredstva iz državnog proračuna i putem javnog natječaja, a uz prethodno uspostavljene jasne kriterije i natječajne procedure. Uvesti obvezujuće mjere za javne elektroničke

50 Dostupno na: <http://kucaljudskihprava.hr/tekstovi/112-zahtjeva-za-drugaciju-hrvatsku>

51 *Ibid.*

medije, a poticati profitne da jedan dio svog programskog prostora, putem javnog natječaja, otvore popunjavanju programskim sadržajima neprofitnih produkcija. Zakonski je nužno omogućiti pristup Fondu za poticaje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija, širem krugu natjecatelja uključujući i neprofitne produkcije i rad toga fonda učiniti u potpunosti transparentnim.“⁵²

Nakon dinamične 2012. godine, u 2013. očekuje se konačno oblikovanje nove medijske politike, i to u otvorenom i participativnom procesu koji uključuje sve ključne dionike. Svakako ohrabruje zaključak iznijet u *Izveštaju Platforme 112*: „Uzmemo li u obzir jak otpor iz medijskog biznisa prema novoj medijskoj politici koja u prvom redu promišlja javni interes, a ne stjecanje profita, zdušno podržavamo napore Ministarstva kulture, a od Vlade zahtijevamo dosljednost u provedbi ove zahtjevne reforme od presudnog značaja za demokratizaciju čitavog društva.“⁵³

preporuke⁵⁴:

... **Nužno je osigurati otvorenu i transparentnu javnu raspravu sa svim zainteresiranim dionicima o medijskoj politici, koja uključuje i izradu medijske strategije i donošenje medijskih zakona.**

52 Upravo u vrijeme pisanja ovog *Izveštaja* u saborskoj su proceduri izmjene Zakona o elektroničkim medijima kojima se definiraju status, prava i odgovornosti neprofitnih elektroničkih medija, kao i omogućavanje njihova pristupa Fondu za poticanje pluralizma i raznovrsnosti medija.

53 Dostupno na: http://kucaljudskihprava.hr/system/attachment/file/174/20130306_Izvjestaj_Platforme_112_-_godina_dana_nove_vlasti.pdf

54 Preporuke su preuzete iz izvještaja Platforme 112 te preporuka nastalih na temelju istraživačkog projekta *Mapping Digital Media* predstavljenog na okruglom stolu Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu 3. listopada 2012. te održane međunarodne konferencije Sloboda govora i rasprave u javnoj sferi nakon digitalizacije - izazovi pred javnim medijskim servisima i neprofitnim medijima, održane 4. i 5. listopada 2012. godine.

... *Medijsku politiku i zakonodavstvo treba temeljito mijenjati u smislu cjelovitog uređenja medijskog prostora, lakše dostupnosti frekvencija za neprofitna radija i televizije, te poticanja veće društvene odgovornosti komercijalnih medija, kao i medijskog sektora u cjelini.*

...

... *Nužno je temeljito propitati ulogu Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti medija.*

...

... *Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta trebalo bi razviti kurikulum za program edukacije medijske pismenosti u osnovnim školama i medijske kulture u srednjim. Medijska pismenost trebala bi biti zastupljena i u programima cjeloživotnog učenja.*

...

... *Kontinuirana edukacija novinara o sadržajima nužnim za promicanje i zaštitu ljudskih prava te razvitak demokratskog uređenja društva.*

KUĆA LJUDSKIH PRAVA ZAGREB
Croatian Human Rights House Network

Zagreb, 16. siječnja 2012.

***apel Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske
za uspostavu vjerodostojnosti javne funkcije HRT-a :***

“

Poštovani zastupnici i zastupnice novog VII. saziva Hrvatskog sabora,

Poštovani članovi i članice novog saziva Odbora za medije,

Poštovani predsjedniče Vlade RH,

Poštovana ministricе kulture,

***Obraćamo vam se apelom i zahtjevom za preuzimanjem odgovornosti
za budućnost Hrvatske radiotelevizije, najznačajnijeg medijskog servisa,
čijem financiranju ključno doprinose građani Republike Hrvatske no čija
se reforma iz državnog u javni medij tijekom proteklog desetljeća nažalost
pokazala neuspješnom.***

HRT danas nije nezavisan ni od političkih niti komercijalnih interesa.

Program se sve više rukovodi zaradom, umjesto da je usmjeren na javni interes, što bespovratno urušava kvalitetu i vjerodostojnost. Sudjelovanje struke i civilnog društva u definiranju programskih odrednica svedeno je ispod razine razumljivog i dopustivog minimuma, tako da program ne uspijeva odgovoriti na svoje javne zadatke, na raznolikost interesa i potrebe gledateljstva. Sustav upravljanja HRT-om nije ni transparentan niti djelotvoran u odnosu na programske ciljeve, financijske i kadrovske potencijale, što za izravnu posljedicu ima nepotrebne troškove, netransparentne poslovne aranžmane u svim segmentima rada te neiskorištenost kompetentnih kadrova i nezadovoljavajući program.

S obzirom da je takvo stanje nastavljeno i nakon donošenja Zakona o HRT-u u prosincu 2010., očito je da njegovo donošenje nije rezultiralo očekivanim učinkom. Na HRT-u se i dalje generira klijentelizam, nekompetentnost i neodgovornost. Posebno je porazno što se model javnog nadzora nad HRT-om putem Programskog vijeća pokazao nedjelotvornim, kako zbog politički kompromitiranog i neodgovornog načina izbora članova, tako i zbog dominacije partikularnih interesa u načinu njegova djelovanja.

Pokazalo se također ***iluzornim očekivati da će Uprava uvažavati perspektivu programskog vodstva i kreativnih zaposlenika/ca i voditi poslovnu politiku kojom se stvaraju najpovoljniji organizacijski i financijski uvjeti za ostvarenje javnih zadaća HRT-a.*** Program i reputacija HRT-a su na najnižim mogućim granama, devastiran je ili potpuno ugašen dramski, kulturni, dječji, znanstveno-obrazovni, dokumentarni, regionalni program. Organizacija je pak na rubu jednog nepromišljenog i netransparentnog 'restrukturiranja' (temeljem plana koji je usvojen bez primjerenog sudjelovanja programskog rukovodstva i bez javne rasprave) što za posljedicu ima bezlične uštede i urušavanje javnih dobara HRT-a, a ne programski i tehnološki razvoj.

Klijentelističko, nekompetentno i neodgovorno upravljanje HRT-om treba prestati. I to odmah. Stoga očekujemo da Odbor za medije Hrvatskog sabora kao i svi klubovi zastupnika i plenum u najkraćem roku održe tematsku raspravu o stanju na HRT-u te na razini Sabora donesu konkretne odluke nužne da se zaustavi programska i organizacijska devastacija HRT-a.

Predlažemo da matični Odbor za medije Hrvatskog sabora, u suradnji s nadležnim tijelom izvršne vlasti – Ministarstvom kulture, hitno provede nadzor nad kvalitetom upravljanja i programskog rukovođenja HRT-om, utvrdi odgovornosti i sankcije, pokrene nužne smjene vodstva, suspendira provedbu i pokrene postupak revizije Privremenog ugovora između Vlade RH i HRT-a te naročito Plana restrukturiranja HRT-a. Stanje na HRT-u i nužne odluke treba što prije raspraviti na tematskoj sjednici Odbora za medije Hrvatskog sabora otvorenoj za zainteresiranu javnost.

Potrebno je što prije utvrditi sljedeće odgovornosti za upravljanje i programski razvoj HRT-a:

- ... odgovornost glavnog urednika HTV-a za pokušaj cenzuriranja priloga (Dnevnik emitiran 18.12.2012.) u u kojem je urednik javno odgovorio Programskom vijeću HRT-a na kritike vezane uz prilog o Vukovaru (Dnevnik emitiran 20.11.2011.);
- ... odgovornost glavnog urednika za nepostojanje aktualne programske orijentacije i sheme za 2012. godinu;
- ... odgovornost uprave za drastično urušenu vjerodostojnost HTV-a, uključujući i neadekvatnost programskog rukovodstva na HTV-u;
- ... odgovornost članova Programskog vijeća za izostanak odgovornog nadzora nad programom u proteklih godinu dana (izostanak tematskih rasprava, zahtjevi za istragom izvan nadležnosti Vijeća koji imaju učinak cenzure) i odabir nekompetentne osobe za glavnog urednika HTV-a;
- ... odgovornost Uprave, Programskoga vijeća i aktualnog sastava Nadzornog odbora za usvajanje Financijskoga plana za 2012. koji favorizira sportski program HTV-a i zanemaruje ostale programe HR-a i HTV-a, što se kosi s temeljnim načelima javnog medijskog servisa i onemogućuje ostvarenje programskih ciljeva HRT-a;
- ... odgovornost Uprave za netransparentnost i slabosti Plana restrukturiranja;
- ... odgovornost Uprave za nepostojanje višegodišnje strategije razvoja HRT-a kao javnog servisa;
- ... smjernice za izmjenu i dopunu Ugovora Vlade i HRT-a kako bi se utvrdile javne potrebe i to putem konzultacija sa strukom i zainteresiranom javnošću;
- ... smjernice za sastavljanje amandmana na Zakon o HRT-u, a posebno na članak zakona o načinu biranja, zadaćama i mehanizmima sprječavanja sukoba interesa članova Programskog vijeća.

... **Potrebno je donijeti odluku i dogovoriti proces revizije Zakona o HRT-u s fokusom na problem nedjelotvornosti aktualnog modela upravljanja i javnog nadzora nad HRT-om. Nužno je precizno, a ne dekorativno, utvrditi** javne obveze HRT-a te iznaći politički i kulturno djelotvorniji model upravljanja kojim bi se učinkovitije spriječilo i sankcioniralo moguće zlouporabe svih upravljačkih funkcija.

Vežano uz nužne promjene zakona i strateških dokumenata koji uređuju djelovanje HRT-a, obavezno se trebaju provesti konzultacije s ključnim akterima i stručnjacima te pribaviti mišljenje Hrvatskog novinarskog društva, Hrvatskog audiovizualnog centra, Koordinacije za medije Hrvatske udruge producenata i Društva hrvatskih filmskih redatelja, obrazovnih i kulturnih institucija, organizacija za ljudska prava i drugih zainteresiranih udruga i stručnjaka.

Sukladno svemu navedenom tražimo da se i u Hrvatskom saboru i u njegovim nadležnim odborima žurno pokrene rasprava o svim ovim pitanjima i time i na zakonodavnoj i na izvršnoj razini otvori prostor kako za nužne promjene glede stanja na Hrvatskoj radio- televiziji tako i za rješavanje njezinog budućeg statusa kao ustanove od najvećeg javnog interesa u Republici Hrvatskoj...”

SLUČAJ broj 12 :

diskriminatorni učinak odluke Vlade kojom se pogoduje samo jednom broju osoba u odnosu na druge u istoj pravnoj situaciji :

Činjenice slučaja su slijedeće:

M. S. je radio kao građanska osoba u JNA, na poslovima krovopokrivača. Dana 6. listopada 1988. godine dodjeljen mu je od strane JNA na korištenje (sa statusom nosioca stanarskog prava) stan u Zagrebu, Korčulanska 6. 'Rešenjem' Komande garnizona Zagreb od 1. listopada 1991. godine M. S. je 'ustupljen u otkup' dvosobni stan u Zagrebu, Zinke Kunc 2. M. S. je u taj stan uselio, odnosno morao useliti jer je istovremeno nadležno tijelo JNA donijelo drugi akt kojim je stan u Zagrebu, Korčulanska 6, dodjeljen drugoj osobi.

Tužbom od 7. lipnja 1995. godine Republika Hrvatska tuži M. S. radi otkaza stanarskog prava na stanu u Zagrebu, Korčulanska 6 po osnovi iz člana 99. stav 1. Zakona o stambenim odnosima, zbog nekorištenja stana dulje od šest mjeseci. Presudom Općinskog suda u Zagrebu 18. studenog 1996. godine usvojen je tužbeni zahtjev RH. Povodom tuženikove žalbe Županijski sud u Gradu Zagrebu je rješenjem od 5. svibnja 1998. godine ukinuo prvostupanjsku presudu i predmet vratio Općinskom sudu u Zagrebu na ponovno suđenje. U ponovljenom postupku Općinski sud u Zagrebu je presudom 14. rujna 2000. godine odbio tužiteljicu, RH, s tužbenim zahtjevom. Tužiteljica RH uložila je žalbu. Županijski sud u Zagrebu je presudom 7. prosinca 2004. godine odbio žalbu RH i potvrdio presudu Općinskog suda u Zagrebu od 14. rujna 2000. godine. Time je ovaj sudski postupak pravomoćno okončan. Tužbeni zahtjev RH je odbijen i tuženiku M.S. nije oduzeto, dakle i dalje ima stanarsko pravo na stanu u Zagrebu, Korčulanska 6.

M. S. se međutim više faktično ne može vratiti u stan u Korčulanskoj 6, jer je Ministarstvo obrane branitelju D. K. prvo još 1991. godine dalo navedeni stan na privremeno korištenje, a zatim mu 1996. godine omogućilo otkup tog stana sklopivši s njim Kupoprodajni ugovor od 18. rujna 1996. godine. Pravno, usprkos tome što M. S. i dalje ima stanarsko pravo na stanu u Korčulanskoj 6, on to pravo ne može ostvariti tužbom u odnosu na D. K. koji je stan stekao naplatnim pravnim poslom i u dobroj vjeri.

Takvu situaciju je svojim postupcima **namjerno** stvorilo Ministarstvo obrane koje je, iako je znalo da je sudski postupak po tužbi radi otkaza stanarskog prava M. S. na stanu u Zagrebu, Korčulanska 6 još u tijeku, 1996. godine prodalo isti stan. Tako je RH, ignorirajući vlastito pravosuđe, stvorila svršen čin, kojim je faktično i pravno izigrala M. S. tako da ne može više doći u posjed svog stana u Zagrebu, Korčulanska 6 usprkos pravomoćnoj sudskoj presudi koja potvrđuje njegovo stanarsko pravo na tom stanu.

Dana 13. ožujka 1996. godine Republika Hrvatska ustaje tužbom protiv M. S. kao tuženika radi iseljenja iz stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2. Tužba tvrdi da je rješenje Komande garnizona (JNA) 1. listopada 1991. godine o ustupu u otkup stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2 ništava pravna osnova za korištenje tog stana od strane tuženika – M. S. i njegove obitelji, pa traži njihovo iseljenje iz stana. Presudom Općinskog suda u Zagrebu od 1. lipnja 2006. godine usvojen je tužbeni zahtjev RH i obvezan tuženik – M. S. da iseli iz stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2. Županijski sud u Zagrebu je presudom od 3. lipnja 2008. godine odbio žalbu M. S. Time je ovaj spor pravomoćno okončan.

Protiv presude Županijskog suda u Zagrebu od 3. lipnja 2008. godine M. S. je ustao s ustavnom tužbom kod Ustavnog suda RH. Ustavni sud RH je Odlukom od 4. travnja 2012. godine odbio ustavnu tužbu.

Kršenje ljudskih prava:

a :

... ***Povreda članka 8 Konvencije – pravo na dom***

Republika Hrvatska je namjernim postupcima (prodajom stana drugoj osobi prije pravomoćnog okončanja sudskog postupka o stanarskom pravu M. S.) onemogućila M. S. faktično i pravno da vrati taj stan u posjed i realizira prava koja se po hrvatskim propisima vežu za stanarsko pravo (pravo na otkup stana po povlaštenim uvjetima) iako ima pravomoćnu sudsku presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev RH za otkaz stanarskog prava. S druge strane tužba RH radi iseljenja iz stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2, je usvojena pravomoćnom i ovršnom presudom Županijskog suda u Zagrebu od 3. lipnja 2008. godine.

RH još nije pokrenula ovršni postupak u tom predmetu no M. S. smatra da je i takva pendentna opasnost ovrhe – iseljenja iz stana povreda prava na dom. Takvo mišljenje izrazio je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) u predmetu **Ćosić protiv Hrvatske (Zahtjev br. 28261/06, Presuda od 15. siječnja 2009.)** u § 18.: „Sud smatra kako obveza podnositeljice da isprazni stan predstavlja miješanje u njeno pravo na poštivanje njenog doma, bez obzira na činjenicu što presuda kojom se nalaže njeno iseljenje još nije ovršena...“ Slučaj gotovo identičan onome M. S. ESLJP je rješavao u predmetu **Paulić protiv Hrvatske (Zahtjev broj 3572/06, Presuda od 22. listopada 2009.)**.

b :

... **Članak 1. Protokola 1. – zaštita vlasništva u vezi s člankom 14. Konvencije – zabrana diskriminacije**

U postupku po tužbi RH pred Općinskim sudom u Zagrebu radi iseljenja predlagatelja iz stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2, M. S. je predlagao saslušanje svjedoka koji su od JNA dobili stanove istog dana (1. listopada 1991. godine) i s istom pravnom osnovom (rješenje o ‘ustupu u otkup’) a kojima su kasnije hrvatske vlasti, dotično Ministarstvo obrane, priznali stanarsko pravo na tim stanovima i pravo na otkup istih. Taj je dokazni prijedlog odbijen. Štoviše Vlada RH je svojim Zaključkom od 1. ožujka 2001. godine omogućila otkup takvih stanova djelatnicima Kliničke bolnice Dubrava. RH je diskriminatorno i voluntaristički, različito od slučaja do slučaja dopuštala ili odbijala davati odobrenje za otkup stanova dodjeljenih spornim rješenjima Komande garnizona od 1. listopada 1991. godine. Da je RH jednako postupala prema svima koji su bili u istoj pravnoj situaciji M. S. bi ostvario stanarsko pravo i pravo na otkup stana u Zagrebu, Zinke Kunc 2. Tako dok su djelatnici Kliničke bolnice Dubrava, kolektivno protežirani Zaključkom Vlade RH, a tu se radi uglavnom o liječnicima i drugim visokoobrazovanim osobama, na M. S., ‘običnom’ krovopokrivaču, država ‘trenira strogoću’. To je, po našem mišljenju, diskriminacija po osnovi društvenog podrijetla.

Građanski odbor za ljudska prava je po svom članu Borisu Kneževiću kao punomoćniku M. S. 12. listopada 2012. godine uputio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava zbog povreda prava iz Konvencije kako je gore opisano.

preporuka:

... Ovaj slučaj pokazuje ignoriranje pravosuđa od strane Ministarstva obrane i nejednako postupanje (sa elementima diskriminacije) Vlade RH prema osobama u istoj pravnoj situaciji. Preporuka je da se obavijesti Vlada RH o diskriminatornom efektu njenog Zaključka od 1. ožujka 2001. godine sa zahtjevom da se pogodnost dana zaposlenicima KB Dubrava omogući svim osobama u identičnoj pravnoj situaciji tj. da im se prizna pravo na otkup stanova.

Suprotno preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) koja naglasak stavlja na liječenje u zajednici i razvoj alternativnog liječenja naspram bolničkom liječenju te potiče razvoj različitih usluga, poput izvanbolničke rehabilitacije za povećanje kapaciteta za samostalan život i rad, liječenje oboljelih od bolesti poput shizofrenije i drugih poremećaja s psihozom najčešće se odvija u bolnici što ne zadovoljava potrebe većine oboljelih. Za oporavak od bolesti većina oboljelih treba nastavak liječenja izvan bolnice različitim psihosocijalnim metodama koje uključuju pomoć prilikom zapošljavanja i *case managementa* koje nisu, za razliku od europskih zemalja, dostupne u Hrvatskoj. Onemogućavanje metoda liječenja i rehabilitacije čija je učinkovitost znanstveno dokazana i koje su dio standarda psihijatrijske struke u Europi ima posljedice na mentalno zdravlje i na ljudska prava oboljelih te predstavlja oblik strukturne, sustavne diskriminacije kroz onemogućavanje prava na adekvatno liječenje i oporavak od bolesti. U usporedbi s oboljelima od tjelesnih poremećaja, primjerice osobe koje nakon inzulta ne mogu hodati imaju pravo na fizikalnu rehabilitaciju, osobe koje zbog psihičke bolesti nemaju dovoljno psihosocijalnih vještina za samostalni život i rad nemaju pravo na izvanbolnički program liječenja psihosocijalnim metodama, koje bi povećale kapacitete za različite vještine potrebne za život i rad u zajednici, takav izvanbolnički sustav u Hrvatskoj nije uspostavljen. Usprkos *Nacionalnoj strategiji zaštite mentalnog zdravlja* za razdoblje od 2011. do 2016. usvojenoj u Hrvatskom saboru 2010. koja načelno potiče ovakve programe, još uvijek nema plana akcije koji bi proizašao iz strategije, što potvrđuje postojanje strukturne diskriminacije. Nedostatak ovih programa također predstavlja kršenje *Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom*.

SLUČAJ broj 13 :

***sustavna diskriminacija oboljelih
od mentalnih poremećaja kroz
onemogućavanje uvjeta za pristup
tijelima vještačenja radne sposobnosti,
omogućavanja adekvatne radne
rehabilitacije i zapošljavanja u
skladu s invaliditetom :***

Oboljeli od psihičke bolesti jedna su od najdiskriminiranijih skupina u području zapošljavanja i zadržavanja posla. Vodeći su u stopi bolovanja i umirovljenja. Osobe oboljele od psihičke bolesti sa smanjenim radnim sposobnostima ne mogu biti procijenjene s obzirom na radnu sposobnost jer ne postoji tijelo vještačenja koje bi procijenilo njihovu radnu sposobnost u smislu donošenja odluke vezane uz radno osposobljavanje, profesionalnu rehabilitaciju i upućivanje na zapošljavanje uz pravo na podršku radnog trenera na poslu. Većina oboljelih i članovi njihovih obitelji u nedostatku tijela vještačenja, programa radne rehabilitacije i zapošljavanja uz podršku pribjegavaju vještačenju u nadležnosti socijalne skrbi. Obično budu vještačeni kao nesposobni za posao i na taj način postaju korisnici invalidnine ili nekog drugog oblika financijske pomoći uz isključenje mogućnosti rada jer se time brišu iz evidencije zavoda za zapošljavanje kao nesposobni za posao. Na ovaj način sustav prerano invalidizira oboljele od psihičke bolesti i izlaže ih riziku institucionalizacije i potpunog isključenja s tržišta rada. Vodeće prepreke ostvarenju učinkovitog sustava su: stigma psihičke bolesti – predrasude da oboljeli od psihičke bolesti, osobito bolesti poput shizofrenije, ne mogu raditi jer su prema vjerovanju nesposobni za rad i privređivanje i opasni za okolinu, nedostatak programa radne rehabilitacije i zapošljavanja te nepovezana suradnja između medicinskih, socijalnih službi i službi zapošljavanja.

Mladić u dobi od 25 godina sa završenom srednjom školom ima poteškoće uspornosti, koncentracije i otežanu komunikaciju, kao posljedicu psihičke bolesti koje ga čine smanjeno radno sposobnim. Tijekom provođenja projekta namijenjenog

povećanju kapaciteta za posao udruge Svitanje, omogućeno je ovom mladiću da u sklopu dopunskog školovanja završi osposobljavanje za pomoćnog kuhara. U usporedbi s drugim osobama bez psihičkog poremećaja mladić je bio usporeniji pa mu je bila potrebna veća podrška i jasno vođenje trenera na poslu. Školu je uspješno završio, no bilo je očito da će zbog smanjene radne sposobnosti biti potrebno vještačenje na koje nije mogao biti upućen jer ne postoji tijelo koje bi moglo procijeniti stupanj njegove invalidnosti s obzirom da nikada nije bio zaposlen. Iz navedenog slijedi da ne može koristiti niti jedno pravo vezano uz zapošljavanje osoba s invaliditetom jer njegov invaliditet ne može biti procijenjen. Radi se o sistemskom kršenju prava na rad. Ova osoba je dovedena u neravnopravan položaj s drugim osobama s invaliditetom jer nema pravo na procjenu invaliditeta vezano za radnu sposobnost. Institucije nisu osnovale tijelo vještačenja za osobe s invaliditetom psihičke bolesti u području zapošljavanja.

preporuke :

... **Potrebno je uspostaviti tijelo vještačenja radne sposobnosti za osobe s invaliditetom psihičke bolesti koje nikada nisu radili.**

...

... **Uspostaviti službe radne rehabilitacije koje će pomoći povećanju kapaciteta za posao – pristup profesionalnoj rehabilitaciji.**

...

... **Omogućiti pristup zapošljavanju uz prilagodbu radne sredine i prava na radnog trenera – zapošljavanje uz podršku.**

...

... **Potrebno je uspostaviti dobru koordinaciju između zdravstvenih službi, socijalnih službi i službi zapošljavanja.**

SLUČAJ broj 14 :***skrbništvo umjesto prava na osobnog
asistenta u socijalnoj skrbi i/ili case
managera u sustavu zdravstva :***

Case management se odnosi na pružanje kontinuirane brige za različite psihosocijalne potrebe oboljelih od težih duševnih poremećaja poput shizofrenije unutar zdravstvenog socijalnog sustava i sustava zapošljavanja. Ovaj sustav funkcionira unazad trideset godina u zapadnoj Europi i spada u znanstveno dokazane psihosocijalne metode za alternativu bolničkom liječenju, prevenciju hospitalizacije i institucionalizacije oboljelih od težih psihičkih poremećaja. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) te internacionalne smjernice za liječenje poremećaja poput shizofrenije smatraju *case management* metodom koja treba biti dostupna određenom broju pacijenata, osobito onima koji se bez ovog postupka ne mogu sami snaći u sustavu mentalnog zdravlja, ne surađuju u liječenju te su često hospitalizirani. *Case manager* pomaže oboljeloj osobi da na vrijeme dođe do zdravstvene pomoći i organizira optimalno funkcioniranje u okviru vlastitog okruženja.

Žena u dobi od 30 godina oboljela od shizofrenije ima smanjene kapacitete brige o sebi te je bez pomoći case managera izložena učestalim pogoršanjima psihičkog stanja i učestalim hospitalizacijama koje neće riješiti način njenog vanbolničkog zbrinjavanja u kojem treba pomoć case managera. Zbog nedostataka case managera ova osoba također je izložena velikom riziku lišavanja poslovne sposobnosti jer će vjerojatno vještačenjem biti proglašeno kako nema sposobnosti da se sama brine za sebe, što je posve točno, ali da bi to postigla potrebna joj je pomoć case managera ili osobnog asistenta, a ne lišavanje poslovne sposobnosti i najčešće smještaj u instituciju. Žena posjeduje svoj stan, surađuje u liječenju i treba pomoć druge osobe koju prihvaća a ne može dobiti ovu uslugu koja još uvijek nije u sustavu prepoznata kao neophodna usluga za određeni broj osoba koje ovu uslugu trebaju.

Za razliku od osoba s invaliditetom koje zbog fizičke bolesti imaju ograničenja za brigu o sebi, a čije su potrebe dijelom zadovoljene pravom na usluge patronažne sestre te osobnog asistenta, oboljeli od psihičke bolesti koji trebaju psihosocijalne usluge koje će optimalno pomoći njihovoj autonomiji na te usluge nemaju pravo jer nisu razvijene. Patronažne usluge i pružanje usluge njege u kući nisu razvijene za osobe oboljele od mentalnih poremećaja te je

njihovo zdravstveno stanje neprestano u velikom riziku pogoršanja ili se ne može popraviti. Jedan broj oboljelih zbog nedostatka ove usluge učestalo dolazi na bolničko liječenje, predugo ostaje na bolničkom liječenju često čekajući smještaj u institucije socijalne skrbi.

Ovdje se očigledno radi o kršenju ljudskog prava na adekvatno liječenje jer država nije omogućila metodu liječenja koja je standard psihijatrijske struke – *case management* koja oboljelima pomaže da poboljšaju funkcioniranje i dobiju adekvatnu podršku dokle god im je potrebna. Bolničko liječenje ne može osposobiti osobu za samostalni život i rad u slučajevima kada je potrebna dugotrajna izvanbolnička podrška. Umjesto izvanbolničke podrške za smanjene kapacitete i poticanja razvoja kapaciteta ova osoba će najčešće ući u postupak za skrbništvo i najčešće biti smještena u socijalnu ustanovu često protiv svoje volje, koju više neće moći izraziti kada je lišena poslovne sposobnosti. Na ovaj način se također krši pravo osobe na pružanje neophodne pomoći za život u zajednici i omogućavanje života u vlastitoj kući.

preporuke :

... ***Uvesti u sustav liječenja case management kao metodu liječenja u sustavu zdravstva.***

...

... ***Omogućiti pravo na osobnog asistenta u sustavu socijalne skrbi.***

...

... ***Prije pokretanja postupka za skrbništvo potrebno je omogućiti dostupnost case managementa i drugih metoda rehabilitacije koje mogu prevenirati skrbništvo koje sada nisu dostupne.***

SLUČAJ broj 15 :***kršenje prava na povjerljivost informacija******putem doznaka HZZO-a i davanja******informacija poslodavcima :***

Suprotno liječničkoj obvezi čuvanja liječničke tajne, iznošenje šifre bolesti na doznakama za bolovanje sve oboljele od bilo koje bolesti stavlja u položaj da njihov poslodavac može lako otkriti bolest od koje se liječe, što za sve osobe predstavlja ugrožavanje prava na privatnost, a osobito za oboljele od psihičke bolesti predstavlja izvor diskriminacije. Međunarodna klasifikacija bolesti je javan dokument i svaka osoba upisivanjem šifre bolesti može doznati dijagnozu bolesti. Na ovaj način se krši pravo pacijenata da o njihovoj dijagnozi znaju samo oni koje oni žele obavijestiti i liječnici koji imaju obvezu čuvanja liječničke tajne. Hrvatski liječnički zbor je na inicijativu stručnih društava prije 5 – 6 godina upozorio na ovu činjenicu Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Naglasio je da se radi o nerazmjernom postupanju te da treba zaštititi pacijente od otkrivanja dijagnoze poslodavcima, međutim to nije dovelo do promjene prakse.

Riječ je o kršenju Zakona o zaštiti osobnih podataka, točnije podataka o zdravstvenom stanju. Veliki broj oboljelih od psihičke bolesti zbog ove prakse je svakodnevno izložen diskriminaciji na poslu i doživljava neugodnosti prilikom povrata na posao.

Jedan poslodavac, nakon što je čuo da se njegova zaposlenica liječi na psihijatriji, promijenio je bravu iz straha da bi ga dotična osoba mogla napasti i najavio da psihijatrijski bolesnici ne mogu raditi u firmi te da tu gospođu čeka otkaz.

Vezano za odnos poslodavaca prema oboljelima također smo opservirali slijedeću nedopustivu praksu. Poslodavac ima pravo tražiti od Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje podatke od koje se bolesti osoba liječi i HZZO te podatke dostavlja poslodavcu s dijagnozom bolesti.

Poslodavci kod zapošljavanja traže od kandidata za posao da donesu potvrdu od liječnika obiteljske medicine da ne boluju od kronične psihičke i fizičke bolesti, liječnici obiteljske medicine izdaju te potvrde na zahtijev bolesnika. Ovdje se radi o diskriminaciji na osnovi zdravstvenog stanja.

preporuke:

... **Potrebno je zaštititi privatnost oboljelih od bilo koje bolesti da podaci o bolesti budu dio njihovih privatnih informacija, a ne javno dostupna informacija poslodavcu.**

...

... **Nacionalni program za borbu protiv stigme i diskriminacija.**

...

... **Treba zaustaviti praksu poslodavaca o informacijama o bilo kojoj bolesti jer to predstavlja diskriminaciju. Zakon točno definira tko izdaje liječničke svjedodžbe o sposobnosti za posao.**

...

... **Upozoriti poslodavce na nedopustivu praksu da oni osobno traže dokaze o odsustvu kronične bolesti kod zapošljavanja, kada su izdaje liječničke svjedodžbe u nadležnosti medicine rada.**

...

... **Potrebno je doznake HZZO dizajnirati na način da poslodavcima ne otkrivaju podatke o dijagnozi.**

SLUČAJ broj 16 :

***potreba poticanja socijalne uključenosti
i borbe protiv diskriminacije osoba s
invaliditetom u području pristupačnosti :***

*Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CPRD⁵⁵) stupila je na snagu 2008. godine kao krovni dokument za sve politike prema osobama s invaliditetom u zemljama članicama, sustavu UN-a kao i u civilnom društvu. Republika Hrvatska potpisala je Konvenciju u ožujku 2007. te Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom 2007. Također, Republika Hrvatska je kao potpisnica JIM/JAP memoranduma s EU iz 2007. godine **potvrdila status osoba s invaliditetom kao ranjive skupine**, te se obvezala utjecati na poboljšanje njihova položaja u društvu. Na nacionalnoj razini, provodi se i *Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015. godine*, kao središnje strategije za provođenje međunarodno preuzetih obveza kao i domaćim zakonodavstvom i javnim politikama definiranih obveza. Institucionalno tijelo zaduženo za tu zadaću je Ministarstvo socijalne politike i mladih kao i ostala ministarstva te predstavnici civilnog sektora.*

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015. godine u poglavlju Stanovanje, mobilnost i pristupačnost, sukladno Zakonu o gradnji⁵⁶ i Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenje pokretljivosti⁵⁷ navodi, među ostalim, slijedeće ciljeve: „postupno uspostaviti okruženje pristupačno osobama s invaliditetom primjenom načela Univerzalnog dizajna, izbjegavajući na taj način stvaranje novih prepreka, te osigurati pristup informacijama i komunikacijama svim osobama s invaliditetom.“ Među aktivnostima koje je potrebno provesti u smislu osiguranja pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom navode se i utvrđivanje stanja i potrebe postojećih građevina

55 <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

56 NN 175/03 i NN100/04

57 NN 151/05

za prilagodbom. Nadalje, u poglavlju Informiranje, komunikacija i podizanje razine svijesti kao cilj se navodi osiguranje dostupnosti primanja i odašiljanja informacija u skladu sa specifičnostima i mogućnostima osoba s invaliditetom, što uključuje i pristupačnost informacija u elektroničkom obliku.

Krucijalno, 2008. godine na snagu je stupio Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, a 2009. godine Zakon o antidiskriminaciji koji uključuje zabranu direktne i indirektno diskriminacije temeljem invaliditeta, te definira termin 'razumne prilagodbe'.⁵⁸ Člankom 4., stavkom 2. Zakona⁵⁹ navodi se kako se „diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatra i propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući:

... *korištenje javno dostupnih resursa,*

... *sudjelovanje u javnom i društvenom životu,*

... *pristup radnom mjestu i odgovarajući uvjeti rada,*

prilagodbom infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjerni teret za onoga tko je to dužan omogućiti.“ Postoji dakako, i čitav niz dodatnih zakona koji navode rješenja za pitanja pristupa osobama s invaliditetom, stoga je opravdano govoriti o pristupu kao jednom od temeljnih smjernica politike prema osobama s invaliditetom.⁶⁰

58 Prema pojmovniku Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, „razumna prilagodba je pojedinačna mjera prilagođena potrebama pojedine osobe. Ovisno o oštećenjima osobe, prilagodbe okoline mogu biti različite. Elementi prilagodbe na radnom mjestu za osobu koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica uključivat će prilagođen pristup zgradi i prostorijama, prilagođen sanitarni čvor, prilagođen radni stol ili radno mjesto, radnog asistenta (ovisno o oštećenju) ali i prijevoz.“

59 Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/08

60 Vidjeti: Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99 – Odluka USRH, 22/00 - Odluka USRH, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09), Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11 i 90/11), Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN 151/05 i 61/07), Uredba o održavanju zgrada (NN 64/97), Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN 78/08)

Komunikacija o napretku i nadzor provedbe *Konvencija* u velikoj je mjeri odgovornost ključnih čimbenika u sektoru ljudskih prava. Provedba, međutim, u mnogome ovisi o aktivnostima i mjerama tijela državne uprave u Republici Hrvatskoj ali i snažnom angažmanu civilnog društva. Riječ je o provedbi aktivnosti usmjerenih prema poboljšanju komunikacije s osobama s invaliditetom. Jedan od temeljnih primjera jest omogućavanje pristupa osobama s invaliditetom u svim tijelima državne uprave na nacionalnoj i lokalnoj razini. Uključivanje osoba s invaliditetom u svakodnevni život jedan je od ključnih segmenata kroz uklanjanje postojećih barijera, te pridonosi neovisnosti u djelovanju koje ima dvostruki učinak: smanjenja prividne ovisnosti o pomoći osoba s invaliditetom, ali također i smanjenju resursa potrebnih za pomoć. Ti se resursi mogu time preusmjeriti u dodatne aktivnosti s ciljem obogaćivanja života osoba s invaliditetom.

Među brojnim primjerima nepristupačnosti spomenut ćemo samo neke: visoki šalteri na poštama, poreznim upravama, željezničkim i autobusnim kolodvorima i dr. Isti problem nepristupačnosti nalazimo u pekarama i slastičarnama. Zajednička poruka ove nepristupačnosti na mjestima gdje svi građani redovito koriste javne usluge mogla bi biti: „U ovim prostorima nije predviđeno usluge davati osobama u kolicima i onima nižeg rasta.“ Univerzalni dizajn i razumna prilagodba omogućili bi korištenje javno dostupnih resursa i sudjelovanje u javnom i društvenom životu i ovoj skupini osoba s invaliditetom. Nadalje, nepristupačnost kinodvorana, kazališta, muzeja i drugih kulturnih ustanova problem je koji osobe s teškoćama kretanja uvode u 'začarani krug'. Kako te institucije većinom nisu prilagođene osobama u kolicima, one ih vrlo rijetko koriste, čak izbjegavaju. Budući da osobe u kolicima pak ne posjećuju spomenute institucije, pogrešno se zaključuje da ih niti ne treba prilagođavati.

preporuke:

... *Premda postoje naznake da su postignuti pomaci u smislu osiguravanja pristupa osobama s invaliditetom tijelima državne uprave i administracije, sustavna i funkcionalna analiza izostaje i treba je što prije učiniti. Prvenstvena korist od izrade takove analize bila bi izrada smjernica i prioriternih područja kako bi se problem pristupa dugoročno riješio na korist osoba s invaliditetom, ali i u skladu s mogućnostima i raspoloživim resursima, te identifikacija potreba – kako bi se prioriteti mogli financirati sukladno raspoloživim proračunskim sredstvima i uz moguću suradnju s privatnim sektorom.*

SLUČAJ broj 17 :

potreba poticanja socijalne uključenosti

i borbe protiv diskriminacije osoba s

invaliditetom u području zapošljavanja :

Posebno značenje ima dugotrajna nezaposlenost osoba s invaliditetom.

Zaposlenost ima temeljnu ulogu u svakom društvu a osobito kod osoba s invaliditetom. Ljude često određujemo (a i oni sebe), ovisno o tome što rade u životu. U sociološkim i ekonomskim studijama ističe se da zaposlenost nije samo najvažnija odrednica položaja ljudi u svakoj zemlji, već je ujedno bitna za stvaranje smisla, dohotka, socijalne stabilnosti i kvalitete života te sudjelovanja u društvu. Zaposlenost se naziva 'ljepilom' koje drži naše društvo na okupu.

Općenito se smatra da je dugotrajna nezaposlenost koja često prati osobe s invaliditetom, u većoj ili manjoj mjeri, prilično sigurna odrednica socijalne isključenosti. Hrvatska ima visoku razinu ukupne, a pogotovo dugotrajne nezaposlenosti, ali aktivnosti koje se provode radi njezina ublažavanja nisu dovoljno usmjerene na osobe koje su već izložene dugotrajnoj nezaposlenosti ili im prijete opasnost od nje. Produžena nezaposlenost dovodi do siromaštva i socijalne izolacije, koji zatim dodatno smanjuju mogućnost zapošljavanja.

Nemaju svi nezaposleni jednaku vjerojatnost zapošljavanja, jer njihove različite karakteristike mogu utjecati na vjerojatnost njihova zapošljavanja. Oni koji ostaju nezaposleni povećavaju stupanj svoje socijalne izolacije tijekom godine dana, a oni koji su se zaposlili vidno je smanjuju. Tako npr. bogatiji imaju dvostruko veće izgleda da će dobiti posao od siromašnih, osobe dobrog zdravlja imaju također dvostruko veće izgleda da će dobiti posao od osoba lošeg zdravlja, dok mlađe osobe imaju približno tri puta veće izgleda za zapošljavanje od starijih osoba.

Duže nezaposleni osjećaju znatno veće financijske nevolje. S produženjem nezaposlenosti troše se pričuve pa se, ako nema drugih izvora prihoda, pogoršava objektivno i subjektivno financijsko stanje. Produženje nezaposlenosti prati povećanje siromaštva i socijalne izolacije, vjerojatne su i promjene svakodnevnih aktivnosti: povećanje udjela poslova u kućanstvu, a smanjenje aktivnosti vezanih uz vlastiti razvoj i rekreaciju. Dugotrajno

nezaposleni osjećaju manji stupanj socijalne potpore, tj. suosjećanja, ohrabrenja i izravne pomoći drugih osoba u rješavanju njihovih problema. Sve to dovodi do manjeg intenziteta traženja posla. Premda je aktivno traženje preduvjet nalaženja posla, dugotrajna nezaposlenost, siromaštvo i socijalna izolacija ograničavaju resurse traženja posla, a neuspjesi narušavaju samopouzdanje i smanjuju motivaciju za traženje posla.

Primjer mladog I.B. na najbolji će način prikazati samo jedan mali dio problema zapošljavanja na koji nailaze osobe s invaliditetom zbog neusklađenosti života i propisa u hrvatskom društvu. Mladić je osoba s izrazitim teškoćama kretanja kao posljedica cerebralne paralize. Izuzetno je topao, jako dobro socijaliziran, veseo po naravi, obiteljske prilike sređene, jako dobri odnosi unutar obitelji intelektualaca. Završio srednje obrazovanje u Centru za odgoj i obrazovanje Dubrava ali nije maturirao - što je za njega bio najteži trenutak života. Nije maturirao ne zato što nije mogao nego zato jer nije smio. Naime, stjecajem diplome postaje osposobljen za samostalan život i rad i gubi pravo na obiteljsku mirovinu! Ne smije se ni zaposliti. Ako i radi po ugovoru - što bi mogao, ne smije jer bi izgubio pravo na buduću sigurnost – obiteljsku mirovinu.

Problem obiteljske mirovine jedan je od problema učinkovitijeg zapošljavanja osoba s invaliditetom u hrvatskom društvu, prepreka uključivanja u svijet rada i prepreka punoj inkluziji osoba s invaliditetom. Naime, zapošljavanjem se automatski ukida pravo na obiteljsku mirovinu. Situacija je zaista dramatična ako osoba s invaliditetom ne zna za takav pravni propis te ukoliko se zaposli na neko kraće vrijeme – gubitak prava je trajan. Zakon je jasan: **punoljetno dijete, može ostvarivati obiteljsku mirovinu samo dok postoji nesposobnost za rad!** Ovo znači da ako je nastala promjena okolnosti i osoba se osposobi za rad i zaposli onda više nema pravo na obiteljsku mirovinu. Zakon je jasan – budući da obiteljska mirovina nije predmet nasljeđivanja ona se zapravo i ne može naslijediti niti prenijeti s roditelja na dijete, već je to novo pravo koje pod određenim uvjetima i u određenom iznosu ostvaruju djeca iza smrti roditelja koji su bili osiguranici. Gledajući s aspekta kvalitete života osoba s invaliditetom i ljudskog prava na rad može se reći da je to jedna vrsta diskriminacije. Naime, ne treba se posebno isticati koliko je mogućnost zaposlenja od velike osobne važnosti i to ne samo u financijskom smislu. Psihološki faktor isto igra važnu ulogu. Osoba s invaliditetom ostvarenjem osnovnog ljudskog prava na rad osjeća se korisnom, zadovoljnom i sretnom. Znanstveno je dokazano da dobivanje posla pridonosi boljem općem psihosocijalnom stanju osobe. Osobe s invaliditetom, kao posebno ranjiva skupina, mnogo toga dobivaju zaposlenjem. Civilno društvo je i tijekom 2012.

ukazivalo na nepravilnosti i nelogičnosti koje bi trebalo izmijeniti a u cilju pune inkluzije osoba s invaliditetom u zajednicu. U Hrvatskoj danas ima mnogo mladih osoba s invaliditetom koji su obrazovani a još uvijek su nezaposleni jer se boje izgubiti pravo na obiteljsku mirovinu. Tako se nakon završetka školovanja mnoge osobe s invaliditetom nađu pred zidom jer ako nađu posao ne mogu se zaposliti jer se boje gubitka socijalne sigurnosti kroz obiteljsku mirovinu. Oni su zapravo u začaranom krugu iz kojeg ih treba izvaditi donošenjem rješenja koje je u rukama sustava mirovinskog osiguranja.

preporuke:

... Jedan od najizazovnijih zadataka društva povezan je sa zapošljavanjem osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, koji se temelji na obvezama iz Ustavnog zakona i pravima osoba s invaliditetom. Brojke iz raznih izvješća u 2012. ukazuju na trend smanjenog zapošljavanja, što zadani cilj njihove socijalne uključenosti čini teško ostvarivim. Poseban je problem nedostatak podataka što bi u budućim izvještajima bilo potrebno jasnije predstaviti i povezati ih s ciljevima zadanim u Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015.

...

... Jedan od prioriteta provedbe JAP-a je pripremiti odvojene studije o izazovima na tržištu rada za osobe s invaliditetom. Zapravo, niti jedna veća i sveobuhvatna studija o sudjelovanju na tržištu rada nije objavljena tijekom 2012. pa se mnogi zaključci donose na temelju parcijalnih procjena na određenom uzorku osoba. Trenutno nema sveobuhvatnih pokazatelja o izazovima na tržištu rada s kojim se susreću osobe s invaliditetom tijekom krize.

...

... Doneseni su opsežni izvještaji o mjerama koje su poduzete kako bi se unaprijedila pozicija osoba s invaliditetom na tržištu rada. Ipak, čini se da su potpore za zapošljavanje osoba s invaliditetom smanjene i vrlo je teško primijetiti strategiju za poboljšavanje zapošljivosti osoba s invaliditetom. Dostupni podaci uglavnom se odnose na osposobljavanje i savjetovanje.

... Što se tiče djece i odraslih s invaliditetom, treba se pojasniti na kojim temeljima su postavljeni ciljevi u Općem planu deinstitucionalizacije. Dodatno, izvještaji o pristupu obrazovanja djece s teškoćama u razvoju su poprilično šturi i ne podudaraju se s prošlim izvješćima. Dodatni napori su potrebni kako bi se osigurala bolja uključenost osoba s invaliditetom u tržište rada i obrazovanje.

...

... Hrvatska treba ojačati svoje politike zapošljavanja kako bi se suočila s dugotrajnim strukturalnim slabostima na tržištu rada, a posebno s niskom stopom zaposlenosti koja je mnogo niža od zadane u ciljevima 'Europe 2020', ali također je mnogo niža i od prosjeka EU. Mjere aktivne politike zapošljavanja osoba s invaliditetom trebale bi se dodatno unaprijediti budući da je pokrivenost tim mjerama još uvijek ograničena.

nama :

BaBe! Budi aktivna. Budi emancipiran. su organizacija osnovana 1994. godine sa svrhom promicanja i zaštite ženskih ljudskih prava koja se danas usredotočila na promicanje rodne ravnopravnosti i osiguravanje jednakih mogućnosti za sve rodove u svim sferama društvenog života. BaBe! su organizacija prepoznata u javnosti po beskompromisnoj borbi za poštovanje ljudskih prava na jednakim osnovama za sve građanke/e i zalaganju za rodnu ravnopravnost.

Organizacija djeluje unutar tri programska stupa: prevencija nasilja, ljudska prava te rodna ravnopravnost. Cilj programa Prevencija nasilja je zadržavanje postojeće pravne pomoći žrtvama nasilja, ali s većim fokusom na prevenciju nasilja. Kroz program Ljudska prava BaBe! nastoje povećati utjecaj korpusa ljudskih prava na legislativu i praksu u području borbe protiv diskriminacije te u području zaštite prava na javno izražavanje i slobodu mišljenja, okupljanja i slično. Cilj programa Rodne ravnopravnosti je *mainstreaming* rodne ravnopravnosti u sve nacionalne, regionalne i lokalne politike korištenjem relevantnih metodologija: istraživanja, analize javnih politika, *policy* savjetovanja, monitoring, podizanje javne svijesti.

U 2012. godini pravnom savjetovaštvu udruge BaBe! obratilo se ukupno 1.621 građana i građanki, od toga 1.483 građanki, koje se pritužuju na povrede temeljnih ljudskih prava i diskriminaciju. Sa žaljenjem moramo konstatirati da su prema našim opažanjima povrede ljudskih prava u porastu, a neučinkovitost nadležnih tijela je u pojedinim slučajevima poražavajuća. Od velikog broja slučajeva za ovo izvješće smo izabrale tri koji su po našoj procjeni najdramatičniji, a povrede do kojih je došlo ne samo da zadiru u samu srž temeljnih ljudskih prava i sloboda, već predstavljaju i diskriminaciju.

Kontakt: besplatan telefon za pravno savjetovaštvu: 0800 200 144, utorkom od 17 do 19 h, srijedom od 10 do 12 h, četvrtkom od 12 do 14 h; osobni pravni savjeti: srijedom od 12 do 18 h i četvrtkom od 14 do 20 h, Selska cesta 112 a (za osobno savjetovanje molimo da se telefonski najavite na tel. 01/4663 666); psihološko savjetovaštvu: pon., uto., čet. i pet. od 9 do 17 h (molimo da se telefonski najavite na tel. 0800 200 144 ili 01/4663 666).

Centar za mirovne studije /CMS/ je neprofitna udruga građana

i građanki čija je misija promocija nenasilja, ljudskih prava i društvene promjene kroz kombinirane pristupe: istraživanje, obrazovanje, aktivizam i rad na javnim politikama. CMS je izrastao iz različitih oblika izravne izgradnje mira u Zapadnoj Slavoniji (Volonterski projekt Pakrac, 1993. - 1997.), gdje se 1996. godine i začela ideja osnivanja CMS-a. Centar za mirovne studije kao ključna područja važna za smanjenje neravnopravnih odnosa moći u društvu i aktivnu transformaciju sukoba vidi: obrazovanje za mir, nenasilje i ljudska prava; zagovaranje mirovnog obrazovanja u sklopu formalnog obrazovnog sustava; stručne edukacije za primjenu standarda zaštite ljudskih prava i antidiskriminacijskih normi; transformacija tradicionalnih koncepata sigurnosnih politika prema konceptu ljudske sigurnosti; borba protiv ksenofobije i rasizma, te zagovaranje globalne ljudske solidarnosti kroz afirmaciju prava na azil i integraciju stranaca baziranu na načelima interkulturalizma; zagovaranje interkulturalizma i propitivanje tradicionalnog poimanja dominantnih identiteta; individualni rad sa žrtvama kršenja ljudskih prava, te njihovom osnaživanju; smanjenje ekonomsko-socijalne neravnopravnosti i isključenosti određenih društvenih skupina.

Centar za mirovne studije je u 2012. godini pružio besplatnu pravnu pomoć u 96 slučajeva, sve izvan sustava besplatne pravne pomoći, dakle financiranu od strane inozemnih donatora. Najveći dio slučajeva se odnosi na pružanje pravne pomoći ranjivim skupinama u području azila, državljanstva, privremenog i stalnog boravka te pitanja diskriminacije s ciljem suzbijanja rasizma i ksenofobije. Kroz vođenje slučajeva pred sudovima, nacionalnim i međunarodnim, radimo na promjeni kako društvene svijesti tako i pravnih praksi i pravnih propisa koji ne zadovoljavaju međunarodne standarde u području zaštite ljudskih prava.

Centar za mirovne studije zajedno sa Pravnom klinikom Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pruža pravnu pomoć utorkom od 13 do 15 h u Kući ljudskih prava, Selska 112c.

Područja za koje možete potražiti pravni savjet i mišljenje su:

- ... *diskriminacija, osobito po osnovama: rasa/etnička pripadnost/boja kože, vjera i nacionalno podrijetlo*
- ... *statusna pitanja: državljanstvo, privremeni boravak, stalni boravak, azil, supsidijarna zaštita*
- ... *savjetovanje u vezi aplikacija za Europski sud za ljudska prava*

Kontakt: 01/64 13 711 od 13 do 15 h, cms@cms.hr

U nastojanju da potaknu proces suočavanja s prošlošću i ustanovljenje činjenične istine o ratu te pridonesu pomicanju javne diskusije s razine prijevora o činjenicama (broj poginulih i slično) prema dijalogu o interpretacijama, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mirovne studije, Građanski odbor za ljudska prava te Hrvatski helsinški odbor odlučili su osnovati **Documentu – Centar za suočavanje s prošlošću**. Ključni je razlog ovoga nastojanja iskustvo prešućivanja i falsificiranja ratnih zločina i ostalih ratnih zbivanja od 1941. do 2000. koje je utjecalo na noviju prošlost, kako Jugoslavije tako i post-jugoslavenskih društava. Od svog osnutka Documenta doprinosi razvijanju individualnih i društvenih procesa suočavanja s prošlošću u izgradnji održivog mira u Hrvatskoj i široj regiji produbljujući javni dijalog i inicirajući debate o javnim politikama koje potiču suočavanje s prošlošću, prikupljajući podatke, objavljujući istraživanja o ratnim događajima, ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava, te prateći sudske procese na lokalnoj i regionalnoj razini kao doprinos poboljšanju sudskih standarda i prakse u suđenjima za ratne zločine. Od 2006. godine Documenta radi na izgradnji i jačanju regionalne koalicije organizacija civilnog društva iz post-jugoslavenskih zemalja koja zagovara osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica nakon ratnih sukoba u regiji (REKOM). Programi Documente su: Javni dijalog i javne politike (Produbljivanje i intenziviranje javnog dijaloga o suočavanju s prošlošću te javne i zakonodavne inicijative vezane uz dokumentiranje činjenica o ratnim zločinima, kazneno procesuiranje ratnih zločina, obeštećenje zbog ratnih zločina, nastavu povijesti i kulturu sjećanja); Dokumentiranje (Sustavno prikupljanje građe o ratnim zbivanjima, osobnim sjećanjima na rat i radu organizacija za ljudska prava); Unaprjeđenje sudskih praksi i standarda (Sustavno praćenje sudskih procesa za ratne zločine, izvještavanje o sudskim procesima u RH i regiji te zagovaranje unaprjeđenja sustava podrške svjedocima). U ostvarivanju svojih ciljeva Documenta surađuje s osnivačkim organizacijama, udrugama obitelji nestalih, drugim civilnim inicijativama, vladinim institucijama, međunarodnim institucijama i organizacijama, institucijama državne i lokalne vlasti, znanstvenim institucijama, vjerskim zajednicama, medijima, te ostalim zainteresiranima.

Dokumenta - Centar za suočavanje s prošlošću je nakon provedenog istraživanja o civilnim žrtvama rata imala otprilike 100 upita o pravima civilnih žrtava rata. Organizacija ne pruža besplatnu pravnu pomoć već pruža pravne savjete i informira građane o zakonskim novostima i sudskoj praksi.

Kontakt: 01/457-2398, kontakt@documenta.hr

Građanski odbor za ljudska prava

Građanski odbor za ljudska prava /GOLJP/ je nedržavna, neprofitna, nestranačka organizacija za zaštitu ljudskih prava. Njezino djelovanje određeno je postavljenim ciljevima, ali na konkretan rad često je utjecala brojnost i težina kršenja ljudskih prava u danom vremenu. Ciljevi rada organizacije su zaštita i promocija individualnih ljudskih prava, unapređenje standarda ljudskih prava i građanskih sloboda u Hrvatskoj i u regiji, izgradnja otvorenog demokratskog društva okrenutog miru i suradnji, smanjenje političkog nasilja, etničke mržnje i ksenofobije u Hrvatskoj i regiji te uklanjanje rata kao mogućnosti rješavanja konflikata među civiliziranim državama.

U 2012. godini Građanskom odboru za ljudska prava obratilo se 139 osoba (60 žena ili 43 % i 79 muškaraca ili 57%). Najzastupljeniji su bili slučajevi povreda prava iz radnih odnosa (21 slučaj), prava iz mirovinskog osiguranja (20 slučajeva) i prava iz socijalne skrbi (19 slučajeva), te povrede prava vlasništva (12 slučajeva). Učestali su i slučajevi dugotrajnosti postupka (10 postupaka). GOLJP je u 2012. godini za pet stranaka pripremio zahtjeve Europskom sudu za ljudska prava.

Kontakt: 01/6171-530, utorkom i četvrtkom od 10 do 13 h, Boris Knežević dipl. iur., e-mail: info@goljp.hr

Kuća ljudskih prava Zagreb

mreža je šest organizacija civilnog društva iz Zagreba. Dio je međunarodne Mreže kuća ljudskih prava sa sjedištem u Oslu. Umrežavanje nekoliko vodećih OCD-a za zaštitu i promicanje različitih područja ljudskih prava i njihovo smještanje u zajednički prostor dovelo je do novog sinergijskog učinka u radu i, u konačnici, do kvalitetnije i sustavnije zaštite te promocije ljudskih prava u RH. Kuća ljudskih prava osnovana je kao samostalna organizacija krajem 2008. godine s ciljem promicanja, razvitka i unapređenja zaštite ljudskih prava u RH kroz: razvoj, monitoriranje i zagovaranje domaćih te međunarodnih javnih politika vezanih za zaštitu i promociju ljudskih prava, s posebnim težištem na slobodi organiziranja, slobodi izražavanja i zaštiti osoba koje se bave zaštitom ljudskih prava; provođenje istraživanja i pisanje izvještaja iz područja ljudskih prava – godišnja izvješća o stanju ljudskih prava u RH; periodična izvješća u sjeni; osnaživanje i neformalno umrežavanje organizacija i inicijativa civilnog društva koje rade na promociji i zaštiti ljudskih prava na lokalnim razinama te nacionalnoj i međunarodnoj razini; pružanje direktne zaštite (pravne i psihološke) žrtvama različitih kršenja ljudskih prava. Nakon provedbe pilot-programa, Kuća ljudskih prava 2013. godine postala je Centar znanja za društveni razvoj u području zaštite i promicanja ljudskih prava. Centar znanja je istraživačko-dokumentacijski centar za istraživanje, promicanje i zaštitu ljudskih prava te izgradnju mira koji prenosi svoja znanja u područja javnih politika i kroz obrazovne programe. To radi tako da: prikuplja, analizira te objedinjuje podatke i zatim predstavlja javnosti; koristi već postojeća istraživanja pri izradi *policy dokumenata*, čini ih dostupnima drugim istraživačima i skupinama kroz knjižnicu i edukacijske programe; vlastita istraživanja provodi longitudinalno, uz znanstvenu podršku kojom se osigurava kvaliteta i valjanost nalaza.

Tijekom 2012. godine Kuća ljudskih prava obradila je 31 pravni slučaj (s napomenom da se besplatna pravna pomoć pružala tek od listopada 2012., a do tada smo zapimali pozive i samo ih prosljeđivali drugim organizacijama članicama Kuće ljudskih prava, ovisno o vrsti slučaja). Od toga je za 28 slučajeva ponuđen usmeni savjet s napomenom kojoj se nadležnoj instituciji obratiti, a u 3 predmeta je pisan dopis nadležnom Ministarstvu. Pravna se pomoć tijekom 2012. godine odvijala na volonterskoj bazi. Najzastupljeniji su bili slučajevi iz područja građanskog prava (mirovinsko pravo, stanarsko pravo s posebnim naglaskom na prava zaštićenih najmoprimaca, radno pravo, ovršno pravo). Zabilježena je i veća zastupljenost upita s područja zaštite prava na suđenje u razumnom roku, povreda odredaba parničnog postupka i postupanja suda u parničnom postupku te pitanja mogućnosti pokretanja kaznenog progona i tijeka kaznenog postupka.

Kontakt: 01/6413 710, ponedjeljkom, srijedom i petkom od 13 do 15 h, telefonom ili osobni dolazak

Udruga za promicanje istih mogućnosti **UPIM** je samostalna, dobrovoljna, nestranačka udruga koja kao asocijacija za osobe s invaliditetom pruža informativnu, edukativnu i stručno-tehničku potporu u kvaliteti življenja osoba s invaliditetom te u socijalnoj i humanitarnoj djelatnosti i promicanju i zaštiti interesa osoba s invaliditetom, a sve u cilju postizanja istih mogućnosti. Omogućujući kreativnost i samostalnost djelovanja od posebne je važnosti zajedničko istupanje s ostalim udrugama civilnog sektora i utjecaj na stvaranje sustavnih rješenja za ostvarenje ljudskih prava osoba s invaliditetom u Hrvatskoj.

U 2012. godini smo intervenirali u području zapošljavanja, obrazovanja i pristupačnosti osoba s invaliditetom. Najmanje 30 osoba kontaktiralo je UPIM a njihove probleme smo riješavali ili sami ili smo ih upućivali na adresu pravobraniteljice za osobe sa invaliditetom.

Kontakt: tel. +385 1 6413 732, e-mail: upim@upim.hr

Svitanje je građanska udruga pacijenata za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja osnovana 2004. godine. Prioriteti su Svitanja podizanje svijesti o važnosti dobrog mentalnog zdravlja, rad na smanjenju stigme, diskriminacije i nejednakosti, te pružanje potpore osobama s teškoćama mentalnog zdravlja pri njihovom liječenju, rehabilitaciji i oporavku od bolesti. Udruga Svitanje pomaže i oboljelim braniteljima te nastoji pridonijeti podizanju razine svijesti o mentalnom zdravlju branitelja te o psihijatrijskim bolestima u zajednici.

Udruga za promicanje mentalnog zdravlja Svitanje prima veliki broj poziva vezanih za pitanja skrbištva, prisilne hospitalizacije i prava iz socijalne skrbi koja riješavamo savjetovanjem. Kada procijenimo da je potrebno pružiti pravnu pomoć, osobe upućujemo u Pravnu kliniku na temelju uspostavljene suradnje. Budući da je suradnja tek u začetku, do sada nemamo saznanja da je Pravna klinika pokrenula bilo koji pravni postupak za kršenje prava oboljelih od mentalnih poremećaja. Na temelju telefonskih poziva zaprimljenih u našoj udruzi zaključujemo da ne postoji velika informiranost oboljelih od psihičkih poremećaja o njihovim pravima, stoga je potrebno što prije u sustavu organizirati dostupnost ovim informacijama. U većini europskih zemalja postoji usluga zastupanja (*advocacy*). Svaka osoba primljena u psihijatrijsku bolnicu dobije odmah informaciju vezano za njezina prava i informacije koga može nazvati kada misli da se njezino pravo krši. Sustav je primjerice u Sloveniji financiran od strane države. Ovakav sustav ne postoji u Hrvatskoj i potrebno ga je osigurati. U skladu s preporukama Europskog odbora za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) potrebno je osigurati pisane informacije o pravima za sve osobe oboljele od psihičkog poremećaja koje ulaze u sustav liječenja te učiniti sustav zastupanja dostupnim i hrvatskim pacijentima.

Kontakt: tel. +385 1 3833 265, e-mail: info@udruga-svitanje.hr

bilješke :

